

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Emilovi Drápelovi, Ph.D., za jeho užitečné rady a připomínky, kterými přispěl ke vzniku této diplomové práce. Dále bych tímto chtěla poděkovat mé rodině za trpělivost během celého studia.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na výuku Česka na základních školách. Přináší didaktickou oporu pro vyučující zeměpisu v rámci výuky tematického celku Česká republika. Jsou zde rozpracovány klíčové dovednosti učitele a charakterizovány učebnice zeměpisu. Práce obsahuje naplánované vyučovací hodiny včetně pracovních listů. Součástí práce jsou prezentace, které doplňují výuku přesně podle naplánovaných aktivit.

Klíčová slova

zeměpis, Čechy, učebnice, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, klíčové dovednosti učitele, pracovní list

Annotation

The diploma thesis focuses on teaching Czech at primary schools. It brings didactic support for geography teachers for teaching Czech Republic. Key teacher skills and geography textbooks are included. The work includes planned lessons and worksheets. It includes presentations which according to planned activities.

Key words

geography, Bohemia, student's book, General educational program for primary education, key teacher skills, worksheet

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ivana Prosová**
Osobní číslo: **P17000614**
Studijní program: **N7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obory: **Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy**
Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: **Čechy - Regionální výuka pro 2. stupeň ZŠ**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zpracování výukové podpory českých krajů pro hodiny zeměpisu. Práce by měla představovat výstup použitelný v oblasti vzdělávání žáků 2. stupně základní školy v rámci regionální geografie České republiky. Důraz bude kladen na výuku Středních Čech a sousedních regionů. Práce se bude zabývat analýzou Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a učebnic zeměpisu České republiky pro 2. stupeň, a především bude obsahovat konkrétně rozpracované přípravy na vyučovací hodiny jednotlivých regionů. Součástí práce budou pracovní listy a prezentace využitelné ve výuce.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **60 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HOLEČEK M., KASTNER J., Kájíček L. Zeměpis naší vlasti. Česká geografická společnost: 2014. 104 s. ISBN 978-80-86034-82-9.

BORECKÝ D., NOVÁK S., CHALUPA P. Zeměpis - Putování naší vlastí - Česká republika, 2. díl. Brno: Nová škola, 2009. 95 s. ISBN 80-7289-102-2.

MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: 2017. 164 s. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/41216/>.

MARADA, M., ŘEZNIČKOVÁ, D. a kol. Koncepce geografického vzdělávání. PRAHA: 2017. 103 s. Dostupné z: <https://www.egeografie.cz/egeografie/metodika.pdf>.

VÁVRA J. Didaktika geografie 1. Od vzdělávacího programu. Od vzdělávacího programuk vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán. TUL: 2006. 93 s. ISBN 80-7372-083-3.

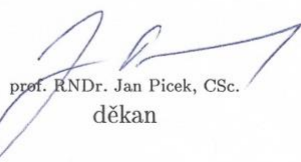
ŠUPKA J., HOFMANN E. Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie. PdF MU Brno: 1990. 66 s. ISBN 8021001828.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Emil Drápela, Ph.D.**

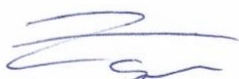
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **23. dubna 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Kamř Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. května 2018

Obsah

Úvod.....	11
1 Postavení tématu v kurikulárních dokumentech platných v České republice.....	12
1.1 Postavení tématu v Rámcovém vzdělávacím programu	13
1.2 Postavení tématu ve školních vzdělávacích programech vybraných škol	15
2 Klíčové dovednosti učitele.....	19
2.1 Co budeme učit (obsah)?	20
2.2 Kolik na to máme času?.....	21
2.3 Jak to budeme učit?.....	24
2.4 Koho to budeme učit?	27
2.5 Kde to budeme učit?	28
2.6 Co k tomu budeme potřebovat?	29
2.7 Co už žáci znají?	30
2.8 Jak budeme kontrolovat výsledky?.....	30
3 Učebnice zeměpisu zaměřené na výuku České republiky	32
3.1 Nakladatelství Nová škola	35
3.2 Nakladatelství Taktik	38
3.3 Nakladatelství Fraus	40
3.4 Nakladatelství Česká geografická společnost.....	42
3.5 Nakladatelství Prodos	44
3.6 SPN – pedagogické nakladatelství.....	46
3.7 Učebnice zeměpisu České republiky – shrnutí	48
4 Regionalizace a způsob výuky.....	51
4.1 Střední Čechy.....	56
4.1.1 V srdci velkoměsto	58
4.1.2 Soutok dvou velkých toků	60
4.1.3 Auto nebo vlak?	62
4.1.4 Kup si navštívenku.....	65
4.1.5 Opakovací pracovní list – Střední Čechy	68
4.2 Jižní Čechy.....	69
4.2.1 Od každého trochu	71
4.2.2 Páni UNESCO	74

4.2.3	Život na venkově	76
4.2.4	Opakovací pracovní list – Jižní Čechy	78
4.3	Západní Čechy	79
4.3.1	Ve stínu Sudet	82
4.3.2	Co trápí Karlovarsko?	84
4.3.3	Voda versus pivo	87
4.3.4	Opakovací pracovní list – Západní Čechy	90
4.4	Severní Čechy	91
4.4.1	Za kopečky pořád prší	93
4.4.2	Za humny	96
4.4.3	Co způsobilo uhlí?	98
4.4.4	Opakovací pracovní list – Severní Čechy	100
4.5	Východní Čechy	101
4.5.1	Kde je pramen, tam je voda	103
4.5.2	V blízkosti krajských měst	106
4.5.3	Odkud pocházejí klavíry	109
4.5.4	Opakovací pracovní list – Východní Čechy	111
4.6	Opakování – „Máme rádi Česko“	112
5	Tipy ke zpestření výuky a na terénní výuku	117
5.1	Tipy na terénní výuku	117
5.2	Tipy na mobilní aplikace	122
5.3	Zapojení odborníka z praxe do výuky	123
	Závěr	125
6	Použité zdroje a literatura	126
7	Přílohy	131

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obr. 1: Přehled kurikulárních dokumentů	12
Obr. 2: ŠVP ZŠ Zásmyky	16
Obr. 3: ŠVP ZŠ Lipanská	17
Obr. 4: ŠVP ZŠ Bezručova Kolín	18
Obr. 5: Didaktický trojúhelník	20
Obr. 6: Výukové metody	24
Obr. 7: Nová škola – učebnice	35
Obr. 8: Nová škola – pracovní sešit	36
Obr. 9: Ukázka učebnice Nová škola	37
Obr. 10: Taktik – učebnice	38
Obr. 11: Taktik – pracovní sešit	38
Obr. 12: Ukázka učebnice Taktik	39
Obr. 13: Fraus – učebnice	40
Obr. 14: Fraus – pracovní sešit	41
Obr. 15: Ukázka učebnice Fraus	41
Obr. 16: ČGS – učebnice	42
Obr. 17: ČGS – pracovní sešit	42
Obr. 18: Ukázka učebnice ČGS	43
Obr. 19: Prodos – učebnice	44
Obr. 20: Prodos – pracovní sešit	44
Obr. 21: Ukázka učebnice Prodos	45
Obr. 22: SPN – učebnice	46
Obr. 23: SPN – pracovní sešit	46
Obr. 24: Ukázka učebnice SPN	47
Obr. 25: Regiony České republiky	52
Obr. 26: Systém územních krajů a okresů České republiky od roku 1960	52
Obr. 27: Vytvoření "Mojí mapy Google"	54
Obr. 28: Střední Čechy	56
Obr. 29: Slepá mapa Středních Čech	59
Obr. 30: Množství sklizně v České republice za rok 2017	61
Obr. 31: Přehled českých dálnic	63
Obr. 32: Schéma třídy při hře na pyrotechnika	66
Obr. 33: Jižní Čechy	69
Obr. 34: Typologie venkovského prostoru	69
Obr. 35: Myšlenková mapa Jižních Čech	73
Obr. 36: UNESCO v Jižních Čechách	75
Obr. 37: Západní Čechy	79
Obr. 38: Protektorát Čechy a Morava se Sudety	79
Obr. 39: Schéma výroby piva	88
Obr. 40: Severní Čechy	91
Obr. 41: Úhrn srážek v České republice v roce 2017	91
Obr. 42: Srážkový stín	94

Obr. 43: Východní Čechy	101
Obr. 44: Hlavní povodí ČR.....	102
Obr. 45: Prachovské skály	105
Obr. 46: Návrh základních bodů myšlenkové mapy pro žáky.....	110
Tab. 1: Přehled časových dotací předmětu zeměpis vybraných základních škol	21
Tab. 2: Návrh tematického plánu.....	23
Tab. 3: Úrovně myšlení žáků	28
Tab. 4: Charakteristika učebnic zeměpisu ČR.....	49
Tab. 5: Charakteristika pracovních sešitů zeměpisu ČR	50
Tab. 6: Firmy automobilového průmyslu Středních Čech.....	63
Tab. 7: Informace o spojích	108
Tab. 8: Návrh úkolů a bodového hodnocení jednotlivých týmů při hře	113
Tab. 9: Návrh zájezdu	119

Úvod

Výuka České republiky tvoří významný tematický celek v rámci vyučovacích hodin zeměpisu či geografie na základních školách po celém Česku. Na výuku České republiky by měl být kladen velký důraz, neboť představuje pro žáky nejbližší region, zemi, ve které žijí.

Cílem této diplomové práce je naplánování výuky Čech s vytvořením výukové podpory pro vyučující zeměpisu. Představuje kompletní přípravy vhodné pro vyučující zeměpisu na základních školách a poskytne žákům pohled na specifika jednotlivých regionů. V práci nepracujeme s kraji, ale s vymezenými regiony, které se skládají ze dvou krajů, které vykazují jisté společné znaky.

Téma práce bylo vymezeno pouze v rámci Čech, nikoli na Moravu a Slezsko. Čechy byly pro účel této práce rozděleny na regiony. Každý region se skládá ze dvou krajů, které spolu úzce souvisí. Důraz byl kladen na výuku Středních Čech jakožto regionu místa bydliště autorky. Součástí práce jsou opakovací pracovní listy, které shrnují probrané učivo daného regionu. Další pracovní listy doplňují výuku v konkrétních vyučovacích jednotkách – ty slouží k doplnění znalostí, případně místo zápisu do sešitu. Dále pak práce obsahuje přiložené prezentace, které dotváří samotnou výuku. Obsahují především fotografie a ilustrace, které mají přiblížit žákům realitu. Samotná výuka celé České republiky pak byla rozplánována do tematického plánu na celý školní rok.

Práce je rozdělena do několika částí. V první části se zabývá zakotvením tématu do kurikulárních dokumentů, a to do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a Školních vzdělávacích programů vybraných škol. V druhé části se nachází návrh tematického plánu pro celý školní rok a porovnání časových dotací v jednotlivých ročnících základní školy. Třetí část charakterizuje klíčové dovednosti učitele, poukazuje, na co se pedagog musí zaměřit, aby výuka byla efektivní. V další části jsou porovnány učebnice a pracovní sešity k výuce České republiky běžně dostupné na českém trhu. Předposlední kapitola tvoří samotné plánování výuky prostřednictvím vyučovacích hodin s popsány aktivitami pro žáky a stručné charakteristiky jednotlivých regionů. Též jsou zde popsány důvody spojení krajů v regiony. Poslední kapitola tvoří tipy na zpestření výuky – ať už se jedná o tipy na použití mobilních aplikací použitelných v hodinách zeměpisu, na terénní výuku a na propojení výuky s odborníky z praxe.

1 Postavení tématu v kurikulárních dokumentech platných v České republice

Nové principy vzdělávací politiky v České republice formuloval tzv. Národní program rozvoje vzdělávání (někdy nazýván jako Bílá kniha), který vznikl v roce 2001. Promítl se do školského zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento program vznikl na základě předchozích starších dokumentů, které byly upraveny a přizpůsobeny novým potřebám společnosti. Formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání dětí od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou tvořeny ve dvou úrovních, a to na úrovni státní a školní. Národní program pro vzdělávání a příslušné rámcové vzdělávací programy na jednotlivých stupních jsou závaznými dokumenty českého školství. Každá škola si pak vytváří vlastní školní vzdělávací program, platný pouze pro danou školu. Odráží v sobě očekávané výstupy všech vzdělávacích oborů, které jsou zakotveny v rámcovém vzdělávacím programu a kterých by žáci měli dosáhnout po absolvování určitého stupně vzdělávání. Tak si škola může do jisté míry uzpůsobit průběh a realizaci vyučování podle svých podmínek.

Obr. 1: Přehled kurikulárních dokumentů (zdroj: vlastní zpracování dle Maňák, 2008)

1.1 Postavení tématu v Rámcovém vzdělávacím programu

Rámcové vzdělávací programy jsou základními dokumenty pro tvorbu školních vzdělávacích programů v předškolním, základním a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zakotveny v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) obsahuje několik vzdělávacích oblastí a prochází častou obměnou, nejnovější verze je platná od března 2018. V RVP ZV jsou zakotveny jednotlivé vzdělávací oblasti, které jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory, které spolu mají určitou souvislost. Zeměpis (někdy označován jako Geografie) řadíme do vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Spolu s ním vzdělávací oblast tvoří Fyzika, Chemie a Přírodopis. Vyučovací předmět Zeměpis má dvojí charakter, a to přírodovědný a společenskovední. Výuka zeměpisu plynule navazuje na předměty vyučované na prvním stupni základních škol, a to především na prvouku a vlastivědu. Na druhém stupni je dle typu a zaměření základní školy a v závislosti na školním vzdělávacím programu v jednotlivých ročnících věnován zeměpisu různý počet vyučovacích hodin.

Uvedme si očekávané výstupy, které jsou zakotveny v RVP ZV a přímo se vztahují k tématu práce:

Česká republika

žák

„Z-9-6-01 vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy

Z-9-6-02 hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům

Z-9-6-03 hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu

Z-9-6-04 lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit

Z-9-6-05 uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a interakcích států“¹

V RVP ZV je zmíněno i doporučené učivo pro pedagogy, které by v hodinách mělo být zmíněno a to:

- *„Česká republika – zeměpisná poloha, rozloha, členitost, přírodní poměry a zdroje; obyvatelstvo: základní geografické, demografické a hospodářské charakteristiky, sídelní poměry; rozmístění hospodářských aktivit, sektorová a odvětvová struktura hospodářství; transformační společenské, politické a hospodářské procesy a jejich územní projevy a dopady; hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, zapojení do mezinárodní dělby práce a obchodu*
- *regiony České republiky – územní jednotky státní správy a samosprávy, krajské členění, kraj místního regionu, přeshraniční spolupráce se sousedními státy v euroregionech“²*

RVP ZV také upravuje očekávané výstupy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – pro žáky s IVP (individuální vzdělávací plán) či PLPP (plán pedagogické podpory).

O tom, zda učitel může využívat snížené očekávané výstupy, vždy rozhoduje tomu pověřený orgán, v tomto případě příslušná PPP (pedagogicko-psychologická poradna). Vzhledem ke vzrůstajícímu množství individuálních vzdělávacích plánů v jednotlivých školách si uvedme i snížené očekávané výstupy:

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

„Z-9-6-01p vymezí a lokalizuje území místní krajiny a oblasti (regionu) podle bydliště nebo školy

Z-9-6-02p charakterizuje přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu

Z-9-6-03p určí zeměpisnou polohu a rozlohu České republiky a její sousední státy

Z-9-6-03p rozlišuje přírodní podmínky ČR, popíše povrch a jeho členitost

¹ MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro ZV*. [online] s. 80. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

² Tamtéž s. 80

Z-9-6-03p uvede hlavní údaje o rozmístění obyvatelstva

Z-9-6-04p vyhledá na mapách jednotlivé kraje České republiky a charakterizuje hospodářské poměry, přírodní zvláštnosti a kulturní zajímavosti“³

Doporučené učivo je následující:

- *„regiony České republiky – územní jednotky státní správy a samosprávy, krajské členění, kraj místního regionu, přeshraniční spolupráce se sousedními státy v euroregionech“⁴*

1.2 Postavení tématu ve školních vzdělávacích programech vybraných škol

Školní vzdělávací program je závazný kurikulární dokument, který je vytvářen pedagogickými pracovníky a schválen ředitelem každé základní školy v České republice. Závazným dokumentem pro tvorbu Školního vzdělávacího programu je Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

To, ve kterém ročníku bude výuka České republiky zakotvena, je úkolem právě pro Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) jednotlivých základních škol. Každá základní škola má svůj individuální ŠVP, který se může od jiných výrazně lišit. Pro srovnání byly vybrány tři ŠVP v kolínském regionu, který byl zvolen z důvodu bydliště autorky. Konkrétní školy byly vybrány tak, aby ukázaly rozdíly ve zpracování jednotlivých ŠVP. Všechny následující programy jsou volně dostupné na webových stránkách jednotlivých základních škol.

Jednotlivé ŠVP už na první pohled vypadají různě. Každá škola má dokument jinak koncipován. Některé programy jsou vytvořeny velice obecně, jiné naopak velice podrobně a vypadají téměř jako tematické plány. ŠVP je součástí povinné dokumentace každé školy a veřejnost by měla mít k němu přístup.

³ MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro ZV*. [online] s. 80. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

⁴ Tamtéž s. 80

Prvním dokumentem je ŠVP Základní školy Zásmyky okres Kolín. ŠVP této školy je poměrně propracované a zasazené přímo do vyučovacího předmětu. Jednotlivé tematické celky jsou v programu očíslovány tak, jak se učí za sebou v průběhu ročníků.

Nalezneme v něm očekávané výstupy nebo cíle, kterých by žáci měli dosáhnout v rámci výuky České republiky. V neposlední řadě pak konkrétní učivo, které by se mělo v rámci tematického celku probírat. To naznačuje jasnou představu o tom, který tematický celek bude následovat. Program je volně ke stažení a může to být dobrá pomůcka například pro žáka, který je dlouhodobě nemocný. Tím zjistí, které učivo se bude probírat a může pracovat i dopředu. V tomto dokumentu ale chybí rozložení do jednotlivých ročníků.

Česká republika je zde vyučována v 8. ročníku a pracuje s učebnicí od nakladatelství Prodos. Používá se zde starší verze učebnice, která byla vydána v roce 1999, čili informace v ní jsou již zastaralé. Pro příklad si uveďme první stranu učebnice, kde je zmíněno usilování o vstupu České republiky do Evropské unie.

6) ČESKÁ REPUBLIKA

Očekávané výstupy

žák

- charakterizuje zeměpisnou polohu a rozlohu v kontextu Evropy
- orientuje se v přírodních podmínkách
- posoudí aktuální otázky životního prostředí
- uvede hlavní údaje o rozmístění obyvatelstva a sídel v České republice
- hodnotí na přiměřené úrovni hospodářské aktivity
- lokalizuje na mapách jednotlivé kraje, charakterizuje jejich přírodní, sídelní a hospodářské předpoklady, kulturní a jiné zajímavosti, předpoklady pro cestovní ruch
- vymezí a lokalizuje místní region podle bydliště a školy
- hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu a možnosti dalšího rozvoje
- uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států

Učivo

Česká republika – základní geografické, demografické a hospodářské charakteristiky; hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, zapojení do mezinárodní dělby práce a obchodu

Regiony České republiky – územní jednotky státní správy a samosprávy, krajské členění, přeshraniční spolupráce se sousedními státy v euroregionech

Místní region – zeměpisná poloha, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům, základní přírodní a socioekonomické charakteristiky s důrazem na specifika regionu důležitá pro jeho další rozvoj

Obr. 2: ŠVP ZŠ Zásmyky (zdroj: <https://www.zs-zasmuky.cz/stranka-dokumenty-skoly-43>)

ŠVP Základní školy Lipanská v Kolíně se, na rozdíl od ZŠ Zásmyky, nezmiňuje o očekávaných výstupech, ani o konkrétním probíraném učivu. Učivo se zde spíše zařazuje k cílům vyučovací hodiny a tomu, co by žák měl při výuce zvládnout, k jednotlivým metodám, které budou při výuce pravděpodobně nejvíce používány, dále

se zde popisují mezipředmětové vztahy s jednotlivými společnými tématy a tematické okruhy. ŠVP se také věnuje problematice jednotlivých klíčových kompetencí, avšak poměrně obecně, bez zcela zřejmého zařazení do vyučovacího předmětu.

Škola je rozšířená výukou tělesné výchovy (ledního hokeje), výtvarné výchovy a hudební výchovy. Žáci, kteří neabsolvuji rozšířenou výuku, jsou vzděláváni podle obecného modelu. Výuka zeměpisu tak není pro každého žáka této školy stejná. Pro rozšířenou výuku některého z předmětů je stanovena hodinová dotace v 8. a 9. ročníku po jedné hodině týdně, pro obecný model tzn. žáky bez rozšířené výuky 2 hodiny týdně. Česká republika je zde vyučována v 9. ročníku společně s tematickým celkem Evropa. Používanou učebnicí je Zeměpis 8 od nakladatelství Fraus.

Formy a metody práce podle charakteru učiva a cílů vzdělávání:

- **Frontální výuka** s demonstračními pomůckami, obrazovým materiálem
- **Skupinová práce** s využitím map, pracovních listů, odborné literatury, časopisů, internetu a didaktickými pomůckami
- **Samostatná práce** s využitím map, pracovních listů, odborné literatury, časopisů, internetu a didaktickými pomůckami
- **Zeměpisné vycházky** s pozorováním
- **Projekty**

Předmět Zeměpis úzce souvisí s ostatními předměty vzdělávací oblasti Člověk a příroda:

- **Chemie:** hydrosféra, atmosféra
- **Fyzika:** výškopis a polohopis, vnitřní geologičtí činitelé (gravitační síla), všeobecná cirkulace vzduchu na Zemi (povětrnostní podmínky, odpor vzduchu), pedosféra
- **Přírodopis:** zemětřesení a sopečná činnost, vznik pohoří, působení exogenních činitelů, biosféra, atmosféra, krajina a životní prostředí, hydrosféra, pedosféra

Mezipředmětové vztahy jsou aplikovány i na předměty z ostatních vzdělávacích oblastí:

- **Výchova k občanství:** integrace a dezintegrace současného světa, přírodní a kulturní bohatství České republiky, státní symboly, globální problémy lidstva, klasifikace států podle vybraných kritérií
- **Dějepis:** historie vzniku státních útvarů, přírodní a umělé hranice států
- **Matematika:** výpočet skutečných vzdáleností pomocí map, převody jednotek
- **Informatika:** aplikovaná kartografie

Vzdělávací obsah předmětu Zeměpis je rozvržen do sedmi tematických okruhů:

1. geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie
2. přírodní obraz Země
3. regiony světa
4. společenské a hospodářské prostředí
5. životní prostředí
6. Česká republika
7. terénní geografická výuka, praxe a aplikace

Tematický okruh číslo 1 a 7 prolínají všemi ročníky a podle vhodnosti jsou zařazovány k odpovídajícím zbylým tematickým okruhům.

Všechny vyučovací předměty zeměpisu využíváme pro utváření a rozvoj klíčových kompetencí zejména strategie, které mají žákům umožnit:

Kompetence k učení

- vybírat a využívat vhodné způsoby a metody pro efektivní učení, propojovat získané poznatky do širších celků, nalézat souvislosti
- posuzovat získané poznatky, kriticky porovnávat a formulovat závěry
- poznávat smysl a cíl učení, pozitivní vztah k učení

Postup:

- vyhledávání, shromažďování, třídění, porovnávání informací

Část žáků stejné třídy má jednu hodinu zeměpisu týdně, naopak druhá část třídy se seznamuje s větším množstvím poznatků v časové dotaci 2 hodiny týdně. Je tedy velmi problematické vytvořit obsah tak, aby seděl oběma polovinám třídy.

Třetí ŠVP je také z kolínské školy, a to ZŠ Bezručova. Tato škola ve svém ŠVP uvádí nejen jednotlivé očekávané výstupy, konkrétní učební okruhy a mezipředmětové vztahy, v ŠVP nechybí ani popis klíčových kompetencí stejně jako u předchozí školy. Velmi podrobně jsou popsány i formy a metody výuky, které jsou nejvíce v hodinách zeměpisu používány.

Na první pohled je zřejmé, že tento vzdělávací plán byl dopodrobna propracován. V případě, že rodič či jiný zákonný zástupce dítěte bude chtít získat informace o škole a jeho vzdělávacím programu, bude na něho tento téměř 300 stránkový dokument působit zcela jinak než obecný text, u kterého nejsou k dispozici konkrétní údaje o učivu. Na druhou stranu se v tomto rozsáhlém dokumentu nemusí každý orientovat.

Základní škola Kolín IV., Prokopa Velikého 633		
Lokalizuje na mapách jednotlivé regiony a administrativní celky v České republice. Charakterizuje přírodní podmínky, hospodářství, zvláštnosti, kulturní zajímavosti jednotlivých regionů a porovnává jejich hospodářskou funkci a vyspělost.	regiony České republiky	Dějepis Přírodopis
Zjistí historii, statistické údaje vztahující se k obci. Popíše a posoudí regionální zvláštnosti, typické znaky přírody, osídlení, hospodářství a kultury místního regionu a jejich možné perspektivy.	místní regiony České republiky	Dějepis Přírodopis

Obr. 4: ŠVP ZŠ Bezručova Kolín (zdroj: <http://www.lzskolin.cz/dokumenty-skoly/svp/>)

2 Klíčové dovednosti učitele

Vyučovací proces je realizován prostřednictvím vyučovacích hodin. Ty by měly především vést k rozvoji znalostí, dovedností, ale i k vytváření hodnot a postojů. Aby výuka byla dostatečně efektivní, musí splňovat určitá kritéria. Je třeba:

- „získat a udržet žákovu pozornost zaměřenou na učební činnost,
- získat a udržet žákovu motivaci a úsilí učit se prostřednictvím učební činnosti,
- učební činnost má být přiměřená tomu typu žákova učení, který chce učitel navodit.“⁵

Základním předpokladem kvalitní výuky je kvalifikovaný pedagog. Především ví, co v učení jeho žákům pomáhá a jak toho dosáhnout. Učitel působí na žáka ve výchovně vzdělávacím procesu, staví ho do situací, kdy si žák vytváří názory, postoje a hodnoty. Velkou roli hraje vyučovací styl učitele. Autoritativní učitel určuje sám, co a jak se bude vyučovat. Při jeho výuce převládá monolog a vyžaduje disciplínu. Demokraticky zaměřený učitel se pravidelně sebereflektuje, zvažuje názory žáků a je schopen a ochoten s žáky diskutovat. O žáky se zajímá a bývá oblíbený. Liberální vyučovací styl se vyznačuje značnou mírou nerozhodnosti, vůči žákům je tento učitel příliš benevolentní a žáci toho využívají (baví se, věnují se jiným činnostem).

Pro shrnutí celé problematiky, ať už zvolíme jakýkoli přístup k výuce, je tedy nutné si uvědomit následující:

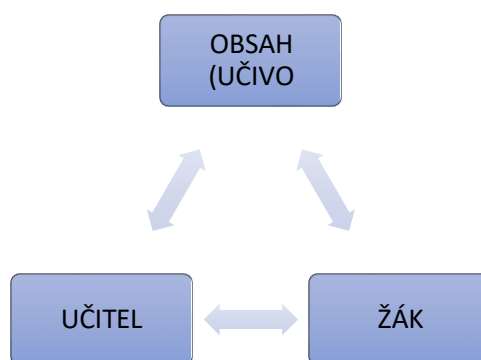
- „Co budeme učit (obsah)?
- Kolik na to máme času?
- Jak to budeme učit?
- Koho to budeme učit?
- Kde to budeme učit?
- Co k tomu budeme potřebovat?
- Co už žáci znají?
- Jak budeme kontrolovat výsledky?“⁶

⁵ KYRIACOU CH., 2008, s. 12

⁶ VÁVRA J., 2006 s. 53

2.1 Co budeme učit (obsah)?

Otázka zprostředkování učiva se objevuje ve dvou rovinách a to: otázka výběru učiva čili takových skutečností, které jsou zakotveny v kurikulárních dokumentech a skutečně prezentovány v rámci školní výuky a druhá spočívá v každodenní práci pedagoga a jeho ztvárnění konkrétních vzdělávacích obsahů.

Obr. 5: Didaktický trojúhelník (zdroj: vlastní zpracování)

Finální podoba vyučovací jednotky zcela záleží na schopnostech, dovednostech a kreativitě každého učitele. Práce učitele nespočívá ve zprostředkování vzdělávacího obsahu v přiměřené podobě, ale především v získání a rozvoji klíčových kompetencí a dosažení očekávaných výstupů, které jsou zakotveny v RVP ZV. Klíčové kompetence netvoří pouze znalosti žáků, jsou komplexními dovednostmi a schopnostmi žáků, které bychom se měli jako učitelé pokusit rozvíjet. Tyto dovednosti mají „nadpředmětový“ charakter čili neprobíhají v každém předmětu zvlášť, i proto se v moderní pedagogice často hovoří o mezipředmětových vazbách a propojování učiva. V tomto procesu pedagog přemýšlí nejen o obsahu učiva, ale také o žákovi ve vzájemných souvislostech. Základní didaktický trojúhelník tedy tvoří učitel, žák a obsah (učivo). „*Učivo vzniká zpracováním obsahů představujících různé oblasti kultury (vědy, techniky, umění, činností a hodnot) do školního vzdělání, tj. do učebních plánů, osnov, učebnic, do vyučovacího procesu. V tomto smyslu se hovoří o didaktické transformaci.*“⁷

Vzájemným ovlivňováním by mělo docházet k úspěšnému výchovně-vzdělávacímu procesu, kdy žák si za spolupráce učitele osvojuje učivo.

Konkrétní učivo je tedy zpracováno v kurikulárních dokumentech, a to konkrétně v RVP ZV, ŠVP, tematických plánech a také v učebnicích. Učebnice jsou ale leckdy předdimenzované, a i z nich je třeba vhodně vybírat učivo. Obsah samotné vyučovací jednotky by měl být přizpůsobený potřebám a věku žáků.

⁷ SKALKOVÁ J., 2007, s. 71

2.2 Kolik na to máme času?

Tematický plán vždy vychází ze Školního vzdělávacího programu a není povinným dokumentem, který škola musí zpracovávat. Je tedy pouze na konkrétním vyučujícím (případně požadavku ředitele školy), jak si plán zpracuje a zda ho vůbec zpracuje.

Učivu České republiky bývá na základních školách věnován celý ročník studia. Vzhledem k tomu, že si školy volí vlastní školní vzdělávací program, mohou si stanovit, v jakém ročníku bude učivo probíráno. Na většině základních škol je téma Česká republika vyučováno v 8. či 9. ročníku s různou hodinovou dotací – jedna nebo dvě hodiny týdně. Na příkladech některých školních vzdělávacích programů si ukážeme různé pojetí výuky České republiky v českých školách. V ideálním případě připadají na zeměpis v každém ročníku základní školy dvě hodiny týdně. Tento model se ale objevuje na základních školách spíše zřídka a více se uplatňuje na nižších gymnáziích.

Tab. 1: Přehled časových dotací předmětu zeměpis vybraných základních škol (zdroj: vlastní zpracování dle jednotlivých ŠVP základních škol)

	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník
ZŠ Bezručova Kolín	2	2	1+1	1+1
ZŠ Lipanská Kolín	2	2	1	1
ZŠ Zásmyky	2	2	2	1
ZŠ Aloisina výšina Liberec	2	2	1	2

Používanějším modelem je takový, kdy v 8. nebo 9. ročníku je časová dotace krácena na jednu vyučovací hodinu, přičemž v ostatních ročnících zůstává dvě hodiny týdně. V součtu za všechny ročníky zeměpisu na základní škole pak tvoří časová dotace 7 vyučovacích hodin týdně. Ředitel/ka školy může rozhodnout o zařazení disponibilních vyučovacích hodin do výuky zeměpisu. To se právě děje na ZŠ Bezručova v Kolíně, která je díky tomu jedinou kolínskou základní školou, která ve všech ročnících

zachovává časovou dotaci dvou hodin týdně. Velkou roli zde hraje konkrétní zaměření základních škol, kdy jsou právě tyto hodiny použity pro rozšířenou výuku jiných předmětů. Aby byly ukázány všechny používané modely, byla do tabulky zařazena jedna liberecká základní škola, neboť tímto modelem není vyučováno na žádné z kolínských základních škol.

Na vyučujícím je pak zvolit vhodné metody výuky, které budou co nejefektivnější i v případě menší časové dotace. Je dobré si uvědomit, že při časové dotaci dvě hodiny za týden se odučí zhruba 60 hodin za školní rok, v polovičním případě pak 30 hodin za rok. Právě při výuce České republiky to může vzhledem k množství učiva způsobovat vyučujícímu, a hlavně žákům problémy.

V prvním pololetí bývá standardně probírána celá Česká republika obecně, na ní navazuje pak výuka jednotlivých krajů. V této práci ale opouštíme téma krajů a věnujeme se spíše regionům, které jsou právě v tematickém plánu zakomponovány. Tučně jsou pak vyznačeny regiony, které jsou rozplánované do výuky v dalších kapitolách.

Níže uvedený tematický plán je zpracován pro časovou dotaci dvou hodin zeměpisu týdně. Jedná se o návrh tematického plánu s rozplánovaným učivem do 8. či 9. ročníku základní školy (v našem případě 9. ročníku). Výuka konkrétní regionů je pak je plánována tak, že sice vyhovuje právě této časové dotaci, tzn. 2 hodiny zeměpisu týdně, avšak lze jej aplikovat i pro časovou dotaci jedné hodiny týdně a současném zachování kvality výuky. V tomto případě dojde k přesunutí tematického celku Globální problémy do jiného ročníku. Celkové opakování učiva by pak proběhlo v menší časové dotaci.

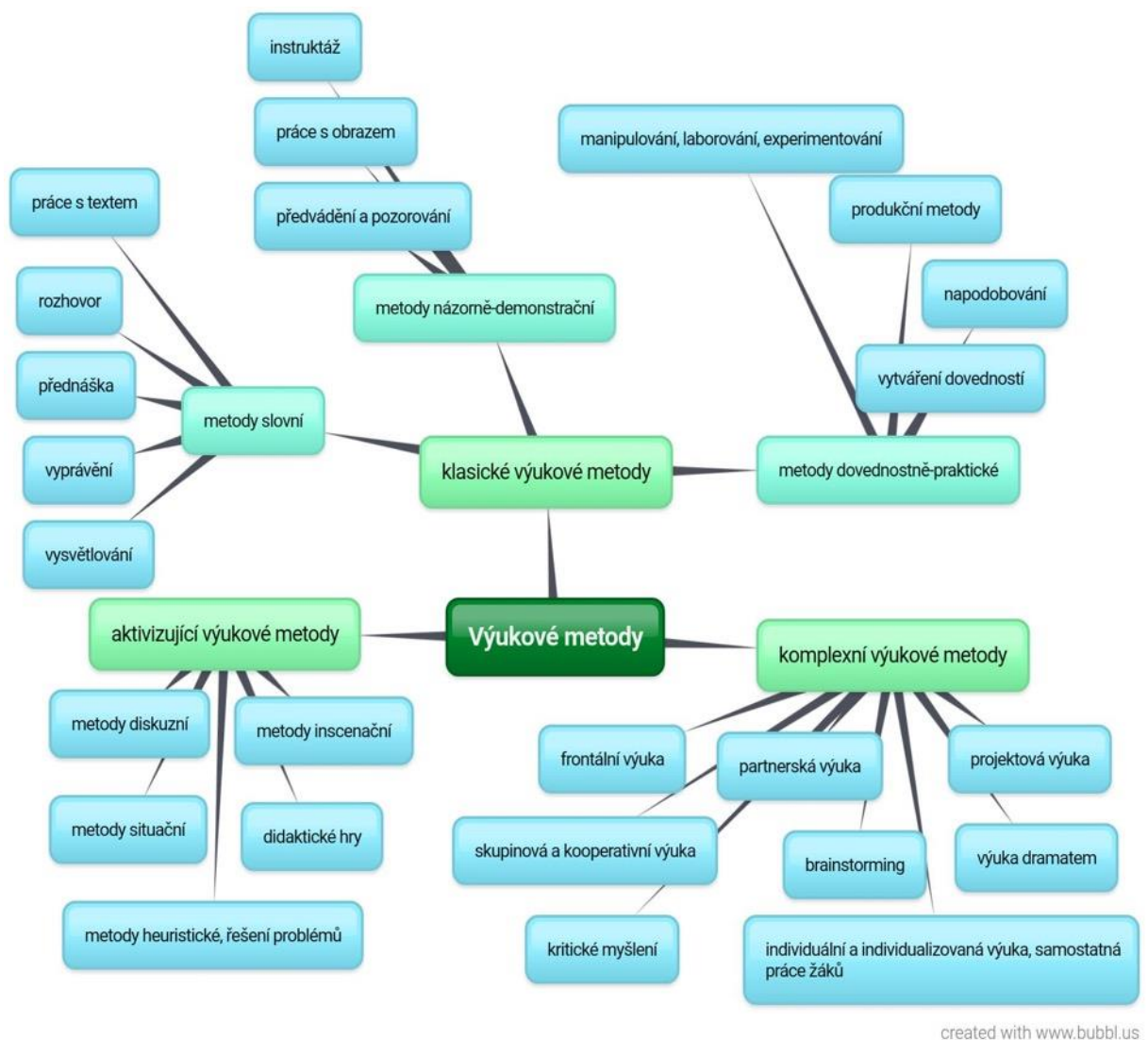
Tab. 2: Návrh tematického plánu (zdroj: vlastní zpracování)

Předmět: Zeměpis	
Vyučující: Bc. Ivana Prosová	Ročník: 9.
Hodinová dotace: 2 h/týden	Školní rok: 2018/2019
<p>Literatura: BORECKÝ D., NOVÁK S., CHALUPA P., 2016. <i>Zeměpis 8, 2. díl – Česká republika</i>. Brno: Nová škola. 95 s. ISBN 978-80-7289-865-7. <i>Česká republika – školní atlas pro základní školy a víceletá gymnázia</i>. Praha: Kartografie Praha. 36 s. ISBN 978-80-7393-275-6.</p>	

MĚSÍC	TEMATICKÉ CELKY, PROBÍRANÉ UČIVO	MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY/PRŮŘEZOVÁ TÉMATA
září	Opakování kontinentů	<i>Dějepis – vývoj českého státu</i>
	ČR – Základní charakteristika poloha, rozloha, státní hranice	
říjen	ČR – Přírodní podmínky povrch, vodstvo, podnebí, půdy	<i>Chemie – rozbor vody</i>
listopad	system ochrany přírody ČR – obyvatelstvo a sídla rozdělení obyvatelstva, národnosti, náboženství, funkce měst	<i>Přírodopis – ochrana přírody Informatika – práce s internetem</i>
prosinec	ČR – hospodářství průmysl – odvětví, rozmístění, zemědělství, doprava	
leden	služby, cestovní ruch Místní region poloha, přírodní podmínky, sociálně ekonomická charakteristika, exkurze	<i>Finanční gramotnost – minimální mzda, nezaměstnanost</i>
únor	Střední Čechy, Jižní Čechy	<i>Informatika – práce s internetem</i>
březen	Západní Čechy, Severní Čechy, Východní Čechy	<i>Dějepis – vývoj hranic českého státu, situace po roce 1948</i>
duben	Opakování Čechy Morava, Slezsko	
květen	Opakování České republiky	
červen	Globální problémy	<i>Výchova k občanství – globální problémy</i>

2.3 Jak to budeme učit?

Velmi důležitou částí je samotná příprava a plánování výuky čili pokud máme stanovené učivo (obsah) a rozložili jsme jej do tematických celků, čeká nás výběr vhodných výukových metod. Výukové metody jsou prostředkem k dosahování vytyčených výukových cílů. Výuka by měla být pro žáky pestrá a neměla by představovat stereotyp. Při stereotypní výuce nejsou žáci plně soustředěni, odvádí svou pozornost k jiné činnosti a učitel ztrácí na své autoritě. Různorodost metod zajišťuje udržení pozornosti žáků při výuce a motivaci k práci.

Obr. 6: Výukové metody (vlastní zpracování dle Maňák 2003 str. 5-6)

Vhodně zvolit učivo je ale pouze jedna strana mince. Výuka se z té stereotypní nezmění „pokud nezvolíme vhodnou metodu a formu výuky. I navržené myšlenky se lze pouze „nabiflovat“, při zkoušení je možné je „odpapouškovat“ a k hlubšímu porozumění nedojde. Pokud opravdu chceme zvýšit intelektovou náročnost výuky zeměpisu, je nezbytné zvolit metody výuky tak, aby žáky k porozumění zvoleného tvrzení aktivně vedly. Proniknutí k podstatě myšlenky je hluboké a trvalé, když v našich třídách vytvoříme takové prostředí, aby žáci dospěli k svému porozumění samostatně, či ve skupině.“⁸ Vytvořit výuku pestrou a volit metody tak, aby si žáci v mnoha případech došli k poznání samostatně je i náplní této práce.

Na začátek vyučovací hodiny volíme metody, které žáka uvedou do problematiky daného tématu. Hojně využívanou metodou je brainstorming, kdy učitel zjistí, co žáci o tématu vědí či co si o něm myslí. V druhé části hodiny volíme především klasické výukové metody. Ty můžeme dále rozdělit na metody slovní, metody názorně-demonstrační či dovednostně-praktické. Mezi slovní metody řadíme vyprávění (například příběhu), vysvětlování, na základních školách méně obvyklou přednášku, práci s textem, která se nejvíce uplatňuje v práci s učebnicí a rozhovor. Předvádění a pozorování řadíme do metod názorně-demonstračních. Žáci se při těchto aktivitách seznamují s realitou. Do této kategorie metod můžeme dále zařadit práci s obrazem či instruktáž. Praktické metody se v zeměpise budou objevovat velmi zřídka. Můžeme je využít při terénní výuce.

Kromě klasických výukových metod je do výuky dobré vhodně zařadit aktivizující výukové metody. „Aktivizující metody přispívají svým podílem k překonávání petrifikovaných stereotypů ve výuce a podporují tvořivé hledání učitelů.“⁹ Tyto metody se začínají postupně dostávat čím dál více na běžné základní školy, v dřívějších letech byly hojně využívány zejména na alternativních školách. Metoda diskuze navazuje na metodu rozhovoru. Diskuze se vyznačuje ale tím, že si účastníci mezi sebou vyměňují názory dle stanoveného tématu a tím dospívají ke společnému řešení. Uplatňuje se především tam, kde jsou různé názory nebo se téma diskuze týká hodnotových postojů. Do této kategorie metod bychom mohli zařadit dále heuristické metody neboli metodu řešení problémů. Velkou výhodou této metody je, že žák si poznatky osvojuje sám

⁸ MARADA M., ŘEZNÍČKOVÁ D., a kol. 2017. s. 10

⁹ MAŇÁK J., ŠVEC V. 2003. s. 105

a nesdělují mu je tradičně učitel. Hlavní myšlenkou je samostatné a tvořivé myšlení. Tato metoda je někdy nazývána jako „učení cestou samostatného objevování“. Inscenační metody lze využít i v hodinách zeměpisu – např. v nižších ročnících ve výuce regionální geografie světa.

Komplexní výukové metody jsou jedny z nejnáročnějších výukových metod vůbec. Do této kategorie řadíme skupinovou a kooperativní výuku, kdy se žáci učí pomáhat si, rozdělit si vhodně práci a tolerovat názor druhého. Samostatná práce žáků je naopak prospěšná pro žáka v tom ohledu, že ho vede k tomu, aby se spolehl sám na sebe, naučil se pracovat na vlastním úkolu a využít k tomu všechny dostupné prostředky. Další metodou je projektová výuka. Většina školních projektů trvá více než jednu vyučovací hodinu, může se uplatňovat v jedné třídě, ale i napříč celou školou. Projekt je třeba dobře promyslet, aby žáci přesně věděli, co je cílem projektu. Mezi komplexní výukové metody dále řadíme výuku dramatem či kritické myšlení.

Zde jsme se zaměřili na výukové metody, důležitou roli ale hrají i organizační formy výuky (frontální výuka, individuální výuka, individualizovaná výuka, diferencovaná výuka). Nejpoužívanější formou výuky je jednoznačně frontální výuka, kdy je třída tvořena dětmi stejného věku, je probírána stejná látka ve stejném čase. Frontální výuku navrhoval už J. A. Komenský ve svém didaktickém systému hromadného vyučování. Dalšími formami jsou individuální výuka, kdy jde o trvalejší kontakt jednoho žáka s jedním učitelem. Tato forma se více uplatňuje při doučování, domácím vyučování či umělecké výchově (např. hra na hudební nástroj či zpěv). Dále do organizačních forem výuky zařazujeme projektovou výuku a individualizovanou výuku. Individualizovaná výuka vyžaduje dokonale propracovaný plán učitele (v praxi nazýván jako tzv. daltonský plán), žák se v tomto případě učí spoléhat sám na sebe. Diferencovaná výuka se vyznačuje diferenciací žáků do různých tříd například třídy s rozšířenou výukou některého vyučovacího předmětu (cizí jazyky, matematika, přírodovědné předměty, tělesná výchova, výtvarná výchova atd.). Diferenciace žáků vede ke zvýšení pedagogické účinnosti a k efektivnějšímu vzdělávání.

Výše uvedený text se zabývá pouze některými metodami a organizačními formami výuky, které se nejčastěji využívají při výuce zeměpisu. Přibližuje a ukazuje na rozmanitost metod, které jsou využitelné při výuce na základní škole. Učitel by měl výukové metody volit dle konkrétní třídy s ohledem na schopnosti žáků.

2.4 Koho to budeme učit?

Výuka České republiky probíhá na základních školách u žáků ve věku 13-15 let. Toto věkové rozmezí řadí do vývojové fáze zvané pubescence. Pubescenti mohou mít psychické výkyvy, problémy se sebepřijetím, úzkosti z méněcennosti atd. Pubescent si vytváří svou vlastní identitu a z dítěte se postupně stává dospělý jedinec. Období dospívání je velice individuální čili každý žák jej prožívá jinak. Úderem patnáctých narozenin začíná období adolescence, ale řada z nich se se svým psychickým vývojem do období adolescence dostává značně později. I na tento fakt by měl vyučující brát zřetel. Navíc jde o období, kdy hormony hrají velkou roli a nálada žáka se může měnit i v průběhu vyučovací hodiny. Též berme v potaz období vzdoru a zkoušení toho, kolik pedagog vydrží.

Před začátkem plánování vyučovací hodiny si učitel musí stanovit cíle, kterých u žáků chce dosáhnout. Vhodně stanovené výukové cíle plní požadavky „SMART“ tzn. specifikovaný, měřitelný, akceptovaný, reálný a termínovaný cíl. Výukové cíle je třeba volit dle věku žáků. Ty řadíme do Bloomovy taxonomie výukových cílů ve dvou úrovních – znalostní (fakta, pojmy, postupy, metakognice) a kognitivní (zapamatovat, porozumět, aplikovat, analyzovat, hodnotit, tvoří). Žák je schopen ve vyšších ročnících dosáhnout vyšších výukových cílů a s tím je třeba umět pracovat. Výukové cíle ale nevolíme pouze na základně kognitivního vývoje žáků, ale i na základě znalostí žáků. V každém ročníku a každé třídě je třeba pracovat se třemi úrovněmi – minimální, optimální a excelentní. Někteří žáci se do optimální úrovně nedostanou a je třeba jim cíle uzpůsobit a přizpůsobit jim i časový úsek na aktivitu. Naopak žáci excelentní úrovně musí být zaměstnáni kvalitní prací ne nad rámec výuky, ale takovými aktivitami, které rozvíjejí jejich znalosti a schopnosti. V minimální úrovni jsou žáci schopni si zapamatovat fakta, pojmenovat jevy. Žák, který je schopen zapamatování či porozumění, není schopen metakognice. V optimální úrovni aplikují poznatky, analyzují data, posoudí konkrétní problematiku. V excelentní úrovni pak jsou žáci v zeměpise schopni nakreslit vlastní mapu, zhodnotit území či navrhnout možná řešení určitých problémů. Šipka je umístěna téměř do úrovně úhlopříčky tabulky, znamená to, že cíle výuky a jejich obtížnost se stupňuje s kognitivními možnostmi žáků.

Tab. 3: Úrovně myšlení žáků (zdroj: vlastní zpracování dle Vávra)

Dimenze znalostní	Dimenze kognitivních procesů					
	Zapamatovat	Porozumět	Aplikovat	Analyzovat	Hodnotit	Tvořit
Fakta	Žák vyjmenuje památky UNESCO ve Středních Čechách.	Žák vysvětlí význam dopravy v regionu.				
Pojmy		Žák vysvětlí pojem: alternativní způsob energie.	Žák vhodně používá geografické pojmy.			
Postupy			Žák provádí terénní měření.	Žák analyzuje naměřená data.	Žák hodnotí mapované území.	Žák si vytvoří vlastní postup práce s mapou.
Metakognice					Žák navrhuje možnosti řešení problémů.	Žák nakreslí vlastní mapu.

- minimální úroveň
- optimální úroveň
- excelentní úroveň

2.5 Kde to budeme učit?

Každá škola má jiné prostředky pro výuku a pedagog se jim musí umět přizpůsobit. Učebna zeměpisu může být nadstandardně vybavena moderními technologiemi, naopak výuka zeměpisu může probíhat z důvodu nedostatku prostoru v učebně jiného předmětu. Některé školy se uchylují k tomu, že každá třída má svou kmenovou třídu, ve které žáci tráví všechny vyučovací hodiny.

Některé učebny jsou speciálně vybaveny pro výuku zeměpisu např. nástěnnými mapami, jinde je učitel nucen si pomůcky sebou do učebny nosit. Další možností, kde výuku realizovat může být výuka v terénu prostřednictvím projektů nebo na zahradě školy. Některé školy jsou dostatečně vybaveny na výuku mimo budovu školy a umožňují venkovní výuku například v altánu.

Třída, ve které vyučující pracuje, může být různých rozměrů. Záleží i na uspořádání lavic, neboť nevhodně zvolené uspořádání a zasedací pořádek může způsobit neklid a nesoustředěnost žáků. Katedra učitele může být poměrně vzdálena od první lavice žáka, což představuje značný odstup učitele od žáka. Navíc může být o schod výše, pro některé pedagogy to může být nekomfortní, protože si může připadat nadřazený žákům.

2.6 Co k tomu budeme potřebovat?

Nejen samotná příprava pedagoga na výuku, tedy co bude v hodině probíráno, ale i příprava pomůcek pro výuku, je nezbytnou součástí práce pedagoga. „*Učební pomůcka je tradiční označení pro objekty, předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku.*“¹⁰ „*Časté a správné využívání materiálních didaktických prostředků ve vyučovacím procesu nutí učitele se na hodinu pečlivě připravovat, naplánovat každý krok, připravit včas materiály a práci s technikou vyzkoušet předem, aby jeho práce byla úspěšná musí jí správně organizovat.*“¹¹

Kromě učebnice učitel může využít další didaktické pomůcky, ať už se jedná o moderní technologie – počítače s dataprojektorem či interaktivní tabulí, tablet či dokonce mobilní telefon. Žáci jsou schopni během pár vteřin nafotit či natočit dostupné materiály, při terénní výuce zkoumaný jev a okamžitě jej použít ke své práci. Mezi tyto technologie můžeme též zařadit využití e-learningového prostředí školy, kam učitel může umisťovat elektronické materiály od prezentací a pracovních listů až po zadání domácího úkolu. Významnou roli dnes hrají i počítačové výukové programy. Je dobré mít na paměti, že použití techniky nemá zastínit obsah výuky, spíše napomáhat k lepšímu pochopení.

¹⁰ PRŮCHA J. 2003. s. 257

¹¹ RAMBOUSEK V. 1989. s. 157

Mezi běžně dostupné didaktické materiály řadíme dále ilustrace, kresby (schémata), fotografie, grafy, nástěnné mapy, klasické tištěné textové pomůcky (pracovní listy, texty), zvukové pomůcky a v neposlední řadě reálné objekty a jevy (ukázky nerostu, horniny atd.). V hodinách zeměpisu jsou nezbytné různé atlasy, plány, mapy či modely (např. glóbus).

2.7 Co už žáci znají?

Znalosti žáků se liší u každé školy, neboť ŠVP si každá škola zpracovává po svém. V potaz ale musíme brát také fakt, zda ten samý učitel žáky vedl předmětem i v předchozích letech, neboť od toho se musí odvíjet způsob výukových metod a také co vše je třeba žákům vysvětlit.

V našem případě výuky regionů České republiky by žáci měli již projít obecnou charakteristikou celé České republiky a následně navázat jednotlivými částmi republiky.

2.8 Jak budeme kontrolovat výsledky?

Posledním fází vyučovacího procesu je sledování a hodnocení postupu práce, aneb jak žáka za jeho výkon hodnotit. „*Termín hodnocení se vztahuje v zásadě ke každé činnosti, která slouží pro posouzení výkonů žáků. (...) Hodnocení představuje ty techniky, které můžete použít k sledování prospěchu vašich žáků v podobě konkrétních výsledků učební činnosti.*“¹² Hodnocení je zpětnou vazbou pro učitele i žáka. Pro učitele znamená zpětnou vazbu o jeho práci, žákovi zase zpětnou vazbu o jeho výkonu a prospěchu a je to doklad o dosažené úrovni žáka.

Hodnocení žáka může být velmi rozmanité. Zásadní rozdíly spatřujeme mezi známkovým hodnocením a slovním hodnocením. Oba typy hodnocení v sobě ukrývají jisté výhody i nevýhody. Klasické známkování přináší jednoduchou práci pro učitele bez dalších nároků, přináší možnost srovnání mezi žáky a též přináší určitou statistickou informaci o prospěchu žáků dané třídy. Naopak slovní hodnocení představuje pro učitele náročnou práci, neboť každého žáka musí hodnotit zvlášť a vyzdvihnout v něm silné a slabé stránky žáka a také stanovit doporučení pro další rozvoj žáka. Pro učitele to znamená též nemožnost porovnávat žáky a nulovou možnost porovnání tříd či vykázat celkový prospěch. Dalšími způsoby, jak hodnotit práci žáků je například obrázek či smajlík. Využít můžeme i procentní hodnocení při písemném zkoušení.

¹² KYRIACOU CH. 2008. s. 121

Z hlediska časového úseku rozlišujeme mezi hodnocením formativním a sumativním. Formativní hodnocení je zaměřeno na podporu dalšího učení žáka. Přináší žákům užitečnou zpětnou vazbu a slouží především jemu samotnému. Hodnocení bývá zaměřené na odhalení chyb a nedostatků v práci žáka a dává rady na zlepšení výsledků. Sumativní hodnocení stanovuje úroveň dosažených znalostí v určitém časovém období (například čtvrtletí a pololetí). Nejtypičtějším příkladem tohoto hodnocení je známka na vysvědčení.

Hodnotit bychom neměli pouze my jako pedagogové, ale žáky bychom měli vést ke kritickému sebehodnocení. Sebehodnotit by měl pedagog i sám sebe po určitém tematickém celku a kriticky si zhodnotit provedenou práci, případně ji modifikovat tak, aby při v příštím případě byla co nejefektivnější.

3 Učebnice zeměpisu zaměřené na výuku České republiky

Učebnice je „základní pomůcka pro žáka a opora práce učitele při vyučování“¹³. Na jedné straně je učebnice pomůcka žáka, ze které má možnost čerpat znalosti, v případě jeho absence si dokáže látku doplnit, na straně druhé je učebnice důležitou součástí práce učitele, který má díky tomu možnost zapojit do vyučování další učební pomůcku.

Učebnice, které se používají pro výuku na základní škole, musí být opatřeny schvalovací doložkou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Všechny níže uvedené učebnice tuto podmínku splňují.

Učebnice vykazují tři základní funkce a to:

- prezentace učiva – obsahuje soubor učiva, který je předkládán žákům v různých formách a různými metodami, obsah učebnice pak odráží rámcový vzdělávací program a pokouší se o naplnění očekávaných výstupů
- řízení učení a vyučování – řízení učení a vyučování, pomáhá učiteli určit obsah učiva v jednotlivých hodinách, ovlivňuje i žákovo učení
- funkce organizační – slouží k vylepšení orientace v učebnici, informuje o možnostech využití publikace a jejích částí¹⁴

V současnosti je důležitou součástí výuky i elektronická učebnice, kterou mnoho nakladatelství k běžným tištěným učebnicím nabízí. S rozvojem informačních technologií se stává tato pomůcka neodmyslitelnou součástí edukačního procesu. Ve školách, ale i třídách, kabinetech a specializovaných učebních jsou k dispozici počítače, interaktivní tabule či dataprojektory. Některé školy pracují s notebooky či tablety. Pro samotnou výuku je k dispozici ke stažení zdarma velké množství aplikací, které jsou použitelné jak v operačním systému Windows, tak i v systému od společnosti Apple. Taktéž mobilní aplikace najdeme v Google Play i v App Store. Na některé použitelné aplikace k výuce zeměpisu upozorníme v dalších kapitolách.

Sami žáci pak od útlého věku většinou vlastní chytré zařízení – ať už mobilní telefon či tablet. Práce s moderní technikou přináší nejen výhody, ale i nevýhody, a to i při samotné výuce. Práce s elektronickou učebnicí je variabilní. Buď ji lze používat pro

¹³ KUJAL, B. 1968 s. 310

¹⁴ srov. PRŮCHA J. 2002. s. 277-178

všechny žáky pomocí interaktivní tabule, nebo jednotlivě pomocí práce s tabletem podle toho, jaké pomůcky má učitel v hodině k dispozici. Pro žáky tato forma výuky představuje určité zpestření a zábavu v hodině. Na straně druhé ale především práce s tabletem může odvádět pozornost žáků a tím dochází k menší efektivitě výuky.

Kvalitní učebnice by měla být hlavně srozumitelná a poutavá pro žáky. Neměla by obsahovat přemíru textu, která může vést od prvopočátku k nezájmu o učebnici i o samotné učivo a v některých případech i k problémům s porozuměním. Přestože se jedná o výuku ve vyšším ročníku základní školy a práce s textem by neměla činit většině žáků potíže, může být velké množství textů pro žáky nezajímavé. Proto většina autorů používá velké množství obrázků, grafů a dalších prostředků, aby vzbudily zájem těch, kteří budou s učebnicí pracovat.

Při výběru konkrétní učebnice může učitelovi pomoci hodnocení učebnic, které vychází z výzkumných analýz. Hodnocení se zaměřuje na různé aspekty a to: měření obtížnosti textu, rozsahu učebnice, měření didaktické vybavenosti učebnice, hodnocení obrazových komponentů, struktury textu, věcného obsahu učebnice a zjišťování postojů a hodnotových orientací, které jsou obsaženy v učebnici.

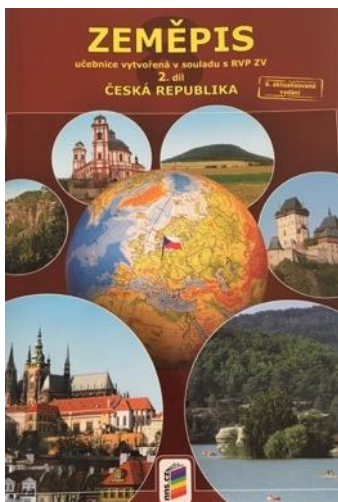
Na českém trhu je dostupná široká škála učebnic vydávaná různými nakladateli. K porovnání bylo vybráno 6 běžně dostupných učebnic v tištěné formě včetně pracovních sešitů. Všechny tyto učebnice jsou zaměřeny na výuku České republiky. Situace v České republice ohledně učebnic ale není příznivá, neboť se teorie učebnic u nás nerozvíjí a pedagogičtí odborníci se jen zřídka učebnicemi zabývají. Výzkum řad i jednotlivých učebnic se systematicky neprovádí, analýze učebnic se věnují někteří autoři pouze na základě určitého výzkumu spíše z vlastní iniciativy. Jmenovat si můžeme analýzu nonverbálních prvků v učebnicích geografie v České republice a Německu. Ten se ovšem zabýval pouze dvěma českými učebnicemi zeměpisu (konkrétně nakladatelství Fraus – Zeměpis 9 a ČGS – Hospodářský zeměpis), kde se objevují obecná témata povětšinou času abstraktní. V České republice ale „*neexistuje žádné pracoviště, jež by se zabývalo výzkumem učebnic. Důsledkem toho je skutečnost, že v záplavě učebnic vydávaných četnými nakladatelstvími není prováděna evaluace učebnic a zjišťována jejich vyhovující či nevyhovující didaktická kvalita.*“¹⁵ Ani školy

¹⁵ Průcha J. 2006. str. 9

ani samotní učitelé nemají k dispozici solidní analýzu jednotlivých učebnic pro správný výběr k výuce, která by byla co nejkvalitnější.

V každé učebnici byla posouzena kritéria srozumitelnosti, náročnosti textů, struktury učebnic, množství a kvalita nonverbálních prvků (mapy, ilustrace, grafy, tabulky atd.). Kritéria byla posuzována pouze na základě osobního pohledu, nikoli na základě konkrétních výpočtů, které se používají ve vědeckých analýzách. Dále pak nás zajímala specifika jednotlivých učebnic (tzn. něco navíc) oproti jiným učebnicím. Posledním srovnávacím kritériem byly pak otázky a úkoly na konci kapitol. Na základě toho byla sestavena tabulka charakterizující jednotlivé učebnice zeměpisu České republiky. U pracovních sešitů byla mimo jiné posuzována také jejich přehlednost a náročnost a na základě toho sestaveno pořadí jednotlivých sešitů v rámci těchto charakteristik. V potaz je nutno brát určitou míru subjektivity, která takovéto srovnávání provází.

3.1 Nakladatelství Nová škola

Obr. 7: Nová škola – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

Zeměpis 8 nakladatelství NOVÁ ŠKOLA je doporučen pro výuku v 2. pololetí 8. ročníku základní školy. K výuce v prvním pololetí je používán zpravidla 1. díl učebnice zaměřující se na výuku Evropy. Tato učebnice je určena pro výuku nejen na základní škole, ale i v tercií víceletého gymnázia. Označení Zeměpis 8 a doporučení ročníku může být zavádějící, neboť výuka České republiky je na některých školách realizována až v 9. ročníku. Díky tomu se pak žáci učí v 9. ročníku podle označení učebnice s číslem 8.

Nakladatelství nabízí možnost 30denního bezplatného vyzkoušení interaktivní učebnice a pracovního sešitu, které jsou doplněny animacemi, webovými odkazy i řešením úkolů z učebnice a pracovního sešitu.

Učební text obsahuje průřez jednotlivými kraji od základních údajů, přírodních podmínek po zemědělství, průmysl, obyvatelstvo a sídla. Součástí textu jsou i Zajímavosti z kraje, kde jsou popsány památky UNESCO, kulturní památky či nejnavštěvovanější místa kraje.

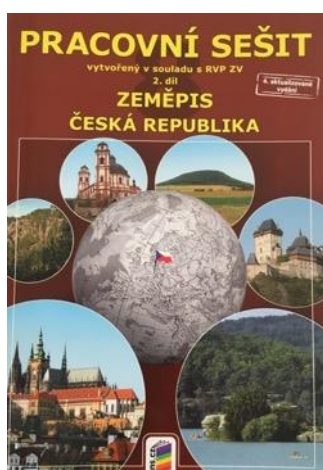
Kromě fotografií každý kraj doplňuje komplexní mapa, ze které jsou žáci schopni odvodit charakteristiku kraje. Při výuce s touto učebnicí se vyučující v případě potřeby obejde bez Atlasu České republiky.

Text je jednoduchý, srozumitelný a soustřeďuje se na hlavní specifika jednotlivých krajů. Nejdůležitější pojmy jsou zvýrazněny tučně. V záhlaví jednotlivých stran je na oranžovém pozadí uveden název kraje, pro rychlou orientaci by zřejmě bylo vhodnější barevné rozlišení jednotlivých krajů.

Na konci každé kapitoly se nachází stručné shrnutí, které může sloužit jako zápis do sešitu či jako celkový přehled. Shrnutí je významnou součástí učebnice zvláště pro žáky s plánem pedagogické podpory a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, pro které jde o klíčový text, který jsou schopni si zapamatovat či dokonce jen přečíst.

Nakladatelství se snaží o mezipředmětové propojení učiva. Konkrétní pojem, který je popisován v učebním textu je leckdy spojen s výukou jiného předmětu. V zápatí jednotlivých stran proto najdeme pojmy s odkazy na konkrétní řadu učebnice včetně čísla strany. To může být velmi přínosné, ale pouze v případě, že i v ostatních předmětech žáci používají učebnice z tohoto nakladatelství. Dalším využitím mezipředmětových vazeb je slovníček některých pojmů, které jsou přeloženy do angličtiny a němčiny.

Výhodou učebnice je opakování po několika probraných kapitolách. Toho lze využít pro opakování učiva v hodině, samostatnou práci či jako možnost ilustrovat žákům, jak by mohl vypadat test na toto téma. Součástí je klíč k řešení pouze některých úloh a námět na projektový den, který lze s žáky realizovat a vhodně přizpůsobit konkrétní třídě.

Obr. 8: Nová škola – pracovní sešit (zdroj: vlastní fotografie)

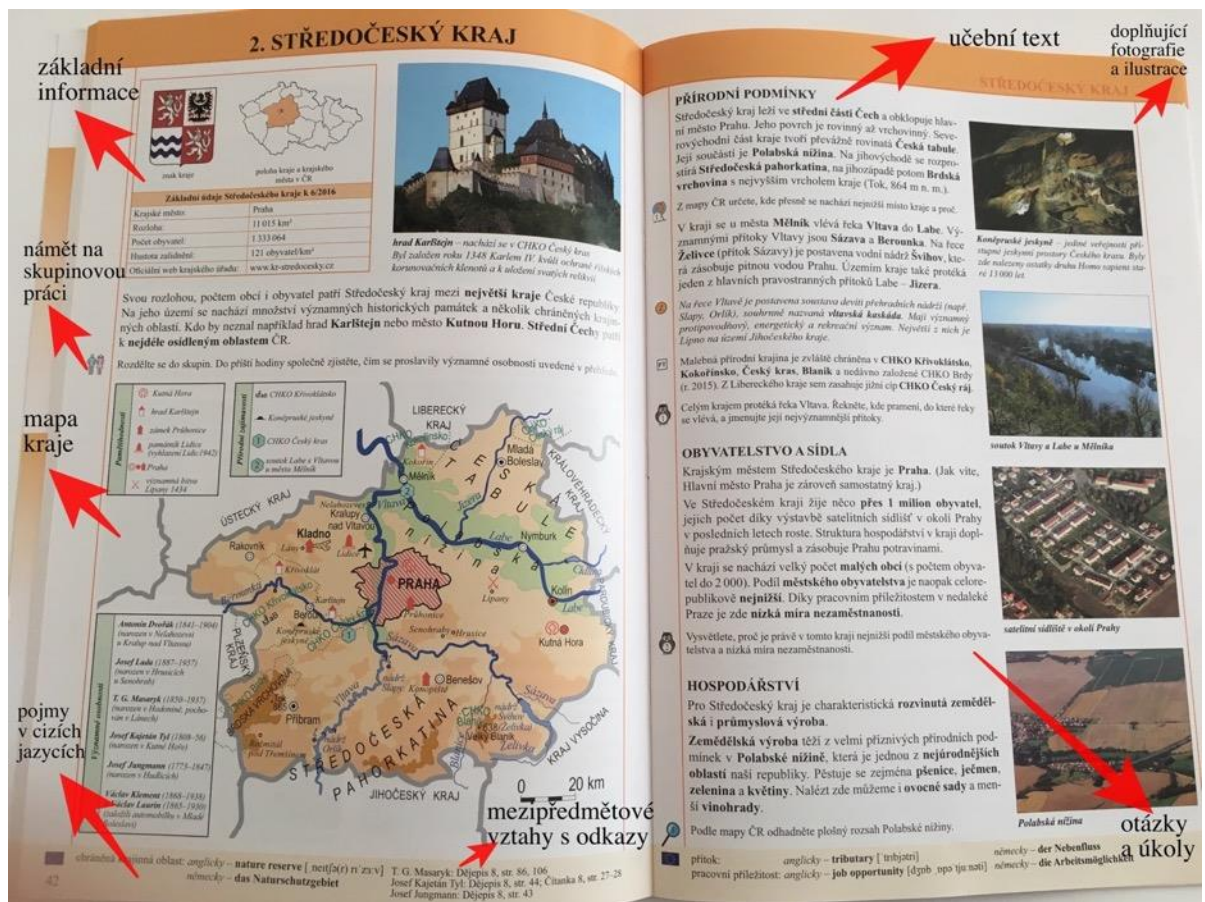
V nabídce nakladatelství je i pracovní sešit, který je nejlevnější na trhu. Na deskách je slepá mapa České republiky, která je důležitou pomůckou při výuce. Nabízí možnost si postupně zakreslovat do mapy města, pohoří, řeky atd. Žáci si mohou mapu obkreslit do sešitu a pracovat s ní obdobným způsobem. Velkou výhodou pracovního sešitu jsou při výuce krajů konkrétní odkazy na stránky, kde se učivo v učebnici nachází. Žáci tak mohou rychle najít

odpovědi na jednotlivé otázky. Je zde velký prostor pro vlastní poznámky, který může sloužit například při samostatné práci či v nejzazším případě místo zapomenutého sešitu.

Každá kapitola obsahuje slepou mapu kraje, do kterého žáci mají zakreslovat předem stanovené pojmy. Pro závěrečné opakování je připraven souhrnný test. Úkoly jsou rozmanité, nepřevládá jeden druh typu úkolu. Na konci kapitol je tabulka pro sebehodnocení žáka, které je důležitou součástí hodnocení žáka. Prostřednictvím této tabulky pak žák dokáže formulovat, co mu dělá problém a co by mohl zlepšit. Sebehodnocení je vytvořeno zábavnou formou – prostřednictvím „smajlíků“, které jsou žákům velice dobře známé z prostředí internetové komunikace.

Uprostřed sešitu jsou k dispozici přílohy, které lze z pracovního sešitu vyjmout a ponechat si je. První přílohu tvoří shrnutí učiva a druhou přílohou je orientace na mapě, respektive seznam pojmů, které by žáci měli znát a měli by být schopni zakreslit do mapy.

Nevýhodami jsou malá barevnost pracovního sešitu (vedle černobílé kombinace pouze oranžově podbarvené nadpisy) a absence klíče k řešení úkolů. Všechny strany jsou stejně barevné, jejich odlišení by umožňovalo snadnější orientaci v kapitolách.

Obr. 9: Ukázka učebnice Nová škola (zdroj: vlastní fotografie)

3.2 Nakladatelství Taktik

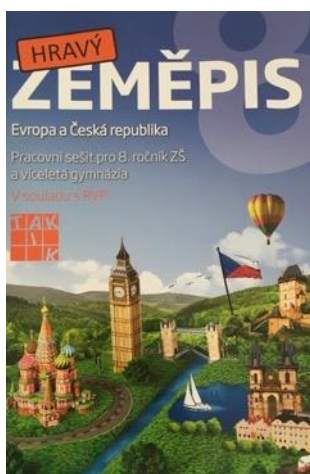
Obr. 10: Taktik – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

Učebnice Hravý zeměpis Česká republika nakladatelství Taktik už v názvu obsahuje ročník výuky (8. ročník), který se, jak už bylo zmíněno u Nové školy, nemusí shodovat se skutečnou výukou na českých školách. Učebnice směřuje i k výuce na víceletých gymnáziích.

Text je zaměřen spíše na socioekonomickou sféru regionu, přírodní podmínky jsou shrnuty vždy do malého odstavce. Ilustrace představují pohledy do krajiny kraje, fotografie významných průmyslových objektů, ale především hradů a zámků. Leckdy v učebnici najdeme ale obrázky, které mají malou vypovídající hodnotou (např. fotografie dálnice D1 či pohled na rozšiřující se zástavbu kolem Prahy). Důležitou součástí je komplexní mapa, která z které lze vyčíst charakteristiku regionu. Kromě měst regionu zahrnuje i nejdůležitější pojmy fyzicko-geografické sféry.

Přidanou hodnotou této učebnice je rejstřík pojmů, který může pomoci žákům, kteří si v některých slovních obrazech nejsou jistí a potřebují si ověřit znalost pojmu či dokonce úplně zjistit, co pojem znamená.

Nesmírnou výhodou je zaměření na další úkoly, například pod sovou se skrývají otázky či zajímavosti „Věděli jste, že...?“ To žákům nabízí možnost poznat specifika jednotlivých krajů. Konec každé kapitoly je věnován přehledu nejdůležitějšího učiva.

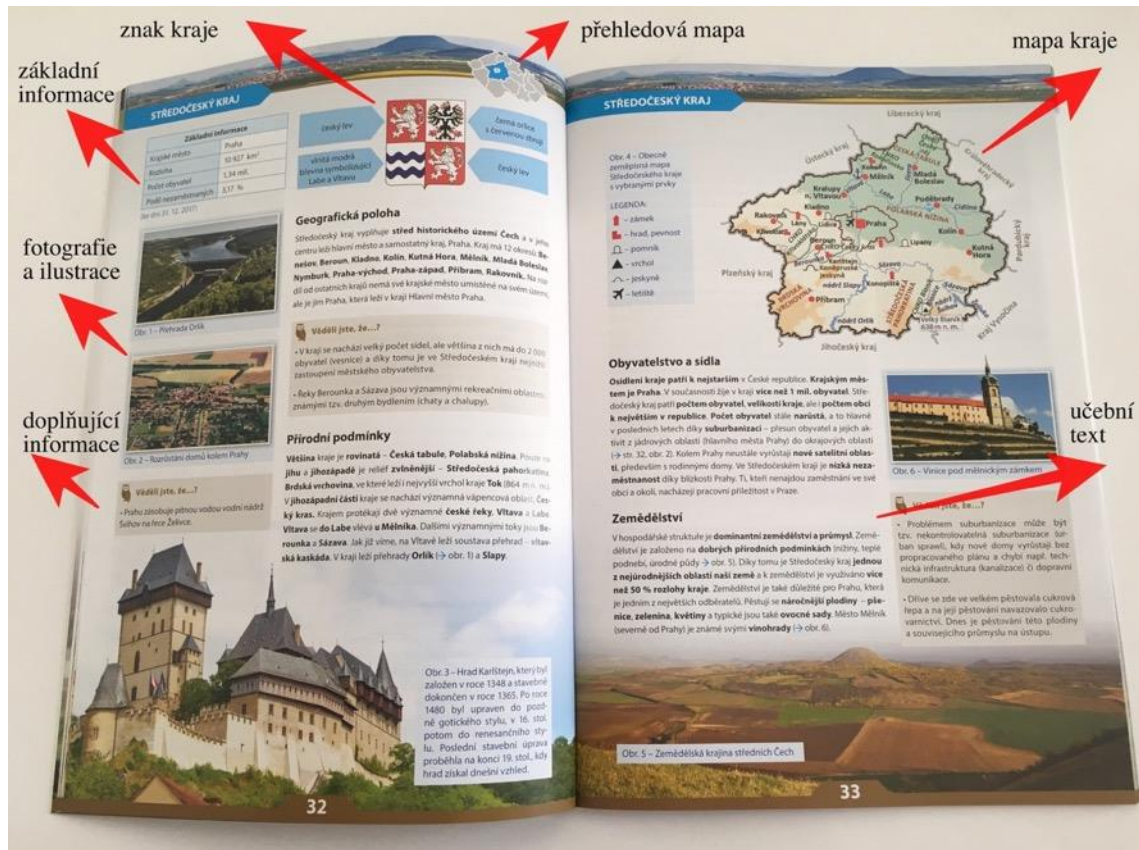

Obr. 11: Taktik – pracovní sešit
(zdroj: vlastní fotografie)

Jedná se o zeleně podbarvený text s podtitulem „Co už víme...?“ Na konci učebnice je k dispozici krátké shrnutí a opakovací otázky, dále pak soupis památek UNESCO s charakteristikou. Plusem je barevnost a přehlednost celé učebnice.

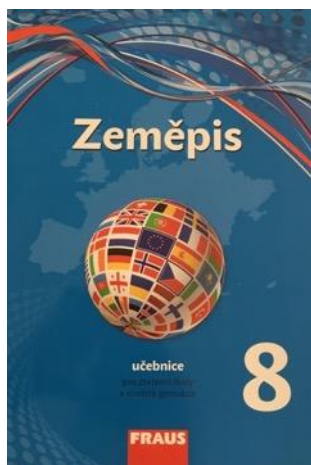
Stejně jako učebnice je pracovní sešit Hravý zeměpis velmi graficky propracovaný a jako jediný z dostupných pracovních sešitů je zcela barevný, včetně map a ostatních ilustrací. Pracovní sešit spojuje výuku tematického celku Evropa s výukou České republiky. Skutečně působí na první pohled

hravě, jak hovoří jeho název. Úkoly ale působí jednotvárně – práce s mapkou, doplnění textu, křížovky či spojovací cvičení se v každé kapitole opakují. Jiné úkoly se v pracovním sešitě (až na výjimky) neobjevují. Tento způsob práce může být pro žáky monotónní. Pracovní sešit tím působí spíše jako doplněk k zopakování už probraného učiva než další možnost vzdělávání. Témata úkolů směřují spíše k socioekonomické geografii, pouze minimum otázek se týká přírodní sféry. Neobsahuje ani klíč k řešení úkolů.

Obr. 12: Ukázka učebnice Taktik (zdroj: vlastní fotografie)

3.3 Nakladatelství Fraus

Obr. 13: Fraus – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

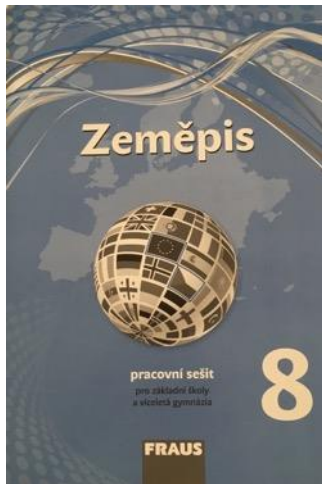
Učebnice Zeměpis 8 spojuje dvě velká témata výuky, a to výuku Evropy a České republiky. Nakladatelství nabízí možnost stažení učebnice v elektronické verzi, která je doplněna o videa, animace a cvičení. Stejně jako předchozí dvě učebnice nakladatelství Nová škola a Taktik používá označení doporučeného ročníku. Na první pohled je učebnice velmi monotónní, nadpisy v zápatí jsou světle modré, velmi nevýrazné – žáci se v učebnici mohou ztrácet.

Nakladatelství nabízí interaktivní podobu nové generace učebnic ke stažení v aplikaci Flexibooks dostupné ve dvou verzích pro žáky a pro učitele.

Kapitoly mají poměrně neobvyklé názvy, dá se říci, že obsahují generalizace jednotlivých témat. Názvy žáky zcela jistě zaujmou, neboť jsou originální. Na straně druhé ale ne vždy může být název tématu pochopen všemi žáky, proto je vždy dobré téma hodiny vysvětlit. Nakladatelství pracuje s tím, že jedna dvoustrana učebnice by měla sloužit k jedné vyučovací hodině.

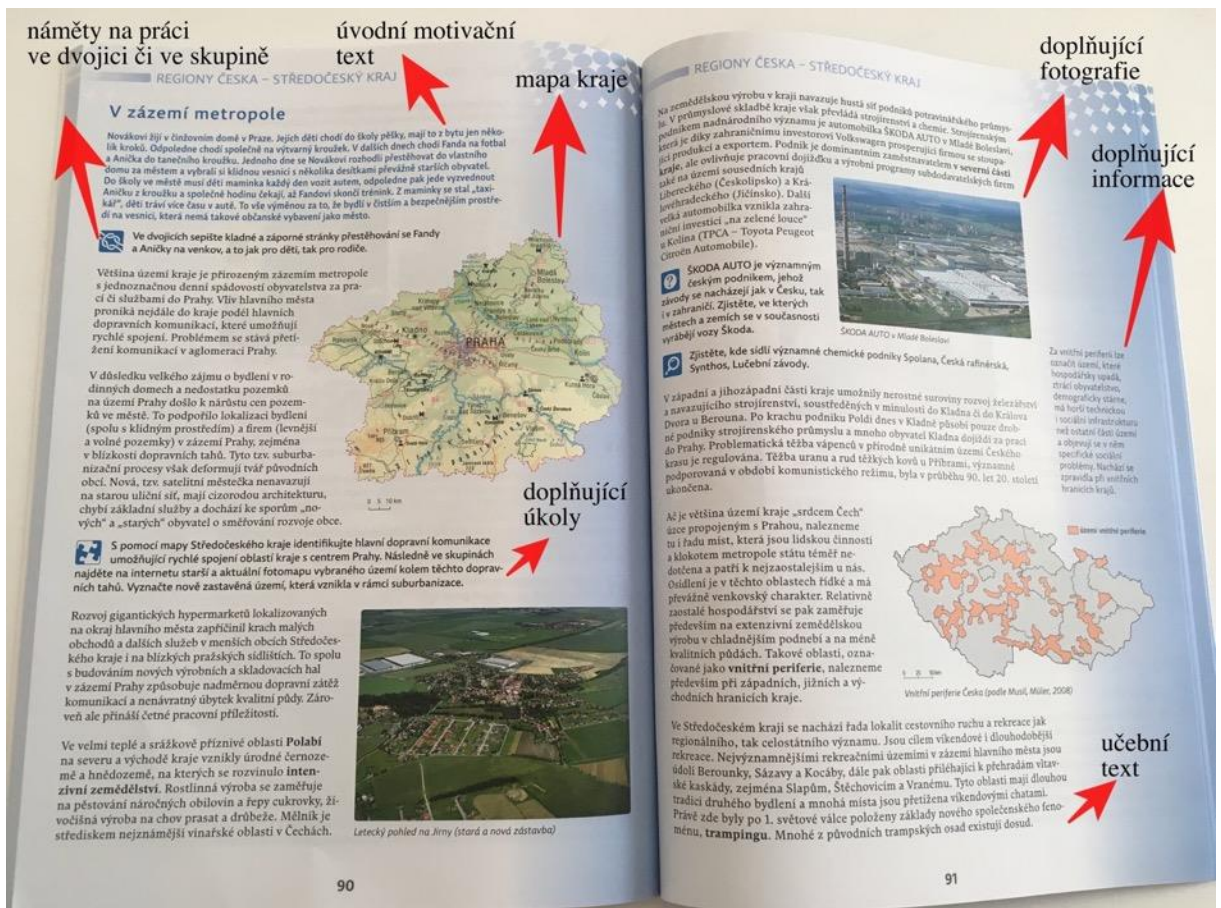
Texty jsou mnohdy velice náročné, spíše směřované k výuce na víceletém gymnáziu než na běžné základní škole. V potaz berme i inkluzivní vzdělávání a tím i práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V tomto případě musí vyučující pečlivě vybírat, se kterou částí textu budou žáci pracovat, neboť pracovat s celým textem není v možnostech žáků, ani v časových možnostech učitele. Texty převládají napříč celou učebnicí.

Učebnice disponuje poměrně velkým množstvím nonverbálních prvků – pro příklad si můžeme uvést tabulky, grafy či jiné ilustrace. Učebnici doplňují fotografie některých míst a jednoduché mapy regionu, které ale nejsou hlavní dominantou učebnice, spíše jsou upozaděny. Na vnějších okrajích je na některých stránkách umístěn sloupek s rozšiřujícími texty či otázky a úkoly k zamyšlení. Výhodou je celkové shrnutí na konci učebnice, určené k zopakování veškerého učiva pomocí přehledu a tematické tabulky.

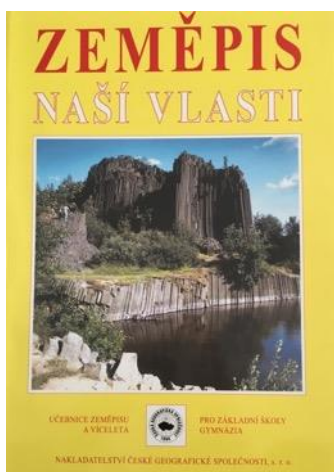
Obr. 14: Fraus – pracovní sešit (zdroj: vlastní zpracování)

Pracovní sešit je v černobílé variantě, pouze vnitřní vyjimatelná část přehledu učiva je v modrobílé kombinaci. Proto působí dosti monotónně. Úkoly jsou směřovány k dalšímu rozšíření znalostí, neslouží k jeho opakování. Předpokládá práci i s dalšími zdroji, především internetem. Úkoly jsou náročnější, spíše použitelné pro žáky optimální a excelentní úrovně znalostí. K dispozici není klíč k řešení úkolů, je tedy na učiteli hodnotit správnost řešení.

Obr. 15: Ukázka učebnice Fraus (zdroj: vlastní fotografie)

3.4 Nakladatelství Česká geografická společnost

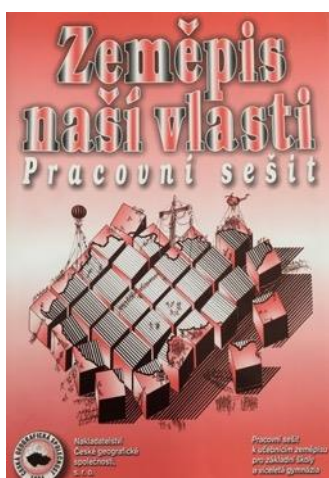

Obr. 16: ČGS – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

Nakladatelství Česká geografická společnost svou učebnicí zeměpisu směřuje k výuce v 8. či 9. ročníku základní školy či víceletém gymnáziu. Výhodou je označení „Zeměpis naší vlasti“, neboť nepřináší nejasnosti v třídění učebnic pro jednotlivé ročníky.

Jednotlivé kapitoly sice nejsou barevně odlišeny, jsou použity jen dvě barevné varianty-obecný zeměpis České republiky (červeně) a kraje (modře), texty v učebnici ale jsou již barevně odlišené, rozdělují tak text do minimální, optimální a excelentní úrovně a tím každý žák může pracovat s tou částí textu, na kterou stačí. Text ale pokrývá většinu učebnice, tudíž směřuje spíše k výuce na gymnáziích. Zřídka se objevují ilustrace, především fotografie krajiny či míst, méně pak mapy a další nonverbální prvky. Při práci s touto učebnicí je žádoucí, aby žáci měli k dispozici Atlas České republiky. Na konci každé dvoustrany je k dispozici krátké shrnutí a otázky k zopakování a další úkoly – například práce s mapou, zohlednění jevu v regionu školy či jednoduché křížovky. Učebnice obsahuje kompletní opakování učiva v zadní části.

Slabinou učebnice je absence tabulek běžně zařazovaných do textu. Obsahuje je pouze kapitola „Česká republika v číslech“. Žáci během vyučovací hodiny tedy buď musí přelístovat do zadní části učebnice, aby mohli s tabulkou pracovat nebo s tabulkami v hodinách nepracují. Vhodnější by bylo zařazení tabulek přímo k textu, se kterým žáci momentálně pracují.

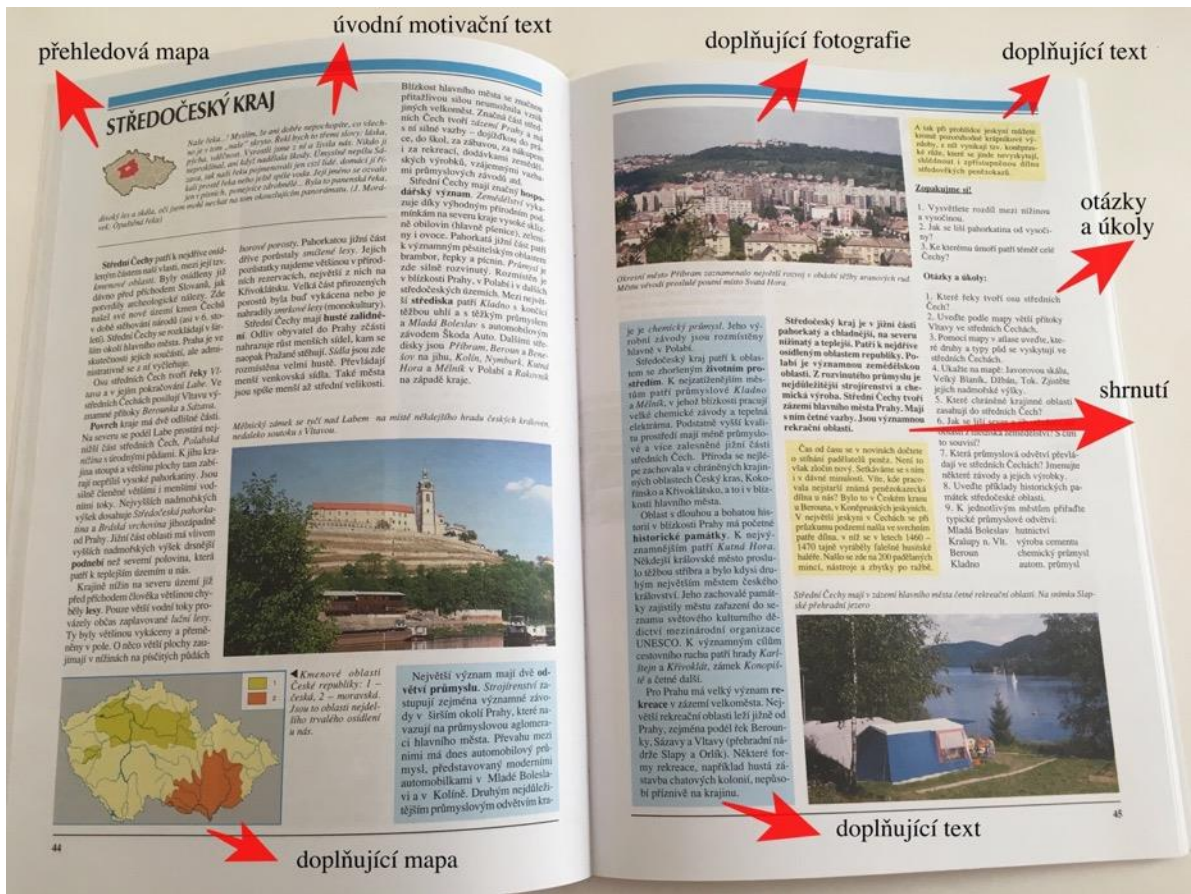

Obr. 17: ČGS – pracovní sešit
(zdroj: vlastní fotografie)

Pracovní sešit stejné řady je v černobílé variantě. Úkoly jsou velmi rozmanité, nadpisy jednotlivých kapitol upoutají pozornost žáků. Slouží k doplnění učiva o České republice, nesměruje k opakování probíraného učiva. Obsahuje pouze obecná témata v rámci celé České republiky, nezaměřuje se na doplnění výuky konkrétních krajů.

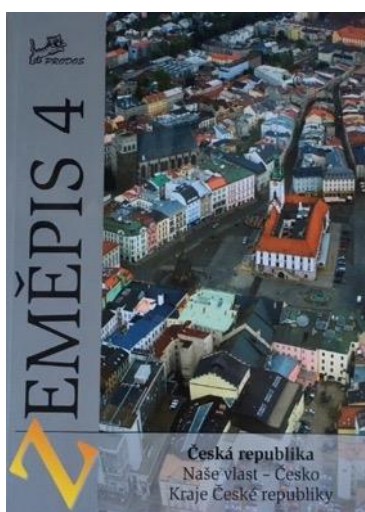
Působí pestře, každá dvoustrana obsahuje široké spektrum různých úkolů. V zápatí se objevují náměty k diskuzi se

žáky, skupinovou či samostatnou práci. Na konci je k dispozici soutěž a námět na hru pro celou třídu.

Obr. 18: Ukázka učebnice ČGS (zdroj: vlastní zpracování)

3.5 Nakladatelství Prodos

Obr. 19: Prodos – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

Zeměpis 4 Česká republika Naše vlast – Česko, Kraje České republiky je učebnicí, která není směřována k výuce v konkrétním ročníku základní školy.

První kapitola je věnována obecně naší vlasti, další bližšímu popisu jednotlivých krajů, ale i zde se text při popisu konkrétního jevu či problematiky nejednou vrací k všeobecným informacím, které nesouvisí s příslušným krajem. Výkladový text je proložen řadou fotografií, map a grafů, které často zasahují do krajového sloupce na jednotlivých stránkách. Ten je napříč celou učebnicí žlutě podbarven a obsahuje popisy obrázků či zřídka

i doplňující informace k danému tématu. Toto rozložení obrázků působí poněkud neuspořádaně. Množství map a grafů zajímavým způsobem přináší žákům poznatky o daném tématu.

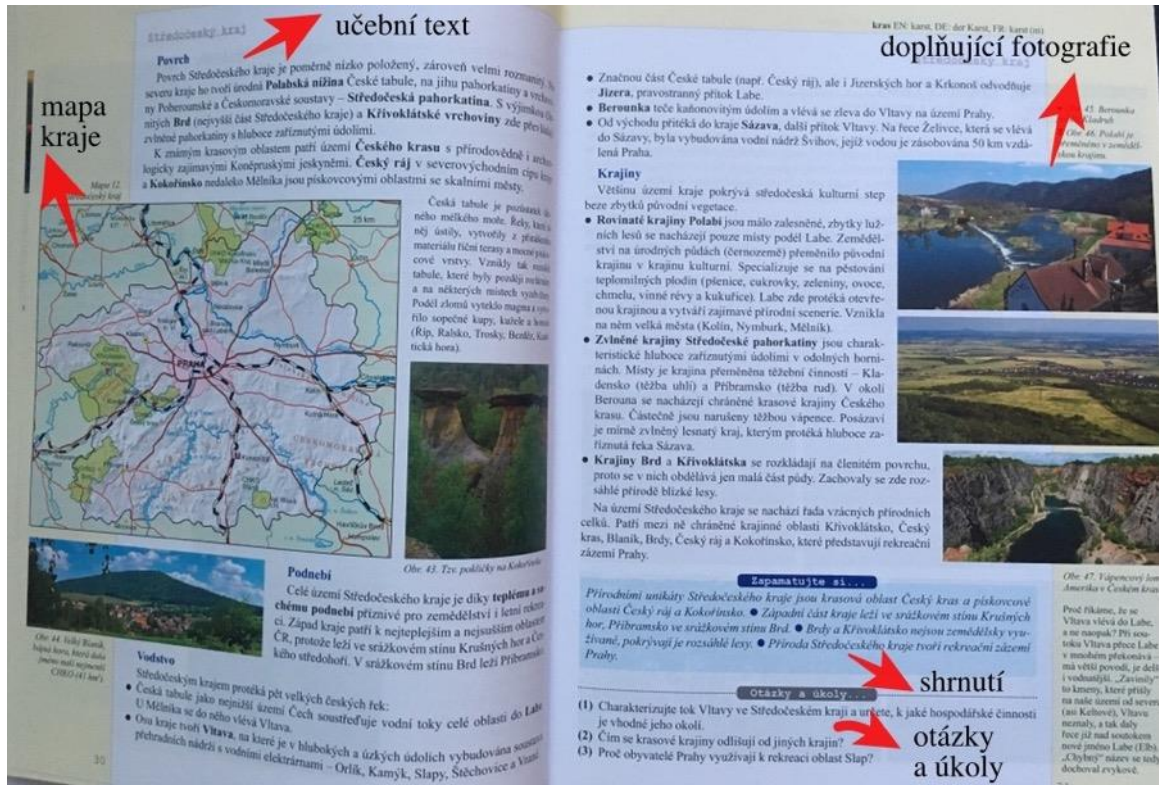
Pro lepší orientaci v textu jsou některé části textů tučné a nadpisy navíc odlišeny modrou barvou. Chybí však barevné odlišení jednotlivých kapitol. V záhlaví některých stránek jsou vybrané pojmy přeloženy do angličtiny, němčiny a francouzštiny. Každá podkapitola pak končí stručným shrnutím „Zapamatujte si“ ..., které je pro přehlednost modře podbarveno a následují navazující otázky a úkoly. Autoři zvolili netypické názvy podkapitol (např. Vesnice jako z pohádky či U pramenů Orlice atd.).

V závěru je pouze seznam map, úplně chybí celkové opakování učiva.

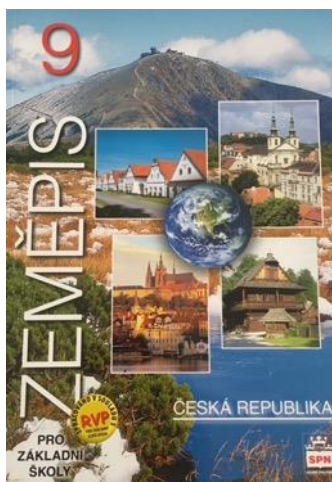
Obr. 20: Prodos – pracovní sešit
(zdroj: vlastní zpracování)

Pracovní sešit stejné řady v modro černobílé kombinaci obsahuje množství různorodých úkolů, doplňovaček, křížovek či přesmyček, které jsou rozděleny v rámci jednotlivých krajů do tematických celků – příroda, hospodářství apod. Nechybí práce s mapami a grafy, či vyhledávání informací na internetu. K dispozici je řešení pouze některých cvičení, chybí odkazy na jednotlivé části učiva v učebnici.

Obr. 21: Ukázka učebnice Prodos (zdroj: vlastní zpracování)

3.6 SPN – pedagogické nakladatelství

Obr. 22: SPN – učebnice
(zdroj: vlastní fotografie)

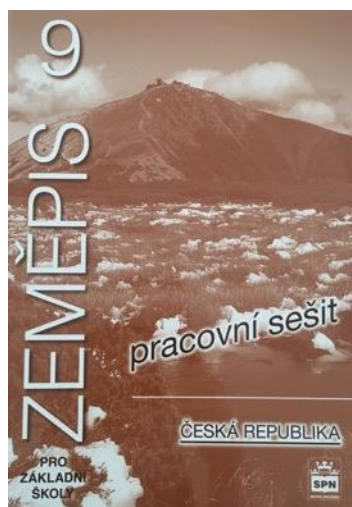
Zeměpis 9 Česká republika pro základní školy nakladatelství SPN označením směřuje k výuce do 9. ročníku ZŠ.

Kapitoly učebnice jsou očíslovány a jsou barevně odlišené, díky tomu je učebnice velmi přehledná. Na první pohled zaujme grafické zpracování a vhodně použité ilustrace. Obsahuje méně informačního textu než všechny předchozí učebnice, jsou zde tučně vyznačeny pojmy k zapamatování. Velká část každé strany učebnice je věnována otázkám, úkolům a problémovým úlohám. Ty jsou vloženy mezi jednotlivé texty a jejich rozlišování je nejednoznačné.

Některé jsou tučně vtištěny, jiné očíslovány či označeny modrým nebo červeným puntíkem.

V rámečcích se pak skrývá shrnutí celé kapitoly, které je ale velmi stručné. V sloupku při okraji učebnice pak najdeme další doplňující otázky k tématu. Otázky a úkoly tudíž převažují nad informujícím textem napříč celou učebnicí. Předpokládá se časté vyhledávání v dalších zdrojích, především internetu. Bez moderní technologií se žáci při práci s touto učebnicí neobejdou.

Zadní část učebnice nabízí opakování učiva o krajích, které je vytvořené opět formou otázek, dále pak žáci mají pojmenovat obrázky míst z České republiky s pomocí

Obr. 23: SPN – pracovní sešit
(zdroj: vlastní zpracování)

nápovědy. Nevýhodou je absence klíče k řešení otázek, alespoň těch opakovacích. V závěru je k dispozici slovníček pojmů a rejstřík. Poslední stranu tvoří Administrativní mapa ČR.

Úkoly v pracovním sešitě jsou různorodé, avšak pravidelně se opakující. Na konci je pro kontrolu řešení některých úloh. Díky černobílé variantě celého pracovního sešitu se snadno ztrácíme v jednotlivých kapitolách. Nešťastně je zvoleno zadání úkolů, které leckdy začínají na jedné straně a pro odpovědi žáci musí přelístovat na stranu další.

Přidanou hodnotou tohoto pracovního sešitu jsou soutěže na konci pracovního sešitu, opakovací testy, které slouží k celkovému zopakování zábavnou formou výuky. K dispozici je hra o České republice, dále pak náměty pro skupinovou práci, kvíz, který je použitelný pro závěrečné hodiny pro celou třídu a puzzle – které lze vystříhat a poskládat. Nevýhodou je, že jsou tyto tištěné pouze na obyčejném papíře, tudíž je s nimi špatná manipulace. Vhodnější by bylo v tomto případě použití tužšího papíru.

Obr. 24: Ukázka učebnice SPN (zdroj: vlastní zpracování)

3.7 Učebnice zeměpisu České republiky – shrnutí

Na výběr učebnice a pracovního sešitu má vliv velké množství faktorů. Ať už se jedná o první dojem, kvalitu zpracování, grafiku či doporučení zkušenějšího kolegy, v neposlední řadě hraje roli cena.

Na učebnice je kladen čím dál vyšší nárok z hlediska estetiky. Čím barevnější a chytlavější ilustrace v sobě učebnice skrývá, tím je větší pravděpodobnost, že žáky zaujme. I na to by pedagog měl při výběru nové učebnice myslet. Taktik se svými Hravými zeměpisy, ať už se jedná o učebnici či pracovní sešit zaujme na první pohled. Jejich barevnost a rozmanitost je u učebnic i pracovních sešitů neobvyklá a velice propracovaná. To se samozřejmě projevuje i na ceně zvláště u pracovního sešitu, která je sice nejvyšší ze všech, na druhou stranu zmiňme minimální cenový rozdíl oproti nakladatelství Fraus nebo SPN. Nejdražší učebnici vydává nakladatelství Fraus, přitom disponuje nejmenším množstvím stran směřované k výuce České republiky. Zároveň berme ale v potaz fakt, že učebnice spojuje výuku Evropy s Českou republikou, tudíž se předpokládá použití učebnice v obou pololetích. K porovnání cen došlo na základě nákupu učebnic a pracovních sešitů v maloobchodním prodeji.

Porovnávání nebylo prvotně zaměřeno na obsah textů a nonverbálních prvků učebnic, ale spíše na to, jak na začínajícího pedagoga působí. Už první dojem může mít rozhodující vliv na skutečnost, jak k tématům a celé učebnici budeme přistupovat, a hlavně s jakým zájmem s ní budeme pracovat. Každý učitel přistupuje svým osobitým způsobem k učivu, a proto se můžou kritéria při výběru učebnice u různých učitelů lišit.

Z tabulky (Tab. 4) lze odvodit, že nelze jednoznačně říci, která z popisovaných učebnic je lepší a která naopak horší, to také nebylo cílem tohoto porovnání. Tím bylo vytvořit pomůcku k rychlé orientaci mezi jednotlivými učebnicemi, umožnit náhled na jejich zpracování a obrysově představu o každé z nich.

Tab. 4: Charakteristika učebnic zeměpisu ČR (zdroj: vlastní zpracování)

	Srozumitelnost a obtížnost textu	Struktura	Nonverbální prvky	Otázky, problémové úlohy, testy	Něco navíc
NOVÁ ŠKOLA 2. díl ČR 95 stran 70 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • přiměřená složitost • důležité informace tučně • shrnutí na konci kapitoly 	<ul style="list-style-type: none"> • přehlednost • odkazy na jiné obory • anglický slovníček pojmů • shrnutí 	<ul style="list-style-type: none"> • komplexní mapy • vhodné obrázky • přehledové mapy • znaky kraje 	<ul style="list-style-type: none"> • skupinové práce • úkoly navíc – hledání na mapě, na internetu • zajímavosti • otázky a úkoly 	<ul style="list-style-type: none"> • rejstřík • klíč k vybraným úkolům • klíčové kompetence • učivo a očekávané výstupy • námět na projektový den
FRAUS Zeměpis 8 74 Kč 152 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • převaha textu • velká náročnost • mnoho tučně vyištěného textu • obecné informace o ČR v kapitolách o krajích • příliš historický ch faktů 	<ul style="list-style-type: none"> • nepřehlednost – jedna barva kapitol • shrnutí kapitoly • otázky a úkoly na závěr • absence odkazů na jiné obory 	<ul style="list-style-type: none"> • vhodné obrázky • minimum map • nepoužitelné nebo malé mapy • zbytečnost některých ilustrací 	<ul style="list-style-type: none"> • úkoly navíc • náměty k diskuzi • zjišťování na internetu 	<ul style="list-style-type: none"> • mapa obcí s rozšířenou působností • vybrané údaje o krajích ČR
ČGS Zeměpis naší vlasti 103 stran 116 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • dělení na minimální/optimální/excelentní úroveň • přemíra textu • složitost textu 	<ul style="list-style-type: none"> • přehlednost kapitol i textu • absence odkazů na jiné obory 	<ul style="list-style-type: none"> • komentované ilustrace • chybějící mapky 	<ul style="list-style-type: none"> • opakování • otázky a úkoly na závěr dvoustrany 	<ul style="list-style-type: none"> • celkové opakování ČR v číslech • klíčové kompetence, k nimž učebnice přispívá • rozpracované výstupy RVP ZV
TAKTIK Zeměpis 8 88 stran 98 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • velká jednoduchost textu 	<ul style="list-style-type: none"> • přehlednost kapitol • absence odkazů na jiné obory 	<ul style="list-style-type: none"> • vhodné, propracované ilustrace • velké mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • opakování • shrnutí • úkoly pod sovou: Věděli jste, že...? 	<ul style="list-style-type: none"> • rejstřík pojmů • shrnutí památek UNESCO
PRODOS Zeměpis 4 112 stran 136 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • přemíra textu, který leckdy nekoresponduje s tématem • důležité informace tučně 	<ul style="list-style-type: none"> • splývání kapitol do jednoho celku • absence odkazů na jiné obory 	<ul style="list-style-type: none"> • mapy, grafy 	<ul style="list-style-type: none"> • otázky a úkoly • stručné shrnutí 	<ul style="list-style-type: none"> • závěrečné opakování
SPN Zeměpis 9 112 stran 125 Kč	<ul style="list-style-type: none"> • přiměřená složitost • velké množství tučně vyištěného textu 	<ul style="list-style-type: none"> • přehlednost kapitol • absence odkazů na jiné obory 	<ul style="list-style-type: none"> • zbytečnost některých ilustrací • převažují obrázky, malé množství nonverbálních prvků 	<ul style="list-style-type: none"> • otázky a úkoly na začátku kapitoly, v průběhu kapitoly i na shrnutí 	<ul style="list-style-type: none"> • opakování učiva • slovníček pojmů • rejstřík pojmů

Tab. 5: Charakteristika pracovních sešitů zeměpisu ČR (zdroj: vlastní zpracování)

	Struktura	Společně s dalšími tématy	Barevnost	Opakování předchozího ročníku	Výsledky úkolů	Můj region	Přehlednost (1 – nejvíce přehledné, 6 – nejméně přehledné)	Náročnost (1 – nejvíce náročné, 6 – nejméně náročné)
NOVÁ ŠKOLA Zeměpis 8–2. díl 39 Kč 48 stran	<ul style="list-style-type: none"> Opakování Obecný zeměpis ČR (24 stran) Kraje (23 stran) Přílohy – shrnutí učiva (2 strany) 	X	téměř černobílý	ANO	NE	NE	5	5
FRAUS Zeměpis 8 79 Kč 80 stran	<ul style="list-style-type: none"> Evropa (17 stran) Regiony Evropy (16 stran) Obecný zeměpis ČR (11 stran) Kraje (22 stran) Tady jsem doma (2 strany) 	Evropa	černobílý	ANO	NE	ANO	6	1
ČGS Zeměpis naší vlasti 43 Kč 40 stran	<ul style="list-style-type: none"> Bez rejstříku Pouze obecný zeměpis ČR Absence výuky krajů 	X	černobílý	ANO	NE	ANO	3	2
TAKTIK Hravý zeměpis 8 99 Kč 60 stran	<ul style="list-style-type: none"> Evropa (17 stran) Obecný zeměpis ČR (27 stran) Kraje (14 stran) UNESCO 	Evropa	barevný	NE	NE	NE	1	6
PRODOS Zeměpis 4 43 Kč 63 stran	<ul style="list-style-type: none"> Obecný zeměpis ČR (pouze 10 stran) Kraje – větší část výsledky některých cvičení 	X	téměř černobílý	NE	některé úkoly	NE	4	3
SPN Zeměpis 9 71 Kč 62 stran	<ul style="list-style-type: none"> Obecný zeměpis ČR – větší část (30 stran) Kraje (21 stran) opakování učiva (3 strany) Přílohy (8 stran) 	X	černobílý	ANO	některé úkoly	NE	2	4

4 Regionalizace a způsob výuky

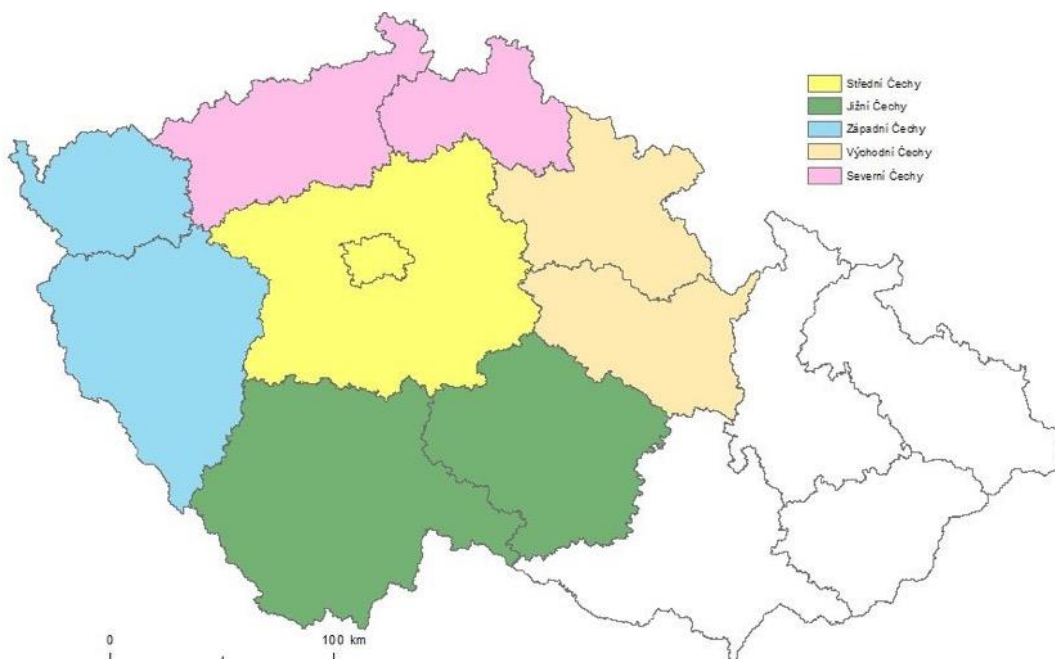
Výuka České republiky je důležitým tematickým celkem ve výuce zeměpisu na základních školách a vyšších gymnáziích. Pro učitele, a zvláště ty začínající, představuje zdánlivě snadné téma, neboť naprostá většina všech učitelů i žáků se v České republice narodila, žije v ní a poznává její krásy. Opak je ale pravdou, neboť všechny dostupné učebnice zeměpisu naší vlasti mají jasné členění – obecný zeměpis ČR a kraje. Pro vyučujícího to tedy znamená 14 krajů odučit v podstatě stejným způsobem. Ať už se rozhodne jakkoli, naprostá většina hodin bude plynout ve stejném duchu, neboť u žádného kraje nebude chtít opomenout něco, co u předchozího zmínil. V této práci budeme postupovat tak, že se v každém regionu zaměříme na jeho specifické rysy bez ohledu na to, co jsme probírali v regionech ostatních. V této kapitole si objasníme naše vymezené území a rozebereme, proč spojujeme kraje do regionů, jak spolu kraje spojené v regiony souvisí, a proto je budeme probírat zároveň.

*„Regionalizace je rozčlenění míst nebo oblastí tvořících území do regionů, a to podle určitého hlediska. (...) Administrativní členění jednotlivých zemí vychází z historicky vzniklých celků, které měly původ ve fyzikogeografickém utváření krajiny nebo v etnické či kulturní struktuře obyvatelstva.“*¹⁶ Regiony, které byly vymezeny v této práci, jsou pojmenovány podle světové strany, na které se nachází v rámci České republiky a to:

- Střední Čechy
- Jižní Čechy
- Západní Čechy
- Východní Čechy
- Severní Čechy

Pro účely práce byly vymezeny regiony sousedící se Středočeským krajem. Každý region tvoří dva kraje, které spolu logicky souvisí nebo sousedí a mají podobné znaky. Je dobré si uvědomit, že hranice kraje je uměle vytvořenou hranicí, avšak hranice přírodní je v leckterém území důležitým znakem. V některých místech se dokonce o hranice vedly spory.

¹⁶ FIALKOVÁ, L. *Regionalizace – sociologická encyklopedie*. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Regionalizace>.

Obr. 25: Regiony České republiky (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

Vracíme se tak částečně k výuce podle modelu, kdy ještě neexistovalo současné rozdělení krajů. Od roku 1960 krajů bylo pouze 8 a dalo by se říci, že s tímto modelem (až na výjimku) pracujeme. Od roku 2000 Českou republiku tvoří 14 krajů s označením NUTS 3.

Obr. 26: Systém územních krajů a okresů České republiky od roku 1960 (zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_krajů_v_Česku#/media/File:České_okresy_1950.png)

Výjimku tvoří současný Kraj Vysočina, který byl součástí Jihočeského, Západočeského a Jihomoravského kraje.

Středním Čechám bude věnována větší část výuky než ostatním regionům, neboť se předpokládá, že autorka bude právě v tomto kraji vyučovat. V tomto ohledu je třeba brát v potaz, že výuka kraje/regionu místa školy je stěžejní a mělo by jí být věnováno více časové dotace než ostatním regionům. Každý vyučující by si tedy měl výuku přizpůsobit vlastním potřebám, potřebám žáků a též místě výuky.

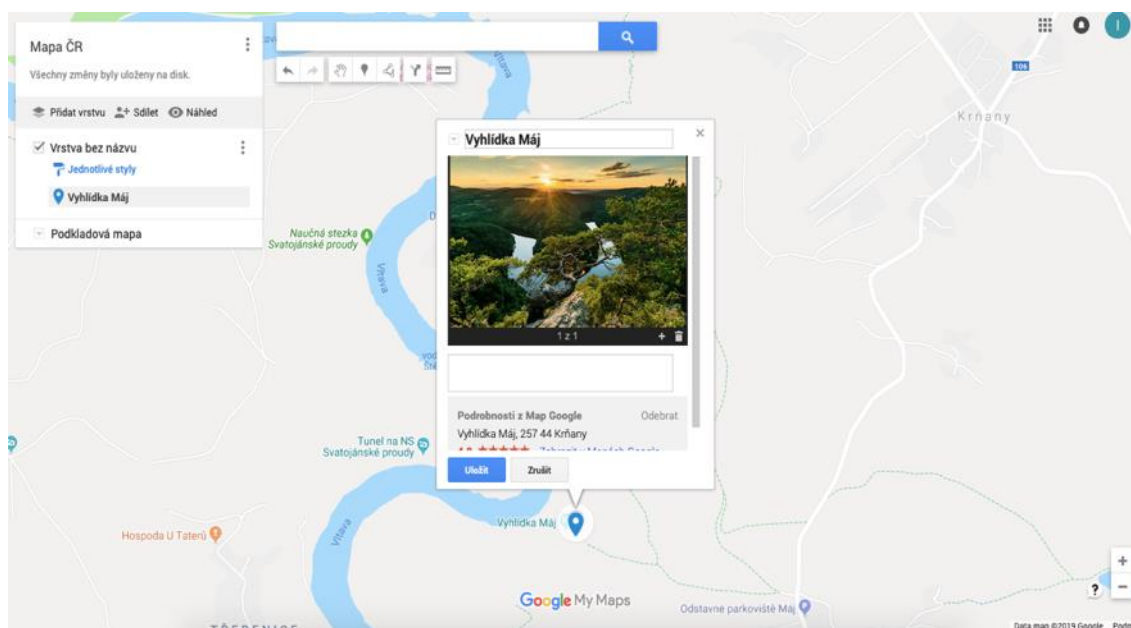
Cílem naší výuky regionu není jen celková charakteristika daného místa a memorování načtených informací. Nezajímá nás rozloha a přesný počet obyvatel jednotlivých krajů. V hodinách se zaměřujeme na specifika regionu, pokoušíme se o nich diskutovat, navrhnout možná řešení a upozornit na problémy, které nás v rámci regionu provází. Důležitá místa si zakreslujeme a snažíme se vytvořit vlastní mapu. Používáme rozmanité metody výuky, aby výuka nebyla stereotypní, ale zábavná a žáci se učili novým věcem.

V každém regionu jsou rozplánovány vyučovací hodiny s orientačními časy jednotlivých aktivit, včetně námětů na aktivity pro žáky, dále pak pracovní listy do hodin i opakovací pracovní list, který lze využít jako návrh testu pro žáky. K výuce jsou přiloženy i powerpointové prezentace, které dotváří celé naplánované vyučovací hodiny. Záměrně byly vytvořeny ve formátu pptx, aby byly použitelné pro co největší množství pedagogů. Každá vyučovací hodina začíná na nové straně z důvodu větší přehlednosti. Taktéž pracovní list k opakování regionu je vždy na samostatné straně pro usnadnění práce pro případný tisk.

Pro vyučující jsou k dispozici tipy na terénní výuku či zajímavosti pro žáky, které může vyučující zmínit či dokonce s nimi pracovat. Ideálním zařazením je i naplánování terénní výuky samotnými žáky. Dále pak jsou připraveny tipy na využití některých mobilních aplikací, které mohou zpestřit samotnou výuku.

Před začátkem samotné výuky regionů se předpokládá, že žáci dostanou k dispozici slepou mapu České republiky formátu minimálně 4x A0. Do mapy je vhodné zakreslit pouze hranice státu a základní souřadnicovou síť pro lepší orientaci a přesnost zakreslování v mapě.

Postupným probíráním učiva si žáci po vzájemné dohodě do mapy zapisují a zakreslují pojmy, jevy, lepší fotografie toho, co je zajímavá a co jim přijde důležité. Tato mapa bude umístěna na stěnu buď kmenové třídy, ve které žáci tráví nejvíce času nebo učebně zeměpisu případně s další mapou paralelní třídy. Obě mapy se pak mohou porovnat a tím vyhodnotit práci třídy. Tím, že žáci budou mít vlastní mapu neustále před očima, je pravděpodobnější, že si jevy/místa lépe zapamatují a zafixují správně jejich umístění v rámci České republiky.

Obr. 27: Vytvoření "Mojí mapy Google" (zdroj: vlastní zpracování dle google.cz)

Druhou možností práce žáků na vlastní mapě je prostřednictvím mapy zdarma v prostředí Google. Žáci jsou schopni efektivně a rychle pracovat s moderní technikou. Stačí mít k dispozici emailové adresy žáků, které mohou být buď soukromé či zadané školou. Učitel má možnost vytvořit týmový disk, kam přidá všechny žáky ze třídy. Následně vytvoří tzv. „Mojí mapu Google“, kam si žáci postupně budou přidávat body, a tím inspirovat své spolužáky. Celá mapa pak představuje shrnutí pro ně důležitých míst, která si chtějí zapamatovat. Možné je i vytvoření dvou map, kdy do jedné se budou zakreslovat body, které by měli znát všichni žáci a druhá mapa bude sloužit přímo žákům s tipy na zajímavá místa aneb co a kde navštívit. Mohou si zde zakreslit pomocí rozmanitých značek různá místa – od zoologické zahrady po restauraci, kde se dobře najedli. V této mapě je možno přidávat k místům vlastní poznatky, doporučení a pořízené fotografie. Tím, že si žáci budou tvořit svoji online mapu, je možné ji uchovávat i během dalších let a postupně upravovat. Práce s ní bude pak pro žáky

zábavná, naleznou v ní nejen pomůcku k výuce, ale i inspiraci a tipy na výlety. Tato mapa představuje výstup, který nelze ztratit, ukládá se automaticky a všichni žáci se do tvorby mohou zapojit. Disk je možno stáhnout i jako aplikaci do chytrého telefonu, což představuje další velkou výhodu – kdykoli a kdekoli žáci mohou do mapy přidávat body. Ať už jdou ze školy nebo jsou právě na zajímavém místě. Tvorbou takové online mapy dochází k rozvoji digitální gramotnosti.

4.1 Střední Čechy

Střední Čechy zahrnují výuku Středočeského kraje společně s krajem Praha. Jak už z názvu vyplývá, tvoří srdce celé České republiky.

Středočeský kraj nemá svoje krajské město na území vlastního okraje,

Obr. 28: Střední Čechy (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

krajským městem je strategicky Praha, do které má naprostá většina obyvatel kraje přibližně stejně daleko. Praha je hlavním městem České republiky, krajem a statutárním městem. Velmi neobvyklé je, že Středočeský kraj netvoří jedno kompaktní území, ale obklopuje jiný samostatný kraj, a to ten nejmenší – Praha. Jiný takový kraj v České republice nenajdeme. Střední Čechy jsou pak regionem, který sousedí se všemi ostatními kraji země české, a i v tomto ohledu tvoří výjimku.

Díky vysoké koncentraci osob, navazujících služeb a široké škále pracovního uplatnění je Praha společně se Středočeským krajem nejlidnatějším regionem v České republice K 31. 12. 2017 dle ČSÚ ve Středočeském kraji žilo 1 352 795 obyvatel a v Praze 1 294 513 obyvatel. Na druhé straně jde o kraje s nejvyššími životními náklady.

Jako hlavní znak kraje z hlediska fyzicko-geografické charakteristiky můžeme jmenovat rovinatý povrch, který prostupuje napříč téměř celým jeho územím. Dále pak tok dvou největších českých řek (Labe a Vltavy) a jejich soutok u Mělníka. Dalšími významnými toky jsou Jizera, Berounka či Sázava. Vodní nádrž Švihov je známá spíše pod názvem Želivka a zásobuje Střední Čechy, a především Prahu pitnou vodou. Největším rybníkem území je Žehuňský rybník na Kolínsku. Typickým znakem je i malá zalesněnost regionu. Chráněnými územími na úrovni Chráněné krajinné oblasti jsou: CHKO Kokořínsko, CHKO Křivoklátsko, CHKO Český ráj, CHKO Brdy, CHKO Blaník a CHKO Český kras.

Ze socioekonomického hlediska si uveďme především význam zemědělství, které je typickým znakem pro oblast Polabí a malou koncentraci chráněných území. Region se vyznačuje největší produkcí obilovin, zvláštností je pěstování vinné révy v oblasti Mělníka a Kutné Hory.

Významným centrem je samozřejmě Praha jako centrum veškerých dostupných služeb, dopravní tepna jak z hlediska silniční dopravy, železniční, ale i letecké. Veškerá významná dálniční síť vede přes Prahu, odkud je jednoduché spojení do všech částí Česka. Železniční síť je také rozvětvena do všech krajů, Prahou prochází i nejvýznamnější I. železniční koridor. Letiště Václava Havla je největším českým mezinárodním letišťem, které v roce 2018 přepravilo přes 16 miliónů cestujících.

Z hlediska cestovního ruchu je po Praze nejvýznamnějším městem Kutná Hora, jejíž historické centrum je zapsáno do světového dědictví UNESCO.

Středočeši do Prahy hojně dojíždí nejen za studiem, ale následně pracovním příležitostí. V hlavním městě je řada vysokých škol ať státních, tak soukromých. V Praze jich sídlí 12. Středočeský kraj plánuje již řadu let výstavbu Královské univerzity ve středních Čechách. Rektorát by měl vzniknout v Kutné Hoře a fakulty by měly být rozmístěny logicky napříč Středočeským krajem tak, aby úzce souvisely s daným městem. Plány jsou však z roku 2009, důvodem pro tento plán byl návrat mladých lidí do menších středočeských měst z hlavního města.

Výuka

Výuce Středních Čech budou věnovány 4 vyučovací hodiny. Záměrně je výuce věnováno více vyučovacích hodin, neboť je práce sestavena úměrně k výuce přímo ve Středočeském kraji. Každý vyučující by měl výuce kraji, ve kterém se nachází daná základní škola věnovat více vyučovacích hodin, neboť je to region, v kterém žáci zpravidla žijí, a proto by o něm měli znát nejvíce.

V úvodní hodině se zaměříme na obecné pojetí regionu, zjištění znalosti žáků a práci se slepou mapou. V druhé vyučovací hodině se budeme zabývat fyzickogeografickou charakteristikou regionu, kterou propojíme se zemědělstvím regionu. Třetí hodina se soustředí na dopravu v regionu, neboť Praha je nejvýznamnější dopravní tepnou Česka, ať už se jedná o silniční dopravu, železniční či leteckou. Opomenout nemůžeme ani rozšíření metra v Praze. Poslední hodina bude kromě opakování věnována cestovnímu ruchu. Praha společně s Kutnou Horou jsou svými historickými jádry zapsány ve světovém dědictví UNESCO.

4.1.1 V srdci velkoměsto

1. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše specifickou polohu Středočeského kraje a kraje Praha v rámci České republiky.

Žák zakreslí do slepé mapy a vyjmenuje pojmy, které úzce souvisí se Středními Čechami.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Uvedení do tématu, brainstorming	5 minut
Vyhodnocení odpovědí, diskuze	10 minut
Poloha, specifika regionu (zápis do sešitu)	10 minut
Slepá mapa – samostatná práce	15 minut
Shrnutí hodiny	2 minuty

Na začátku hodiny, abychom zjistili znalosti žáků, využijeme metodu brainstormingu. Žáci tedy zapisují na tabuli všechny spojitosti, které je s tématem napadají. Poté můžeme i přizpůsobit další hodiny tomu, co jsme se jako vyučující od žáků dozvěděli. Důležitou součástí je odpovědi vyhodnotit a okomentovat. Případně nechat žáky dovysvětlit myšlenku.

V druhé části hodiny bude následovat krátký výklad o poloze a specifických regionu.

Ve výkladu by mělo zaznět:

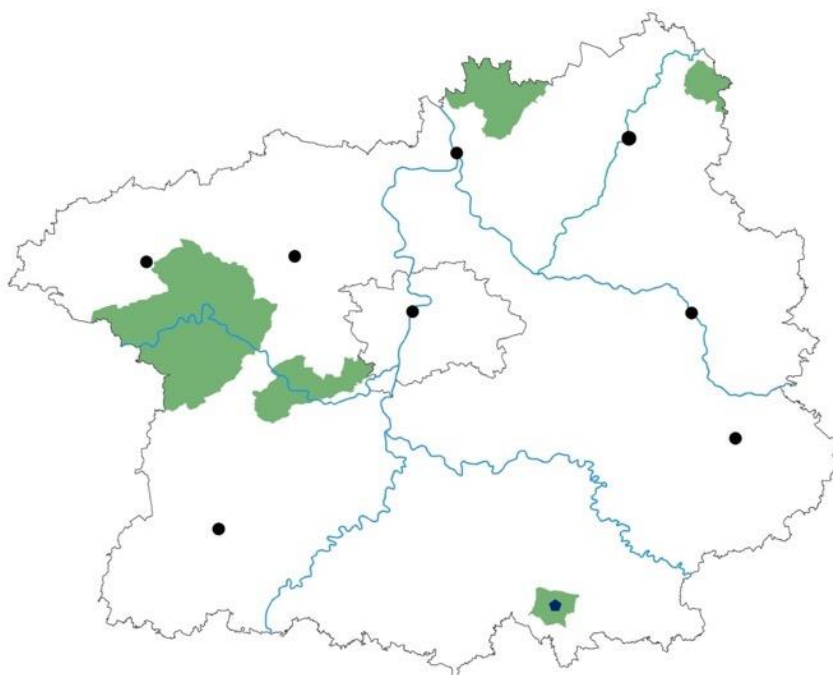
- poloha
 - obklopuje všechny kraje Čech
 - Středočeský kraj není kompaktním územím a obsahuje další území – kraj Praha

- Středočeský kraj nemá krajské město na území kraje
- vše na dosah – do všech částí České republiky zhruba stejně daleko, možnost dojížděky do zaměstnání, do školy

Na konec hodiny je připravena samostatná práce se slepou mapou (či práce s mapou v učebnici např. Nová škola). Předem je třeba si připravit jak mapu, tak pojmy, které žáci mají znát. Pojmy by měli znát z obecné charakteristiky, v případě, že si nejsou jistí některými pojmy, je možné po část času dát k dispozici atlas či mapu v učebnici. Pokud práci žáci nestihnou v hodině, dopracují doma. Součástí hodiny musí být reflexe, která shrne veškeré snažení vyučovací hodiny.

Pojmy k slepé mapě:

Polabská nížina, Středočeská pahorkatina, Vltava, Labe, Sázava, Berounka, Jizera, vodní nádrž Švihov, CHKO Kokořínsko, CHKO Český kras, CHKO Český ráj, CHKO Blaník, CHKO Křivoklátsko, Praha, Kutná Hora, Kladno, Rakovník, Mělník, Mladá Boleslav, Příbram, Poděbrady, vrch Velký Blaník

Obr. 29: Slepá mapa Středních Čech (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

4.1.2 Soutok dvou velkých toků

2. vyučovací hodina

Cíl:

Žák ukáže na mapě největší vodní toky a vodní plochy regionu.

Žák vyjmenuje chráněná území regionu.

Žák zhodnotí zemědělskou produkci regionu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny: Kartičky	7 minut
Práce ve dvojici – povrch, zemědělství, popsat tabulku ČSÚ	8 minut
Zhodnocení odpovědí	10 minut
Vinařství v Čechách	5 minut
Zápis do sešitu	10 minut
Shrnutí hodiny	2 minuty

Na startu hodiny je dobré zopakovat učivo hodiny předchozí. Je mnoho možností, jak učivo zopakovat, v této hodině zvolíme metodu kartiček.

Každý žák dostane červenou a zelenou kartičku. Vyučující nejlépe na dataprojektoru promítne větu týkající se tématu a žák má vyhodnotit, zda je tvrzení správné či nikoli. Podle toho také zvedne příslušnou kartičku – červená (špatně), zelená (správně). Tvrzení špatné je potřeba opravit, dovysvětlit. K tomu vždy vyvoláme jednoho ze žáků. Díky této metodě se opakování účastní všichni žáci a učitel má přehled o tom, co si žáci pamatují z předchozí hodiny/hodin.

Ve třídě by měla být k dispozici nástěnná mapa České republiky, aby žáci mohli pojmy na mapě ukazovat. Jde o další možnost procvičení pojmů a jejich konkrétní umístění. Vyučující opakování doplní dalšími informacemi.

Pojmy s obrázky:

- Vltava – obrázky v prezentaci – vyhlídky v oblasti Slapy – Máj, Smetanova (oblíbené turistické oblasti)
- Lom Velká Amerika
- Sázava – oblast druhého bydlení
- nádrž Švihov – zdroj pitné vody pro Prahu
- Žehuňský rybník – 10. největší rybník České republiky, největší ve Středních Čechách

V druhé části hodiny budou žáci pracovat ve dvojicích, kdy pomocí Atlasu České republiky a promítnuté tabulky dataprojektorem týkající se zemědělské produkce by měli být schopni popsat povrch, půdu, množství vypěstovaných plodin regionu a formulovat význam na celkovou produkci České republiky.

Nejnovější data

		Česká republika ¹	Středočeský kraj ¹	Hlavní město Praha ¹
Sklizeň (tuna)	Obiloviny	7 456 779,2	1 552 537,4	38 478,7
	z toho			
	pšenice	4 718 205,2	1 047 089,9	26 992,7
	žito	109 240,6	18 753,6	3,6
	ječmen	1 712 278,6	336 002,4	9 064,2
	Luskoviny	100 417,1	22 529,1	792,9
	Brambory	688 970	153 144,8	266,9
	Cukrovka technická	4 399 521,4	1 206 635,4	17 009,5
	Řepka	1 146 223,8	250 849	6 624
	Pícniny na orné půdě - seno	4 616 410,7	640 422,9	5 557,1
	Kukuřice na zeleno a na siláž	7 776 989,8	1 067 748,8	6 246,6
Trvalé travní porosty - seno	3 131 936,9	215 579,5	1 590,1	

Obr. 30: Množství sklizně v České republice za rok 2017 (zdroj: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?page=uziv-dotaz#k=5&pvokc=100&uroven=30&w=>)

V odpovědích žáků by mohlo zaznět:

- rovinatý povrch – Polabská nížina
- hnědozemě/černozemě – úrodné půdy (znají již z charakteristiky ČR obecně)
- zemědělství – největší produkce obilovin v ČR

Vyučující by mohl upozornit na specifikum z oblasti rostlinné produkce ve Středních Čechách, a to vinařství – oblast Mělníka a Kutné Hory.

4.1.3 Auto nebo vlak?

3. vyučovací hodina

Cíl:

Žák rozliší typy dopravy a zhodnotí význam dopravy v regionu.

Žák popíše nejvýznamnější výrobce dopravních prostředků v regionu.

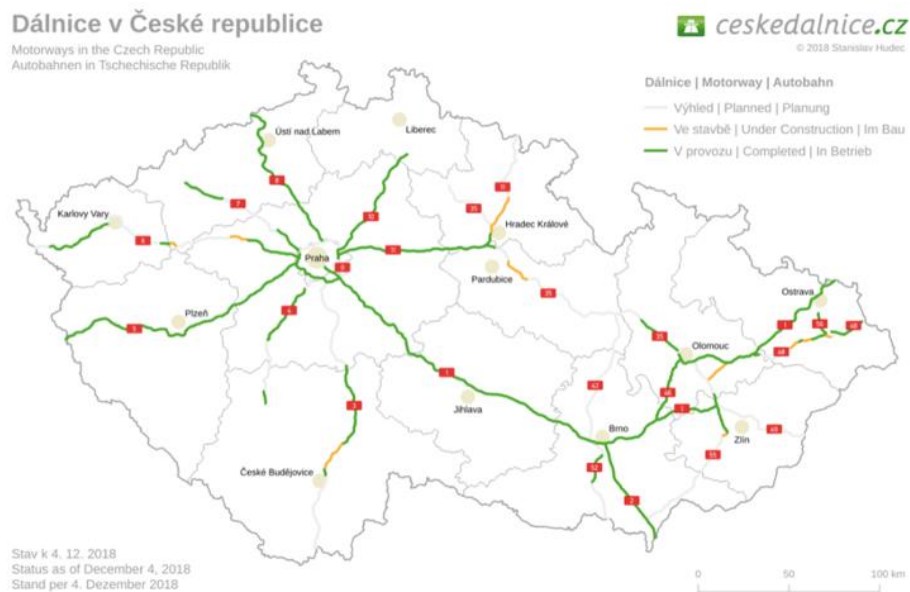
Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny: Vyber, co řádku nepatří	5 minut
Práce s mapami v prezentaci – vysvětlení významu typů dopravy	10 minut
Výroba dopravních prostředků ve Středních Čechách – samostatná práce	5 minut
Dokument České televize	15 minut
Shrnutí hodiny	2 minuty

V pořadí třetí vyučovací hodinu spojuje téma dopravy s průmyslem. Na začátku hodiny je v prezentaci pro žáky připraveno opakování formou: Vyber, co do řádku nepatří a poznej obrázek. Toto opakování je rychlé, nezabere tedy mnoho času, na druhou stranu do aktivity zapojíme jen minimum žáků.

V další části hodiny by měly být pro žáky připraveny různorodé mapy, které úzce souvisí s dopravou ve Středních Čechách. Pro příklad je uvedena mapa níže. Z map by žáci měli postupně vyčíst významnost a silné zastoupení silniční, železniční i letecké dopravy. Opomenout by vyučující neměl ani mapu pražského metra a upozornit na připravující se výstavbu trasy D a prodloužení zelené trasy A ze stanice Dejvická do stanice Nemocnice Motol. Za zmínku stojí i dopravní dostupnost do Prahy – např.

z Kolína spojení 35 minut vlakem, z tohoto důvodu se lidé za Prahu stěhují. Dalším důvodem je zvyšování cen nemovitostí v Praze.

Obr. 31: Přehled českých dálnic (zdroj: <http://www.ceskedalnice.cz/image/mapa-velka.png>)

Následuje práce s krátkým pracovním listem shrnujícím dopravní průmysl regionu. Je třeba jej vytisknout pro každého žáka, žák si jej vlepi do sešitu. Obdobné úkoly jsou též k dispozici v pracovním sešitě (např. Taktik – Hravý zeměpis)

Zadání pracovního listu – Automobilový průmysl:

Dokážeš doplnit tabulku? ☺ Dopln vynechaná místa tabulky – logo, název firmy, místo výroby a co daná firma vyrábí. Použít můžeš internet!

Tab. 6: Firmy automobilového průmyslu Středních Čech (zdroj: vlastní zpracování, zdroj ilustrací: <http://www.car-brand-names.com/skoda-logo/>, <http://en.wheelsage.org/aero/logotypes/486052/>)

Logo firmy			
Název firmy			Jawa
Místo výroby		Kolín	
Dopravní prostředek			

Na závěr hodiny použijeme dokument, který popisuje náročnost opravy pražského letiště a fungování samotného letiště. Dokument má necelou hodinu, je dobré z něj vybrat pouze úseky, případně žákům předat odkaz, aby si mohli doma dokument pustit celý.

K dispozici je zde:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10999616145-runway-06-24>.

Před koncem hodiny zadáme zadat domácí úkol, který navodí téma příští hodiny:

Zadání domácího úkolu:

Najdi na internetu 3 nejnavštěvovanější místa v ČR + první dvě nejnavštěvovanější města po Praze. Nezapomeň si poznamenat zdroj, ze kterého jsi čerpal/a.

4.1.4 Kup si navštívenku

4. vyučovací hodina

Cíle:

Žák popíše význam cestovního ruchu ve Středních Čechách.

Žák zakreslí do mapy nejdůležitější pojmy.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny: Hra na pyrotechnika	10 minut
Kontrola domácího úkolu	5 minut
Kam na výlet ve Středních Čechách? – výklad, diskuze	12 minut
Opakování	8 minut
Shrnutí hodiny, zakreslení do velké mapy	10 minuty

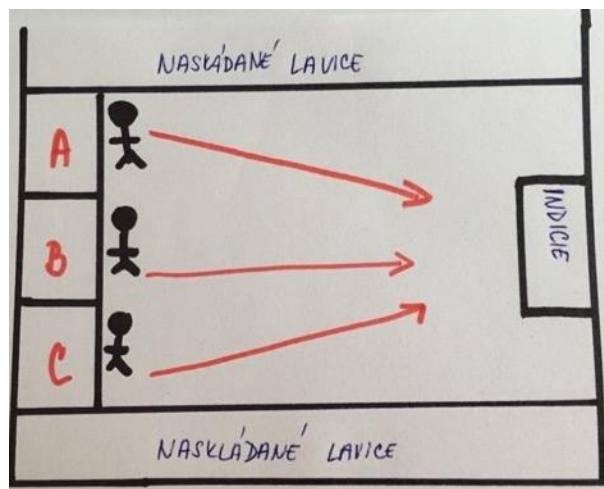
V poslední hodině výuky Středních Čech využijeme pro zopakování hru na pyrotechnika.

Hra: Na pyrotechnika

Hra spočívá v postupném rozbalování indicií a zašifrování odpovědi do číselného kódu, čímž se zastaví čas a vítězná skupina získá plus/malou jedničku dle preferencí vyučujícího.

Výsledek závisí nejen ve vědomostech, ale především ve spolupráci a schopnosti být pohotový. Žáky je třeba rozdělit do tří skupin – připravíme si 3 barvy víček z PET lahví a každý žák si vylosuje jednu barvu, čímž máme žáky rozdělené do skupin (A, B,C). Uprostřed třídy je třeba vytvořit volný prostor. Každý tým pak bude mít k dispozici jednu lavici v zadní části učebny.

Vyučující si předem připraví počet indicií odpovídající počtu žáků ve třídě. Je třeba si znovu žáky před začátkem hodiny přepočítat, aby nedošlo k chybě vzhledem k absenci některých žáků. Na stole v přední části třídy budou indicie umístěny. Po odstartování si zástupce skupiny běží přes třídu pro indicii, až po doběhnutí k pracovišti vybíhá další. Je zcela náhodné, kterou indicii si žáci

Obr. 32: Schéma třídy při hře na pyrotechnika (zdroj: vlastní zpracování)

vyberou. Každý žák si může vzít jen jednu indicii a nesmí běžet dvakrát. Ostatní žáci mohou indicie postupně rozbalovat a hledat řešení. Společně mají objevit místo, které se v nich ukrývá. Každá skupina má k dispozici list papíru, na kterém je každému písmenu přiřazena číslice. Pomocí tohoto klíče žáci vytvoří kód, kterým odemknou displej na tabletu/počítači, ze kterého ubíhá stanovený čas - 5 minut. Úkolem je odemknout tedy displej/počítač dříve, než vybuchne bomba.

Vyučující si může zvolit jakékoli místo, osobnost či jev, který se pojí s tématem nebo který zmínil během minulých hodin.

Návrh opakovací aktivity:

Pro tuto příležitost byl zvolen pojem: Škoda

Návrh indicií: Mladá Boleslav, Laurin a Klement, Bernhard Maier, 8. prosince 1895, Rapid, Kvasiny, Octavia, automobilový průmysl, Simply clever, Emil Škoda atd.

Následuje kontrola domácího úkolu.

V druhé části vyučovací hodiny se s žáky zaměříme na cestovní ruch v regionu.

Žáky mají navodit otázky:

- Soustřeďuje se cestovní ruch pouze kolem památek UNESCO?
- Můžete jmenovat, která místa jsou nejnavštěvovanější z hlediska přírodních úkazů?

Vzhledem k tomu, že chráněná území jsme se žáky již probrali v obecné charakteristice České republiky, podíváme se především na hrady, zámky a památky UNESCO.

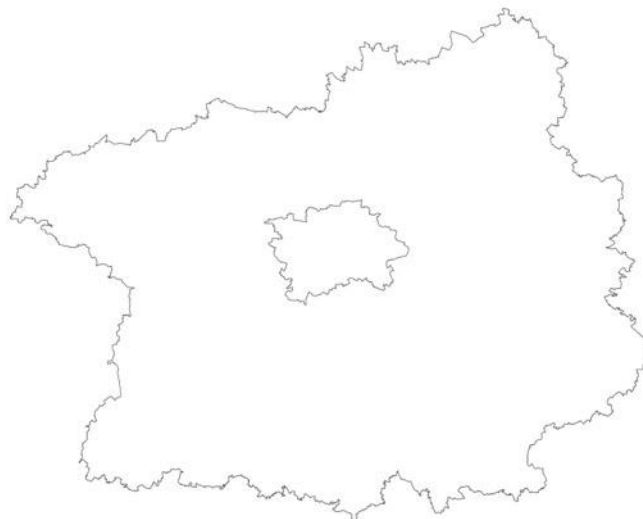
Vhodné by zde bylo zapojit do práce v hodině aplikaci mapy.cz, která navede i na webové stránky míst, doporučí trasu, zobrazí fotografie konkrétního místa.

Dále se s žáky můžeme přímo projít městem Kutná Hora díky virtuální prohlídce na webu: <http://www.unesco-czech.cz/kutna-hora/virtualni-prohlidka/>.

Na konci hodiny si shrneme vliv Středních Čech na cestovní ruch ČR a celkově zopakujeme učivo. K tomu můžeme využít pracovní list. Neměla by chybět diskuze nad otázkami žáků. Poslední aktivitou bude zakreslení důležitých dat do velké slepé mapy, která je umístěna ve třídě. To žáci konzultují mezi sebou pod dohledem pedagoga. Příští hodinu bude následovat kontrolní test.

4.1.5 Opakovací pracovní list – Střední Čechy

1. Popiš, čím je region Středních Čech specifický a jedinečný.
2. Jmenuj dva přítoky Vltavy ve Středních Čechách.
3. Napiš dvě středočeská města, ve kterých najdeme památky UNESCO.
4. Poznej, o jaké místo se jedná: Chráněná krajinná oblast na jihozápadě regionu. Typická je pro těžbu vápence. Nedaleko najdeme Koněpruské jeskyně.
5. Popiš zemědělskou produkci regionu.
6. Zakresli do mapy: Labe, nádrž Švihov, Český ráj, Příbram, Poděbrady

4.2 Jižní Čechy

Region Jižní Čechy tvoří dva kraje, a to Jihočeský a Kraj Vysočina. Region byl složen z těchto dvou krajů z následujících důvodů: společný geologický vývoj, podobnost

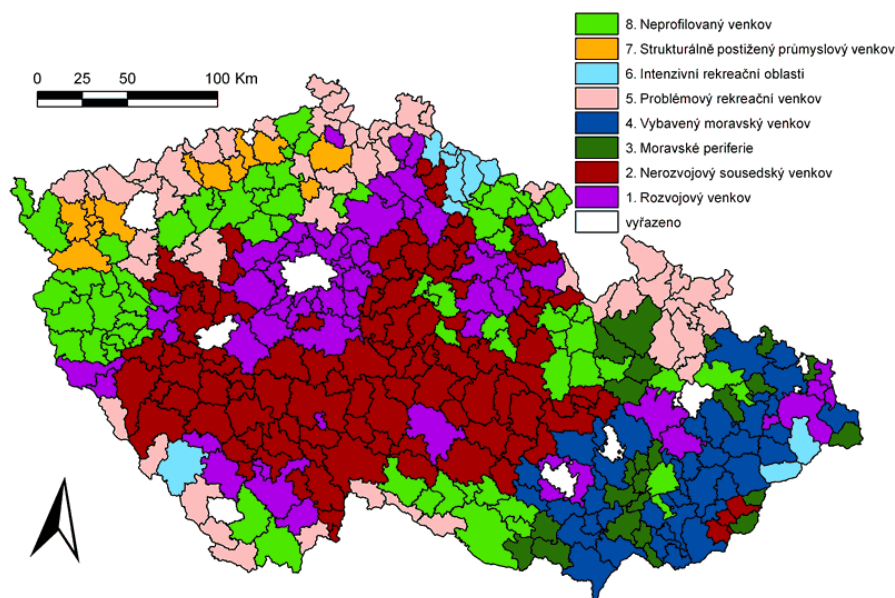

Obr. 33: Jižní Čechy (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

v množství vesnické zástavby, méně osídlené kraje. Nejvýznamnějším

společným znakem regionu je společný geologický vývoj. Oba regiony se rozprostírají na území Českého masivu a jeho geologické oblasti moldanubika. Oblast disponuje stabilním podložím metamorfovaných hornin. Stabilní podloží je jedním z klíčových znaků pro výstavbu jaderné elektrárny. V České republice byly postaveny dvě jaderné elektrárny – Temelín a Dukovany, obě se nachází na území tohoto regionu.

Tyto dva kraje jsou typické především vesnickou zástavbou. Z mapy můžeme vyčíst, že právě tento region je plný oblastí nerozvojového sousedského venkova. Výjimku tvoří pouze oblast měst – Jihlava, České Budějovice či Tábor. Nerozvojový sousedský venkov se vyznačuje hospodářsky slabými mikroregiony, někdy označovaných jako vnitřní periferie. Na jedné straně je zde typická slabá ekonomická činnost, či malá míra občanského vybavení, na straně druhé zde můžeme sledovat velkou míru tradiční sociální aktivity venkovských komunit a sousedskou sounáležitost.

Obr. 34: Typologie venkovského prostoru (zdroj: Venkovy a venkované)

Významným prvkem tohoto regionu je množství památek UNESCO, ať už se jedná o kulturní památky či přírodní prostřednictvím biosférických rezervací. Z hlediska kulturních výjimečností si jmenujme v Jihočeském kraji druhé nejnavštěvovanější město Český Krumlov a obec selského baroka, dokazující vesnický typ zástavby v regionu Holašovice. Na území Kraje Vysočina se pak nachází další tři památky, které jsou zapsány do světového dědictví UNESCO, a to historické centrum města Telč, Bazilika sv. Prokopa a židovská čtvrť v Třebíči a Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře. Biosférické rezervace jsou velkoplošnými chráněnými územími uznanými v rámci programu UNESCO „Člověk a biosféra“. V České republice takových rezervací najdeme 6, dvě na území tohoto regionu a to: Šumava a Třeboňsko. Třeboňsko bylo vyhlášeno nejdříve biosférickou rezervací a až poté chráněnou krajinnou oblastí. Současně je i ptačí oblastí. I vzhledem k velkému zasažení do oblasti člověkem (stavba rybníční sítě), zachovala se zde mimořádně cenná vegetace.

Již řadu let se usiluje o dokončení stavby dálnice D3 směr Praha – Tábor– České Budějovice, která stále nebyla dostavěna. Výstavba, nepočítaje stavbu tábořského obchvatu již v roce 1991, začala roku 2004. Celá plánovaná dálnice by měla být dostavěna zhruba v roce 2028.

Výuka

V tomto trojbloku vyučovacích hodin se zaměříme na tvorbu myšlenkové mapy, která bude tvořit komplexní charakteristiku regionu. V první hodině na základě práce s textem žáci ve skupině vytvoří větev myšlenkové mapy. Na začátku vyučovací hodiny budou žáci prověřeni ze znalostí Středních Čech (pouze pětiminutovka vzhledem k náročnosti aktivity). Ve druhé vyučovací hodině se zaměříme na památky UNESCO, neboť více než v tomto regionu jich jinde v Čechách nenajdeme. Nejde jen o kulturní památky, ale i o biosférické rezervace Třeboňsko a Šumava. Prodiskutujeme význam ochrany přírody v regionu. V poslední hodině se zaměříme na různorodost života na vesnici a ve městě a vysvětlíme si, proč právě v tomto regionu se nachází dvě české jaderné elektrárny. Zakreslíme si ve třídě nejdůležitější informace do velké nástěnné mapy.

4.2.1 Od každého trochu

1. vyučovací hodina

Cíle:

Žák popíše přírodní podmínky kraje.

Žák pojmenuje velká sídla kraje.

Žák popíše hospodářství kraje.

Žák ilustruje informace do mapy.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Pětiminutovka – Střední Čechy	5 minut
Motivace	3 minuty
Práce ve skupině	7 minut
Prezentace výsledků, zápis do sešitu	25 minut
Shrnutí hodiny	2 minuty

Na úvod si zopakujeme látku předchozích hodin krátkým testem.

Test:

- 1) Proč jsou cementárny a vápenky soustředěny na jihozápadě regionu?
- 2) Vyjmenujte alespoň **tři** firmy, které jsou nejvýznamnější ve výrobě dopravních prostředků.
- 3) Vypište nejdůležitější dopravní tepny regionu.
- 4) Čemu říkáme „druhé bydlení“? Uveďte příklad oblasti „druhé bydlení“ v regionu.
- 5) Které město Středních Čech bylo významným středověkým centrem s těžbou stříbra a ražením pražských grošů?

Bonusová otázka: Navštívil/a jsi některé ze středočeských měst? Napiš, jaké a co tě v něm zaujalo ☺

Hodina je vytvořena pomocí metody E-U-R, která by měla žáky vést ke kritickému myšlení. Kriticky myslet je jedním z hlavních cílů moderních pedagogiky.

Úvodní motivace:

Žáci mají na začátku uhodnout téma dnešní hodiny. K tomu jim poslouží indicie, které postupují od nejsložitějších pojmů k jednoduchým tak, aby při posledních pojmech bylo všem jasné, o který region se jedná a z jakých krajů je složen.

nabízené pojmy: Jaroslav Hašek, Telč, Temelín, Českomoravská vrchovina, Vltava, Jihlava, České Budějovice

Evokace:

Žáci si vytvoří 5 skupin, pokusí se vymyslet pojmy a charakteristiky, které se váží k tomuto kraji. Pomoci jim mohou vodící otázky:

- Kde se region v rámci ČR nachází? Z jakých krajů se skládá?
- Jaké přírodní podmínky v regionu panují?
- Která města regionu jste navštívili?

Uvědomění:

Poté jednotlivé skupiny říkají pojmy, charakteristiky, které vymysleli (neopakují se). Tím by vyučující začal kreslit myšlenkovou mapu na tabuli, kdy ve středu je název kraje a 5 větví mapy.

Dalším krokem je slepá mapa pro každého žáka, kterou si vlepí do sešitu – bude sloužit jako část zápisu. Každá skupina dostane za úkol zpracovat jedno téma týkající se regionu podle učebnice. Aktivitu lze přizpůsobit používané učebnici, v našem případě byly použity kategorie, které jsou zmíněny v učebnici Nová škola str. 68-70 a 46-48. Do myšlenkové mapy a do slepé mapy zapsat a zakreslit:

- přírodní podmínky
- obyvatelstvo a sídla
- hospodářství – průmysl zemědělství
- hospodářství – ekonomika, doprava
- zajímavosti regionu

Každá skupina tedy má za úkol zpracovat jedno téma a tím vytvořit jednu větev myšlenkové mapy a vybrat maximálně 5-7 nejdůležitějších pojmů.

created with www.bubbl.us

Obr. 35: Myšlenková mapa Jižních Čech (zdroj: vlastní zpracování)

Reflexe:

Vyučující promítne slepou mapu na tabuli (předpokládá se, že je ve třídě k dispozici). Každá skupina má za úkol dokreslit do promítnuté slepé mapy své pojmy/charakteristiky (např. města, řeky, nejvyšší vrchol, pohoří atd.), též větev myšlenkové mapy a svůj výběr zdůvodnit. Ostatní žáci si slepou mapu i myšlenkovou mapu doplňují (slouží jako zápis do sešitu). Vyučující poté informace doplní.

4.2.2 Páni UNESCA

2. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše nejdůležitější památky UNESCO.

Žák zakreslí do mapy jejich umístění.

Žák vysvětlí důležitost ochrany životního prostředí.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování přechozí hodiny: Otázky	5 minut
UNESCO – památky	7 minut
UNESCO – biosférické rezervace, problematika ochrany přírody (diskuze)	12 minut
Kahoot – Slova Jižních Čech	8 minut
Shrnutí hodiny	5 minut

Tato hodina je zaměřena na výuku památek UNESCO, jak kulturních, tak přírodních. Podkladem je prezentace s obrázky, které lépe žákům přiblíží probírané téma.

Hodina začíná opakováním formou otázek na začátku prezentace.

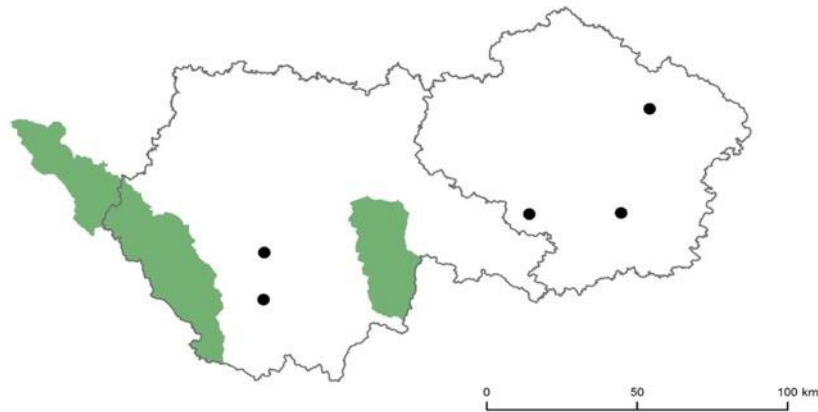
Otázky:

- Z jakých krajů se region skládá a jaká jsou jejich krajská města?
- Popiš přírodní podmínky regionu ve třech větách.
- Zavzpomínej na předchozí hodinu a zkus si vybavit jednu další informaci, která to bude?

Následuje práce s pracovním listem, který bude použitelný i pro další vyučovací hodinu. Žáci v něm mají do mapy zakreslit biosférické rezervace a památky UNESCO, které se nachází v regionu.

Jsou to:

- biosférické rezervace – Šumava, Třeboňsko
- kulturní památky – Český Krumlov, Holašovice, Telč, Třebíč, Ždár nad Sázavou

Obr. 36: UNESCO v Jižních Čechách (zdroj: vlastní zpracování)

S žáky je třeba diskutovat o problematice životního prostředí. Pro tuto příležitost využijeme tři následující otázky, které jsou zaměřeny na ochranu přírody v obecném slova smyslu

Otázky k zamyšlení:

- Proč chránit přírodu?
- Uveďte důvody, proč jsou přírodní památky chráněny celosvětově.
- Jak můžete k ochraně přispět i vy?

Na závěr hodiny využijeme aplikace Kahoot. Aktivita je spíše odpočinková, pro pobavení a rozšíření slovní zásoby. Využijeme již připravený Kahoot s názvem „Slova jižních Čech“. Odkaz k dispozici zde: <https://create.kahoot.it/details/slova-jiznich-cech/a76f9e67-5019-4758-967d-18e2d03c0dfe>. Žáci se v něm pokusí z nabízených odpovědí vybrat, co by dané slovo v nářečí (dialektu) mohlo znamenat. To vše ve svém chytrém zařízení. Pracovat mohou i ve dvojicích.

4.2.3 Život na venkově

3. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše rozdíl mezi městem a vesnicí a jeho výhody a nevýhody života obyvatel.

Žák vyhledává vhodné informace na internetu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování přechozí hodiny: „Myslím si místo“	5 minut
Energetika	13 minut
Diskuze (venkov x město)	12 minut
Opakování regionu	7 minut
Shrnutí + zakreslení do velké mapy	5 minuty

Na začátku hodiny si s žáky zopakujeme učivo minulé hodiny formou „Myslím si místo“. Vyučující si myslí místo, žáci mu kladou otázky a vyučující odpovídá pouze ano či ne.

Hodina by měla probíhat ideálně v učebně informatiky, případně ve třídě s využitím digitálních technologií (např. tabletu). Žáci mohou pracovat samostatně, při nedostatku zařízení mohou pracovat ve skupinách. Ve skupinách pak i prezentovat výsledky svých zjištění. Aktivita směřuje k rozvoji digitální gramotnosti – schopnosti posoudit relevantní informace a vybrat a jednoduše zformulovat nalezenou odpověď.

Otázky k vyhledávání na internetu:

1. Jaké typy elektráren v Česku máme?
2. Vyjmenujte české jaderné elektrárny.
3. Proč jsou jaderné elektrárny postaveny právě v tomto regionu?

Následuje zakreslení do mapy, kterou žáci obdrželi v minulé vyučovací hodině a měli by ji mít nalepenou ve školním sešitě. České jaderné elektrárny do mapy zakreslí.

V další části hodiny se budeme věnovat diskuzi. Diskutujeme s žáky na téma výhody a nevýhody žití ve městě a na vesnici tzn. vést žáky k vysvětlení rozdílů mezi městem a vesnicí a možností pro jejich obyvatele.

Zadání:

Porovnejte život v Holašovicích nebo obdobné jihočeské obci a život v Českých Budějovicích.

Znaky vesnice, které by v hodině mohly zaznít:

- udržování a obnova tradic
- místní festivaly a slavnosti
- obnovení památek
- soutěž: Vesnice roku
- zachování tradičních spolků
- sousedské vztahy, lidé se znají

Opakování regionu

V poslední hodině učivo zopakujeme. Nejde o pouhé memorování, ale i samotné tvoření otázek. Proto necháme žáky vymýšlet otázky, na které odpovědi už znají.

Opakování tedy směřujeme k tvoření otázek, které si žáci kladou vzájemně. První otázku vymyslí vyučující – např. Charakterizuj biosférickou rezervaci. Vyučující vyvolá jednoho žáka, kterého si sám vybere. Žák, který odpoví správně, položí další otázku, vyvolá někoho ze svých spolužáků a takto postupujeme zhruba 5 minut. Žáci musí udržet pozornost, neboť dopředu neví, kdo bude vyvolán. K opakování můžeme využít i opakovací pracovní list.

Ani v tomto regionu nesmíme opomenout doplnění velké nástěnné mapy. Zakreslení pojmů, dolepení fotografií či doplnění „Mojí mapy Google“.

4.2.4 Opakovací pracovní list – Jižní Čechy

1. Doplň text:

V Jižních Čechách se rozkládá národní park Třeboňsko je ptačí oblastí, rybníkářským regionem a je rezervací, která je chráněna celosvětovým dědictvím UNESCO. V regionu najdeme dvě elektrárny, a to..... a

2. Popiš rozdíly mezi životem ve městě a na vesnici.

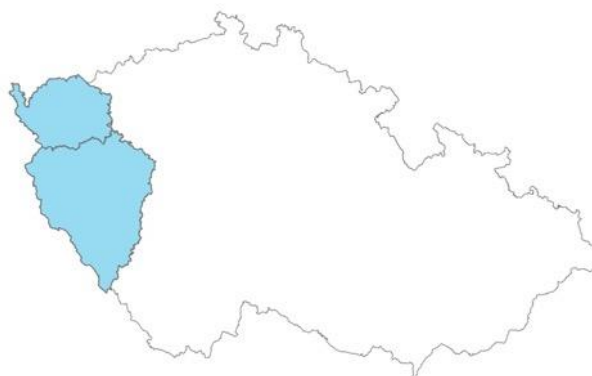
3. Spoj, co k sobě patří

Holašovice	největší český vodní tok
České Budějovice	selské baroko
Vltava	historické centrum, památka UNESCO
Temelín	zámek, dějiště mnoha pohádek
Telč	jaderná elektrárna
Hluboká nad Vltavou	krajské město, univerzita

4. Krajinu Jižních Čech člověk značně přetvořil. Víš jak?

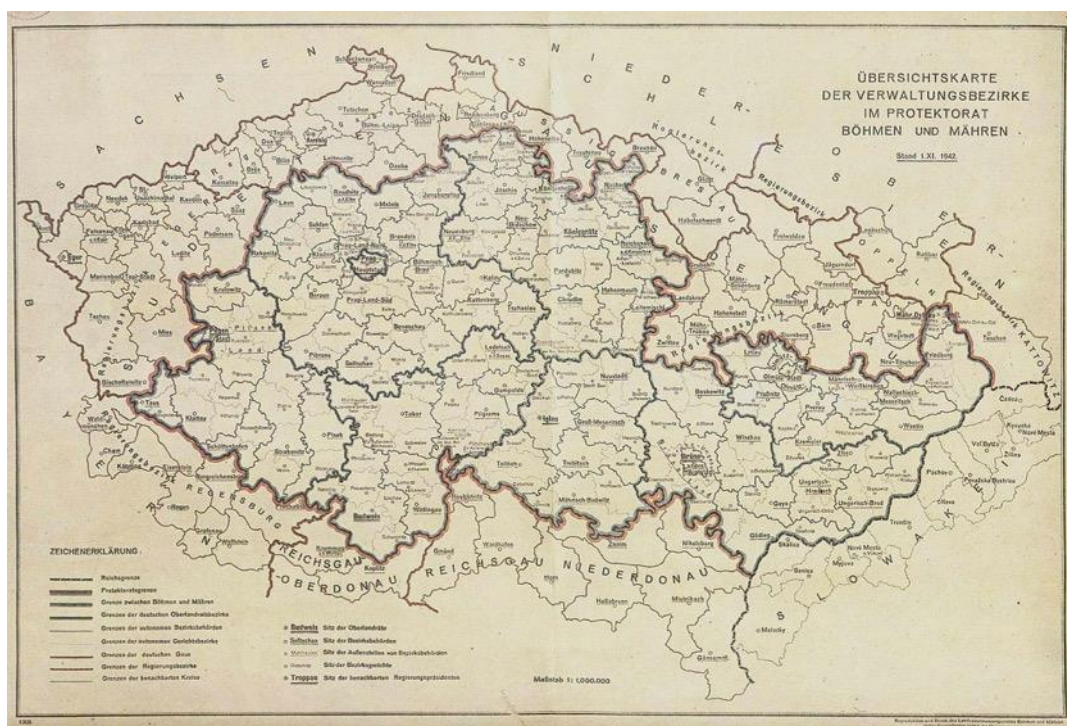
4.3 Zápavní Čechy

Region Zápavní Čechy tvoří, stejně jako v minulých případech, dva kraje, a to kraj Plzeňský a Karlovarský. Ukážeme si některá společná specifika i rozdílnost vedle sebe ležících krajů. Region se rozprostírá na západě České republiky a kopíruje hranice s Německem. V tomto regionu najdeme zároveň nejzápadnější místo Česka.

Obr. 37: Zápavní Čechy (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR500)

Je to region mnoha tváří. Pro Karlovarsko je typická voda – myšleno minerální prameny v Karlových Varech, pro Plzeňsko je typické pivo – resp. Plzeňský Prazdroj. Malebné údolí Ohře, rašeliniště Slavkovského lesa střídá krajina zdevastovaná těžbou na Sokolovsku.

Obr. 38: Protektorát Čechy a Morava se Sudety (zdroj: <http://historie.lusa.cz/ceskoslovenska-republika/druha-republika/protektorat-cechy-a-morava-se-sudety/>)

Oba kraje byly výrazně přeměněny před a po 2. světové válce. Před vypuknutím 2. světové války, kdy byl na našem území vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, byla většina území Plzeňského kraje a celý kraj Karlovarský součástí Německé říše, Češi žijící v pohraničí byli vyhnáni. Po 2. světové byly vyhlášeny tzv. Benešovy dekrety na základě kterých došlo naopak k odsunu občanů německé národnosti z tohoto území.

Zpustlé a rozpadlé domy v Jáchymově zvěstují konec slávy jednoho z nejbohatších středověkých měst, muzea pak dokládají tragické dějiny komunistických uranových lágrů. Kousek historie zde dýchá na každém rohu. Dalším faktem byla přítomnost Železné opony do roku 1989, která rozvoji regionu nepomohla, spíše naopak.

Karlovarský kraj je třetím nejmenším krajem v České republice po Praze a Libereckém kraji. Je ale nejméně lidnatým krajem Česka – žije v něm přibližně 300 tisíc lidí. Karlovarsko je známé lázněmi – od Karlových Varů a Jáchymova, po Mariánské a Františkovy lázně. Lázeňství představuje pro obyvatele významné pracovní příležitosti. Od západu k východu jím protéká řeka Ohře, která odvádí vodu z většiny území. Karlovarsko, navzdory výraznému cestovnímu ruchu v důsledku léčivých pramenů a světoznámému filmovému festivalu, je stále regionem, který se potýká s řadou problémů. Od malé zaměstnanosti, po nedostatek kvalitního bydlení. Karlovarsko je jediným regionem, který nemá státní vysokou školu. Vyznačuje se značným odchodem mladých lidí do hlavního města a přilehlých oblastí za studiem, následně ale nemají motivaci vracet se zpět. Kraj však začíná v otázce odchodu mladých lidí podnikat kroky, vystavuje nové byty a prodává pozemky za výhodné ceny.

Významným prvkem je průmyslová výroba. Karlovarsko se vyznačuje stáčením minerálních vod, tradici zde má výroba keramiky. Plzeňsko je spojeno s vařením piva v místním Plzeňském prazdroji. Další odvětví reprezentuje Škoda Plzeň, vyrábějící autobusy, trolejbusy, lokomotivy či vagóny metra.

Ekonomika regionu se po roce 1989 začala orientovat především na přeshraniční spolupráci s Německem. Spoluprací s Bavorskem region navazuje na intenzivní vzájemné vztahy před válkou. Hlavní pozornost je věnována rozvoji hospodářské spolupráce, jazykového vzdělávání, cestovního ruchu či ochraně přírody.

Z přírodních podmínek si uveďme pohoří a národní park Šumava, pohoří Český les, Smrčiny nebo Krušné hory. Regionem protéká řeka Ohře, levostranný přítok Labe, na

Plzeňsku je většina území odvodněna řekou Berouňkou, která vzniká v Plzni soutokem Mže a Radbuzy a jejími přítoky Střely a Úslavy.

Výuka:

Výuka regionu je rozplánována opět do třech vyučovacích jednotek. První hodina je zaměřena na obecnou charakteristiku regionu, práci s příběhem a přiblížení historických souvislostí. Ve druhé vyučovací hodině se s žáky zaměříme na průmysl regionu a cestovní ruch. V poslední hodině je pak pro žáky připraven pracovní list na ukázkou některých problémů, které trápí Karlovarsko. V této hodině se region zároveň zopakuje a žáci si zpracují další část nástěnné mapy.

4.3.1 Ve stínu Sudet

1. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše hlavní znaky regionu.

Žák objasní rozdíly v žití v pohraničí během posledních 100 let.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Test – Jižní Čechy	10 minut
Orientace v regionu – hlavní charakteristika + zápis do sešitu	15 minut
Příběh a výklad	12 minut
Shrnutí	5 minuty

Začátek první vyučovací hodiny je věnován opakovacímu testu předchozího regionu, a to Jižním Čechám.

Test:

- 1) Který národní park a CHKO jsou chráněny jako biosférické rezervace?
- 2) Popište, jak se liší život na vesnici a ve městě.
- 3) Vyjmenujte 4 památky UNESCO, které se nachází v tomto regionu.
- 4) Jaké faktory vedly k výstavbě jaderné elektrárny v tomto regionu? Elektrárny vyjmenujte.
- 5) Čím byla ovlivněna přeměna krajiny v regionu?

Druhou aktivitou hodiny je uvedení do nové látky. Vytvoření komplexní charakteristiky regionu – jeho vymezení, objasnění hlavních pojmů a práce s mapou. Klíčové pojmy si žáci zapíší do sešitu.

Zápis do sešitu:

- ✓ Plzeňský a Karlovarský kraj
- ✓ Plzeň, Karlovy Vary, Tachov, Klatovy, Sokolov, Cheb
- ✓ Český les, Smrčiny, Krušné hory
- ✓ Berounka, Ohře, Čertovo jezero
- ✓ Boubínský prales
- ✓ lázeňství, pivo, Škoda Plzeň
- ✓ přeměna po 2. světové válce

Následuje práce s textem

Konkrétně příběhem pana Švarce, který prošel těžkou životní situací. Snaží se nastínit situaci několika tisíc lidí před a po 2. světové válce. Text je možný žákům nakopírovat, či nechat jednoho žáka příběh přečíst nahlas před třídou. Společně pak příběh rozebrat a navázat výkladem o problematice Protektorátu Čech a Moravy, následných odsunů Němců z pohraničí (tzv. Benešových dekretů) a vliv na současnost. Do této hodiny je možno přizvat vyučujícího dějepisu a vyučovat tuto hodinu ve dvojici. Učitel zeměpisu se soustředí na charakteristiku regionu a práci s mapou, historické souvislosti a hlavní milníky, které ovlivnily místní obyvatele a krajinu pak může probrat s žáky vyučující dějepisu. Příběh byl inspirován úvodní motivací, kterou používá na začátku každé kapitoly nakladatelství Fraus (inspirováno Fraus str. 99).

Příběh:

Po válce došlo k odsunu německé populace z pohraničí Čech. To bylo Panu Švarcovi již 79 let. Starý pán nerozuměl tomu, proč by měl opustit vlastní domov a hospodářství, které tak usilovně po desetiletí budoval stejně jako jeho otec a děd. Svůj dům musel opustit, ačkoli se všemi způsoby snažil o repatriaci, neboť nacistickou ideologii nikdy zcela nepřijal. Podobný osud potkal spoustu jeho vrstevníků a sousedů. Důsledky výměny obyvatelstva na tomto území jsou znatelné dodnes.

Shrnutí hodiny provedeme následujícími otázkami:

- Bylo pro vás téma nové?
- S čím souviselo (např. s jiným předmětem)?
- Na co jste si v průběhu hodiny vzpomněli, co s ním souvisí?

4.3.2 Co trápí Karlovarsko?

2. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše problémy Karlovarska a navrhne možná řešení problému.

Žák vysvětlí problematiku příhraničního žití po 2. světové válce a dopad na současnost.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Kontrola domácího úkolu	2 minuty
Úvod do problematiky – výklad	7 minut
Pracovní list	20 minut
Kontrola odpovědí, diskuze	10 minut
Shrnutí + zadání domácího úkolu	3 minuty

V této vyučovací hodině se zaměříme na problematiku Karlovarska. Tentokrát bez opakování předchozí hodiny jako takové, neboť téma navodíme v úvodní diskusi, kdy si celou problematiku uvedeme.

Hlavní znaky:

- nejméně zalidněný kraj
- největší odchod mladých z regionu
- absence vysoké školy v Karlovarském kraji
- ovlivnění situací po válce – Benešovy dekrety
- nezaměstnanost

Následuje práce s pracovním listem, který je poměrně časově náročný. Rozdáme jej žákům do dvojic, aby se mohli o otázkách řešení problémů poradit a vést o nich rozhovor. Následovat bude společná kontrola odpovědí. Na konci hodiny zadáme domácí úkol, který navodí téma další hodiny, která bude zaměřena na průmysl

a cestovní ruch v regionu. Reflexe z hodiny není třeba, je tvořena druhou stranou pracovního listu.

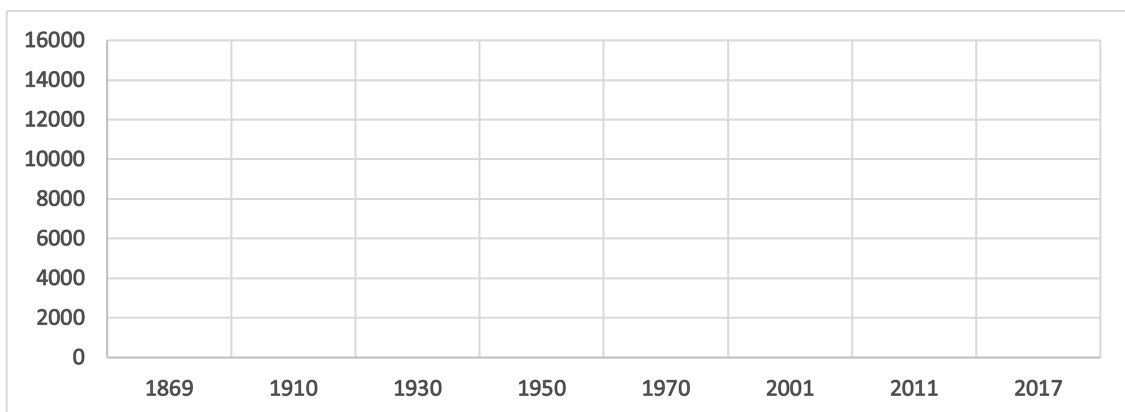
Zadání domácího úkolu:

Vypište si do školního sešitu 10 nejznámějších pramenů v Karlových Varech. Který je nejteplejší?

Pracovní list: Co trápí Karlovarsko?

1) V tabulce jsou zapsány počty obyvatel třech obcí na Karlovarsku v letech 1869-2011. Vytvořte graf vývoje počtu obyvatel.

	1869	1910	1930	1950	1970	2001	2011	2017
Nejdek	7 600	12 000	14 000	7 100	8 300	8 200	8 300	7 800
Jáchymov	6 700	7 600	7 400	6 700	3 300	2 800	3 000	2 500
Habartov	1 200	3 200	3 600	2 300	6 200	5 500	5 100	4 900

2) Vysvětlete rozdíly ve vývoji počtu obyvatel těchto tří obcí. Proč tomu tak je? Nápomocná Vám může být i následující mapa ☺

3) Jaké spatřujete důvody odchodu mladých lidí z regionu?

4) Co vás by do regionu přivedlo?

5) Přemýšlejte o výstavbě vysoké školy na Karlovarsku. Které zaměření by měla mít?

4.3.3 Voda versus pivo

3. vyučovací hodina

Cíl:

Žák popíše průmyslovou výrobu v regionu.

Žák vysvětlí význam cestovního ruchu v regionu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny: Otázky	3 minuty
Vodstvo + kontrola domácího úkolu	10 minut
Výroba piva	10 minut
Opakování regionu – pracovní list	10 minut
Shrnutí hodiny	5 minuty

Na začátku vyučovací hodiny krátce zopakujeme učivo z minulých hodin prostřednictvím jednoduchých otázek.

Otázky k zopakování:

- Charakterizuj region z hlediska přírodních podmínek – povrch, chráněná území
- Popiš problémy Karlovarska.
- Čím bylo/je ovlivněno obyvatelstvo tohoto regionu?

K další aktivitě využijeme mapu ČR a stručně si výukový obsah zapíšeme do sešitu.

Zápis do sešitu – Vodstvo:

- přirozeně vzniklé
 - o vodní toky – Ohře, Mže, Úhlava, Úslava atd.
 - o jezera – Čertovo (druhé největší v ČR), Mladotické
 - o Kontrola domácího úkolu: Termální prameny – Vřídlo, Pramen Karla IV., Dolní zámecký pramen, Tržní pramen, Skalní pramen, Pramen

Libuše, Pramen Rusalka, Horní zámecký pramen, Pramen knížete Václava, Mlýnský pramen (možnost pracovat se stránkou <https://www.karlovyvary.cz/cs/prameny>)

- uměle vytvořené
 - o vodní nádrž Jesenice

V průběhu výkladu a zápisu žákům klademe doplňující otázky, které je udrží v pozornosti.

Otázky pro žáky:

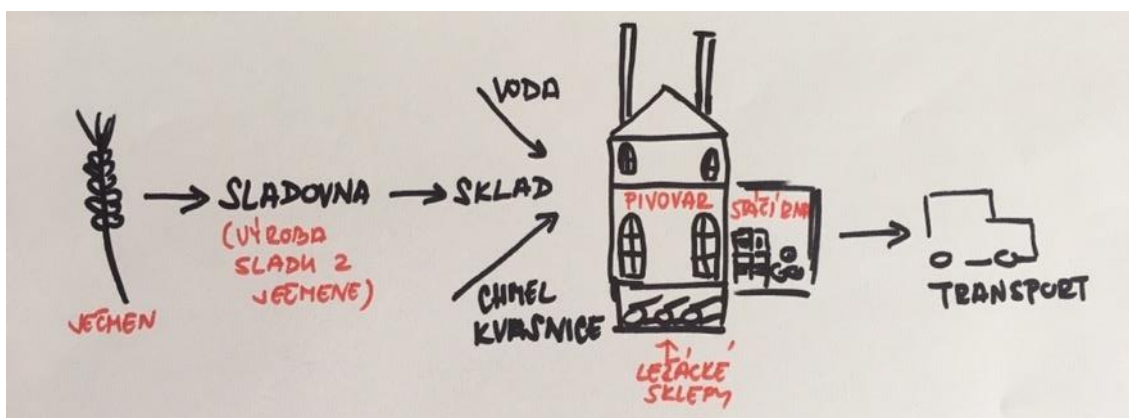
- Uveď rozdíly mezi jezerem a rybníkem.
- Charakterizuj, co je termální pramen a jak vzniká?
- Jak si liší prameny v Karlových Varech?
- Jaké znáte další lázně v okolí Karlových Varů? Pracujte s mapou.

Ke konci výkladu žáky upozorníme na některé informace, které jsou pro region specifické.

Upozornit na:

- Proměny přírody – od chráněného parku po průmyslové oblasti v centrech měst
- Průmyslové oblasti – Škoda, Plzeňský Prazdroj, stáčírny minerálních vod (např.) Mattoni, energetika – tepelné (Sokolovsko), vodní (Březová, Jesenice)

Ke konci vyučovací hodiny si žáci zakreslí schéma výroby piva, popíšeme si, jak se tento nápoj vyrábí. Žáci též mohou v rámci výuky navštívit blízký pivovar v rámci terénní výuky.

Obr. 39: Schéma výroby piva (zdroj: vlastní zpracování dle Fraus str. 97)

Na konec hodiny je připraven opakovací pracovní list, který se tentokrát zaměřuje na porovnávání regionů. Žáci by si měli uvědomit rozdíly mezi regiony. Na konci pracovního listu je připraveno několik otázek, kde žáci zakroužkují správnou odpověď. Tento typ otázek je rychlý na zpracování a má jednoznačnou odpověď. Nevyžaduje žádnou další diskuzi.

4.3.4 Opakovací pracovní list – Západní Čechy

1) Zkus porovnat Západní Čechy s Jižními Čechy z hlediska cestovního ruchu.

2) Pokus se porovnat region se Středními Čechy z hlediska nabídky pracovních pozic a možností pro života pro mladé.

3) Zakroužkuj správnou odpověď

i. Firma Škoda v Plzni nevyrábí:

a) osobní automobily b) tramvaje c) lokomotivy

ii. Nejteplejším karlovarským pramenem je:

a) Karlův pramen b) Břídlo c) Vřídlo

iii. Odsuny Němců z pohraniční stanovy:

a) Benešovy dekrety b) Masarykovy dekrety c) Husákovy dekrety

iv. Které z následujících měst neřadíme do regionu Západních Čech?

a) Domažlice c) Tachov c) Písek

v. Který z následujících problémů svazuje Karlovarsko?

a) nezaměstnanost b) odchod mladých lidí c) kvalita ovzduší

4.4 Severní Čechy

Region Severní Čechy tvoří kraje – Ústecký a Liberecký. Název krajů je odvozen od krajských měst Ústí nad Labem a Liberec. Od roku 1960 tyto dva kraje tvořili jeden územní celek, po oddělení krajů se vedly spory o území.

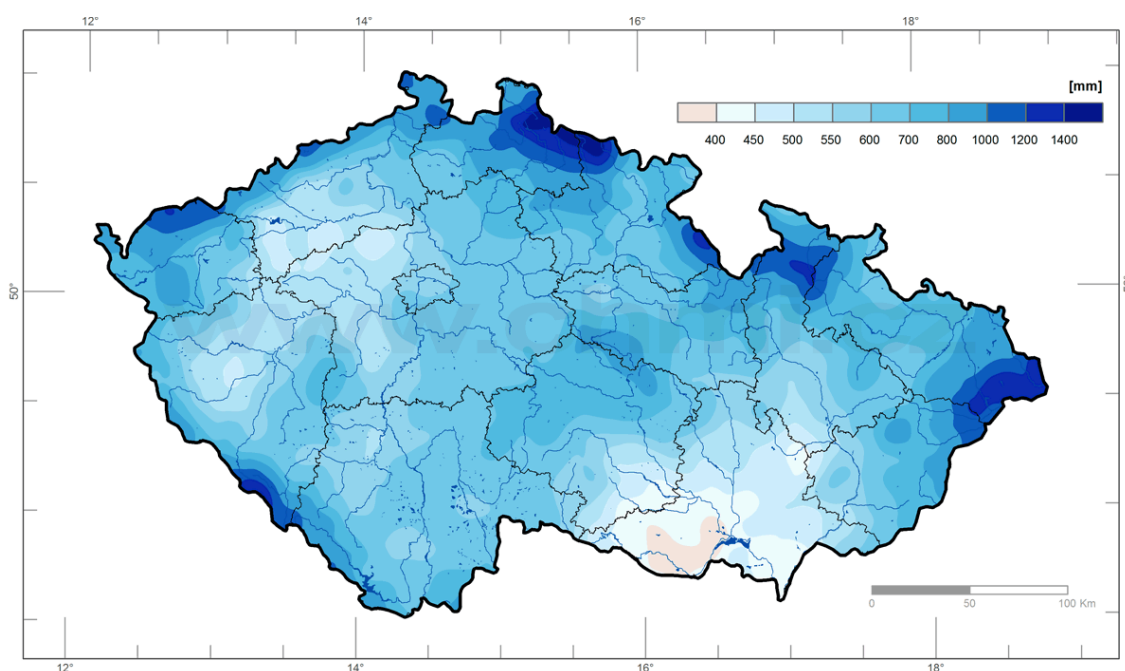
Liberecký kraj je po Praze druhým nejmenším krajem v České republice.

Ústecký kraj se potýká s řadou problémů – ať už se jedná o nezaměstnanost i díky ústupu těžby uhlí či problém se začleněním národnostních menšin do společnosti.

Z hlediska srážek jde o velmi rozmanitý region. Jizerské hory jsou nejdeštivější oblastí v Česku. Zatímco v Jizerských horách z oblak padají srážky, v Krkonoších často doznívají ve formě větru. Významným jevem je v Krušných horách tzv. srážkový stín. Díky tomu se Žatecko dostává do závětrné oblasti, kde velmi málo prší. To umožňuje pěstování chmele na tomto území.

Obr. 40: Severní Čechy (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

Obr. 41: Úhrn srážek v České republice v roce 2017 (zdroj: ČHMÚ)

Region je odvodňován především do Severního moře s výjimkou Lužické Nisy, která je odvodněna do Baltského moře. Mezi největší toky regionu řadíme Labe, Ploučnici, Ohří či Jizeru. Na území Libereckého kraje se rozkládá Máchovo jezero, které ovšem jezerem není, je rybníkem sloužícím v současnosti k rekreaci. Na území Liberecka je

řada nádrží, které zadržují vodu v krajině a regulují hladiny toků hlavně v jarních měsících v době tání sněhu. Občané Liberce jsou zásobováni pitnou vodou z nedaleké nádrže Josefův Důl.

Ve vnitrozemí regionu se rozprostírá České středohoří sopečného původu s nejvyšším vrcholem Milešovkou. Nejdůležitějším chráněným územím je nejmladší národní park na území Česka, a to České Švýcarsko.

Výuka:

Výuka regionu je rozdělena do třech vyučovacích hodin. První vyučovací hodina je zaměřena na obecnou charakteristiku regionu a práci s mapou. V této hodině si žáci udělají zápis do sešitu, ze kterého mohou čerpat do opakovacího testu. Pro přiblížení jevu zvaného srážkový stín si vytvoříme jednoduché schéma, které by mělo pomoci žákům lépe tento jev pochopit. Druhou vyučovací hodinu věnujeme sídelní struktuře. Zaměříme se na krajská města a vysvětlíme si jejich strategickou polohu vůči příhraniční spolupráci. Zaměříme se i na další sídla a upozorníme na hlavní specifika. Situaci nám dokreslí pracovní list, který si žáci vlepí místo klasického zápisu. Poslední vyučovací hodinu tohoto regionu věnujeme těžbě uhlí, která je v regionu na ústupu. Zjistíme, co v krajině těžba změnila a jak se rekultivuje. Žáci budou vyhledávat na internetu na počítačích nebo svých chytrých zařízeních. Celý region pak zopakujeme opakovacím pracovním listem, který je tentokrát zaměřen na srovnávání regionů, které již byly probrány.

4.4.1 Za kopečky pořád prší

1. vyučovací hodina

Cíl:

Žák vyjmenuje a ukáže na mapě klíčové pojmy týkající se Severních Čech.

Žák vysvětlí, co je srážkový stín a uvede příklad v regionu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Test – Západní Čechy	10 minut
Obecná charakteristika + zápis do sešitu	10 minut
FG charakteristika + video	10 minut
Srážky v regionu	9 minut
Shrnutí	3 minuty

Na začátek vyučovací hodiny žáky otestujeme ze znalostí předchozího regionu.

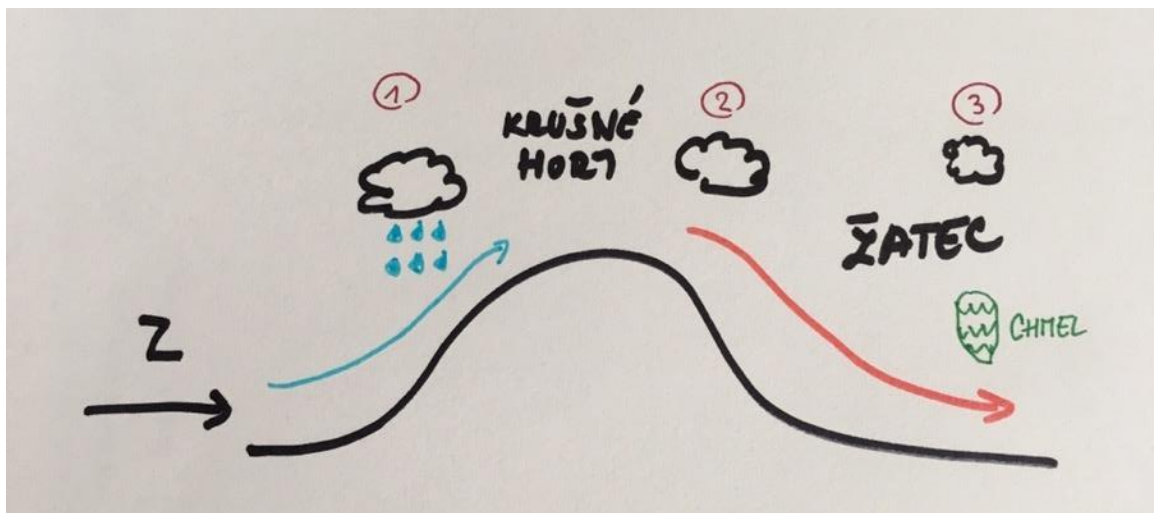
- 1) Která města regionu jsou průmyslová a proč?
- 2) Jaké byly příčiny nerovnoměrného osídlení a vývoje regionu?
- 3) Vyjmenujte **tři** střediska lázeňství v regionu.
- 4) S jakými problémy se vypořádává Karlovarsko? Popište **dva** z nich.
- 5) Které řeky se v Plzni stékají v jeden tok?

Následuje práce s mapou a obecná charakteristika regionu. Žáci si informace zapisují do školního sešitu.

Zápis do sešitu

- Šluknovský výběžek
- Frýdlantský výběžek

- Labe – Ploučnice, Jizera
- Ústí nad Labem x Liberec
- Ochrana přírody – NP České Švýcarsko, CHKO České středohoří, CHKO Kokořínsko, CHKO Jizerské hory
- Panská skála – (pouze vysvětlit: vznik Panské skály v důsledku nárazu Africké desky do Evropské, následnému druhohornímu a třetihornímu vrásnění a znovu aktivování vulkanismu vlivem nových zlomů v kůře, přes zlomy mohlo dojít k dalšímu proudění magmatu. Dnes turistická atrakce. Pro větší představu této lokality použijeme videoukázku, video k dispozici zde: <https://www.youtube.com/watch?v=SSChaUXxTC8>)
- Krušné hory, Lužické hory, Jizerské hory – významná lyžařská střediska
- Ústí nad Labem – nížina v údolí řeky x Větruše, Sedlo, Střekovská skála
- Liberec – vrch ještědsko-kozákovského hřbetu, televizní vysílač
- Žatecko – pěstování chmele – (ukázka: aktuální půdní situace (množství vody v krajině - <https://www.intersucho.cz/cz/?from=2019-02-13&to=2019-03-13¤t=2019-03-10>))
- Srážky v regionu (nákres schématu srážkového stínu na tabuli + zakres do sešitu žáků)
 - srážkový stín – vysvětlit problematiku závětrných svahů
 - převažuje západní proudění

Obr. 42: Srážkový stín (zdroj: vlastní zpracování)

Konec hodiny věnujeme shrnutí. Vyzveme žáky, aby shrnuly vyučovací hodinu třemi větami. Vyvoláme jednoho žáka, který hodinu shrne. Velkým problémem žáků je

vymyslet souvislé věty tak, aby dávaly za sebou smysl. Tímto je vedeme k tomu, aby dokázali popsat, co se za vyučovací hodinu naučili. Reflexi zakončíme otázkou: Co očekáváte, že se dozvíte v příští hodině?

4.4.2 Za humny

2. vyučovací hodina

Cíl:

Žák uvede příklad příhraniční spolupráce.

Žák vyjmenuje hlavní sídla regionu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny: Puzzle	10 minut
Práce s mapou – strategická pozice Liberce, Ústí nad Labem	10 minut
Sídelní struktura a její specifika – pracovní list	12 minut
Shrnutí	5 minuty

Opakování předchozí hodiny bude probíhat jako první aktivita formou složení puzzlů. Pedagog vytiskne a rozstříhá na části fotografii jakéhokoliv místa, které bylo zmíněno v předchozí vyučovací hodině, žáci mají za úkol obrázek složit a nazvat jej. Dále pak zapsat do sešitu, co vše o tomto místě vědí.

Práce s mapou – V druhé části hodiny se zaměříme na strategickou polohu Liberce z hlediska dopravní situace a možností Liberce z hlediska spolupráce s okolními regiony a významu Euroregionu Nisa. Taktéž se zaměříme na Ústí nad Labem, které má obdobnou pozici a je dopravní spojnici (jak silniční, tak železniční) na trase Praha – Hamburk.

Zmínit další sídla (např. Chomutov – třídírna odpadů, Česká Lípa, aglomerace Liberec – Jablonec) a upozornit na velkou míru urbanizace na Ústecku. K tomu využijeme krátkého pracovního listu, který slouží i místo zápisu do sešitu. Žáci mají spojit, co k sobě patří. Žáci se jej pokusí doplnit bez použití atlasu.

Na konci hodiny nesmí chybět reflexe, tentokrát klademe žákům otázky:

- Jaká města, které zde byla zmíněna jste už navštívili?

- Které z nich si budete nejlvíce pamatovat a proč?
- Jaké otázky vás k tématu napadají?

Pracovní list – Sídla Severních Čech:

Přiraď, co k sobě patří:

Ústí nad Labem	město soutoku Jizery a Olešky
Liberec	lázeňské město
Česká Lípa	dopravní spojnice do Německa
Jablonec nad Nisou	město textilu
Děčín	největší romské ghetto
Semily	město proslavené seriálem České televize
Most	výroba bižuterie
Chomutov	město s významným přístavem s vyhlídkou na zámek z Pastýřské stěny
Teplíce	město na rozhraní tří krajů – Libereckého, Ústeckého a Středočeského

4.4.3 Co způsobilo uhlí?

3. vyučovací hodina

Cíl:

Žák vysvětlí vznik uhlí.

Žák vysvětlí pojem rekultivace a uvede příklady, jak lze zlepšit stav krajiny narušené těžbou.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Opakování předchozí hodiny	5 minut
Práce s učebnicí – samostatná práce + kontrola odpovědí	15 minut
Pracovní list (tvorba mentální mapy)	15 minut
Shrnutí + zákres do mapy	5 minuty

Práce s učebnicí (např. Fraus str. 102-103). Ukázka mapy těžby v souvislosti s lokalizací tepelných elektráren v Mostecké pánvi. Odpovědi na otázky žáci naleznou čtením textu v učebnici. Společně bychom tak měli dospět po přečtení textu k správným odpovědím. Otázky je možno rozdat žákům k nalepení do sešitu či promítnout na dataprojektoru. Odpovědi si žáci postupně zapisují do sešitu.

Otázky

- Jak hnědé uhlí vzniká a kde vzniká?
- Uveďte, proč právě v těchto místech byly vybudovány tepelné elektrárny.
- Jak ovlivňuje těžba uhlí krajinu.
- Co je rekultivace a jak k ní může docházet? (návod na <http://www.mestomost.cz/uspesne-rekultivacni-projekty-na-mostecku/gs-1364> – ukázky úspěšných rekultivačních projektů)

Opakování regionu bude v tomto případě časově náročnější, a to formou pracovního listu, kdy žáci mají předvést ve dvojici kresbu mentální mapy a zamyslet se nad srovnáním regionu s předchozím regionem. Ve třetím úkolu se pak žáci rozhodnou pro správná tvrzení. Na konci hodiny si žáci zakreslí opět nejdůležitější pojmy do své nástěnné mapy.

4.4.4 Opakovací pracovní list – Severní Čechy

1) Vytvořte vlastní mapu, bez použití atlasu či webové mapy. Pokuste se do ní zakreslit státní hranici, hranici kraje, krajská města (či další města), vodní toky, pohoří a chráněná území.

2) Zamyslete se, jak se liší Severní Čechy a Západní Čechy. Pokuste se formulovat co nejvíce rozdílů (např. z hlediska přírodních podmínek, otázky problematiky regionů v různých směrech, z hlediska zemědělství či průmyslu). Pokud shledáváte podobnosti, zapište je.

3) Rozhodni, zda je tvrzení správné či nikoli.

a) V Ústeckém kraji se těží černé uhlí.	ANO – NE
b) Ústecko patří mezi kraje s největší nezaměstnaností.	ANO – NE
c) Do Liberecka zasahuje KRNAP.	ANO – NE
d) O území Libereckého a Ústeckého kraje se vedly spory.	ANO – NE
e) Na Českolipsku nalezneme tzv. Panskou skálu.	ANO – NE

4.5 Východní Čechy

Region Východní Čechy tvoří Pardubický kraj a Královéhradecký kraj. Názvy těchto krajů jsou odvozeny od jmen krajských měst – Pardubice a Hradec Králové. Oba kraje byly od roku 1960 do roku 1990 součástí jednoho územního celku. V těchto letech se tento územní celek nazýval Pardubický kraj.

Se vstupem do Evropské unie v roce 2004 se změnilo označení územních celků a Česká

Obr. 43: Východní Čechy (zdroj: vlastní zpracování dle ArcČR 500)

republika převzala klasifikaci NUTS. Kraje v Česku odpovídají označení NUTS 3 z hlediska rozdílnosti velikostí krajů. Vzhledem k velké rozdílnosti ve velikostech jednotlivých krajů byla vytvořena kategorie NUTS 2 – tzv. Regiony soudržnosti, do kterých putují prostředky z rozvojových fondů Evropské unie. Královéhradecký a Pardubický kraj jsou společně s Libereckým krajem regionem soudržnosti Severovýchod.

Královéhradecký kraj je mimořádně obdařen pískovcovými skalními městy. Najdeme zde Adršpašsko-teplické skály, Prachovské skály a další části Českého ráje a Broumovské stěny. Tato skalní města vznikla na tzv. kvádrových pískovcích. Jedná se o stmelené druhohorní usazeniny, které rozpučely ve třetihorách v důsledku horotvorných procesů. Eroze mezery postupně prohlubovala a rozšiřovala a vytvořili se v průběhu let samostatné věže. Pískovec je tvořen křemenovými zrny a tmelem, proto zvětrává do leckdy neuvěřitelných tvarů.

Region se vyznačuje velmi rozmanitými přírodními podmínkami. Při státních hranicích převládají hory Krkonoše, Orlické hory. Čím blíže se dostáváme ke krajským městům, tím nadmořská výška klesá. Regionem protéká řeka Labe, která zde i pramení. Dále zde nalezneme prameny např. Úpy či Metuje. Významným prvkem je tzv. „Střecha Evropy“ – tou je přezdíván Kralický Sněžník, který tvoří rozhraní tří povodí – Baltského, Černého a Severního moře.

Obr. 44: Hlavní povodí ČR (zdroj: <https://www.pod.cz/plan-Horni-Odry/kapitola-0/kapitola-0.html>)

Výuka:

Výuka Východních Čech je rozdělena do tří vyučovacích jednotek. Na začátku první hodiny již tradičně čeká žáky test. Jako první aktivitu zaměřenou na nové téma využijeme brainstorming, díky kterému poznáme, co již žáci z tématu znají, a na která témata je třeba se více zaměřit. Následuje obecná charakteristika regionu pomocí mapy. Nejdůležitější informace si žáci zapíší do sešitu. V druhé vyučovací hodině si zopakujeme regiony prostřednictvím křížovky, ve které vyjde tajenka krajského města Pardubice. Podobnosti krajských měst v tomto regionu bude hlavní téma této hodiny. Na konec hodiny je připraven pracovní list, který se zaměřuje na vyhledávání na internetu a orientaci v jízdnicích řádech. Třetí vyučovací hodinu věnujeme průmyslu v regionu, představuje významnou složku hospodářství. Na konci hodiny pak žáci vytvoří myšlenkovou mapu, která by měla region shrnout.

4.5.1 Kde je pramen, tam je voda

1. vyučovací hodina

Cíl:

Žák vyjmenuje a ukáže na mapě klíčové pojmy týkající se Východních Čech – popíše přírodní podmínky.

Žák vysvětlí rozdíly v nadmořské výšce v regionu a dopad na zemědělství a faunu s flórou.

Žák popíše vznik skalních útvarů v regionu.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Test – Severní Čechy	10 minut
Brainstorming	7 minut
Orientace v regionu – hlavní charakteristika + zápis do sešitu	10 minut
Práce s obrazovým materiálem	12 minut
Shrnutí	3 minuty

V první části hodiny žáky otestujeme jako obvykle na začátku dalšího tématu, tentokrát z regionu Severních Čech.

Test:

- 1) Které energetické suroviny se v regionu těží? Napiš, u jakého města/měst je těžba nejvýznamnější.
- 2) Jaká plodina je typická pro pěstování v sušší oblasti regionu?
- 3) Uveďte příklad příhraniční spolupráce (euroregionu).
- 4) Vyjmenujte 4 významná sídla regionu.
- 5) Jak se liší množství srážek, které spadne na návětrné a závětrné straně hory?

Než začneme samotnou práci s mapou, necháme žáky na tabuli psát cokoli, co je napadne, když se řekne „Východní Čechy“. Tím zjistíme, jaké znalosti žáci mají, co je nebo není třeba probírat či opakovat. Důležité je pojmy nenechat na tabuli jen tak ležet, ale pomocí práce žáků rozvést konverzaci, pojmy upřesnit či dokonce začít psát do sešitu.

V další části hodiny se budeme věnovat už samotné práci s mapou. Všechny informace, co budou zmíněny v této vyučovací hodině, si žáci zapíší do školního sešitu. Pracovat je možno buď s Atlasem ČR nebo mapou, kterou mají žáci v učebnici. Tam je ale potřeba pracovat s mapou jednoho i druhého kraje. Vyučující ale může obě mapy vyfotit (např. Nová škola str. 62 a 65) a vložit do jednoho snímku prezentace (viz prezentace Východní Čechy). Žáci v mapě vyhledají nejvyšší bod, pramen Labe, Metuje a Úpy a určí, z jaké strany se vlévají do Labe. Nesmíme opomenout kralický Sněžník, k výkladu využít příslušnou mapu povodí ČR.

Další znaky:

- Les Království – přehrada na Labi v současné chvíli v rekonstrukci Úkol: vyhledejte na mapě tuto přehradu.
- nadmořská výška – z hor (nejvyšší bod regionu Sněžka) až do úrodného Polabí: Úkol: Jak se mění a liší zemědělská výroba napříč regionem?
- rozmanitost přírody: Úkol: Uveďte rozdíly ve flóře v nížinatém Polabí a cestou na Sněžku.

Práce s obrazovým materiálem – Do prezentace si připravíme fotografie míst, které chceme žákům připomenout, např. Prachovských skal, Broumovských stěn a Adršpašsko-teplických skal. Žákům vysvětlit původ, případně je samotné do výkladu zapojit, neboť to jsou velmi navštěvovaná místa.

Zapojení vlastních fotografií do výuky probouzí v žácích více důvěry a motivace, neboť vyučující tím ukazuje, že téma, o kterém hovoří důvěrně zná a motivuje žáky k tomu, aby podobná místa také navštívili. Vést žáky k tomu, že sami mohou nosit do školy fotografie z míst, které navštívili a přilepi si je do velké nástěnné mapy, kterou si tvoří.

Příklad fotografie:

Obr. 45: Prachovské skály (zdroj: vlastní fotografie)

Na konci hodiny pak shrneme dnešní téma – ověříme si, zda žáci poslouchali a zapamatovali si hlavní pojmy této hodiny. Opakování můžeme pojmout vzájemnými otázkami mezi žáky. První otázku stanoví učitel, dále si žáci kladou otázky vzájemně. Žáci jsou nuceni otázku nejen vymyslet, ale ostatní musí poslouchat, neboť mohou být kdykoliv vyvoláni.

4.5.2 V blízkosti krajských měst

2. vyučovací hodina

Cíl:

Žák vysvětlí podobnost krajských měst a jejich specifika v rámci regionu.

Žák vyhledá na internetu informace a dokáže je aplikovat.

Časové rozvržení hodiny:

ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Motivace – křížovka + kontrola odpovědí	9 minut
Diskuze „Blízkost krajských měst“ + zápis do sešitu	15 minut
Práce s tablety/chytrými telefony + kontrola odpovědí	15 minut
Shrnutí	3 minuty

Jako opakování předchozích regionů na začátek hodiny použijeme křížovku, která zároveň slouží jako motivace hodiny, neboť s vyluštěnou tajenkou žáci zjistí částečně téma hodiny – tajenkou je totiž krajské město jednoho z krajů v rámci regionu, který právě probíráme (Pardubice). Křížovka má v sobě ukryté i některé pojmy, které nebyly probírány v rámci regionů, předpokládáme určitou všeobecnou znalost žáků.

V další části hodiny se zaměříme na krajská města Hradec Králové a Pardubice. Ukážeme si, jak blízko jsou od sebe vzdálena a co představují pro obyvatele.

Co by mělo zaznít v hodině:

- blízkost měst – cca 25 km
- konkurence
- výjezd do zaměstnání do jiného kraje (specifikum)
- blízkost mezinárodního letiště Pardubice
- dopravní dostupnost – Pardubice jako dopravní tepna z hlediska železniční dopravy (I. železniční koridor), dojezdová vzdálenost i do Prahy (50 minut)

Pracovní list je zaměřen na vyhledávání dopravních informací na internetu (obdobný úkol je dostupný v Zeměpis 4 – Pracovní sešit Prodos str. 42). Žáci podle svých znalostí a schopností budou vyhledávat informace na internetu a doplní tabulku.

Pracovní list – Křížovka:

1.																				
2.																				
3.																				
4.																				
5.																				
6.																				
7.																				
8.																				
9.																				

1. památná hora v Ústeckém kraji
2. přírodní památka s pozůstatkem čedičového návrší (tzv. varhany)
3. vodní nádrž v Plzeňském kraji
4. televizní vysílač s hotelem a restaurací
5. pohoří v severních Čechách
6. jeden z největších toků ČR
7. průmysl typický pro Liberecký kraj
8. plodina nutná k výrobě piva
9. chráněná oblast ve Středočeském kraji

Pracovní list – Doprava na Pardubicku

Napiš, s jakými kraji sousedí Pardubický kraj, a s pomocí internetu doplň tabulku. Do ní zapiš kraj, krajské město a jaký způsob dopravy je nejrychlejší + vyhledej spoj, který jede první po 8. hodině ranní.

Tab. 7: Informace o spojích (zdroj: vlastní zpracování dle Prodos: Zeměpis 4 - Pracovní sešit)

Kraj	Krajské město	Typ dopravy	Konkrétní spoj

4.5.3 Odkud pocházejí klavíry

3. vyučovací hodina

Cíl:

Žák vyjmenuje nejdůležitější průmyslová odvětví regionu.

Časové rozvržení hodiny:

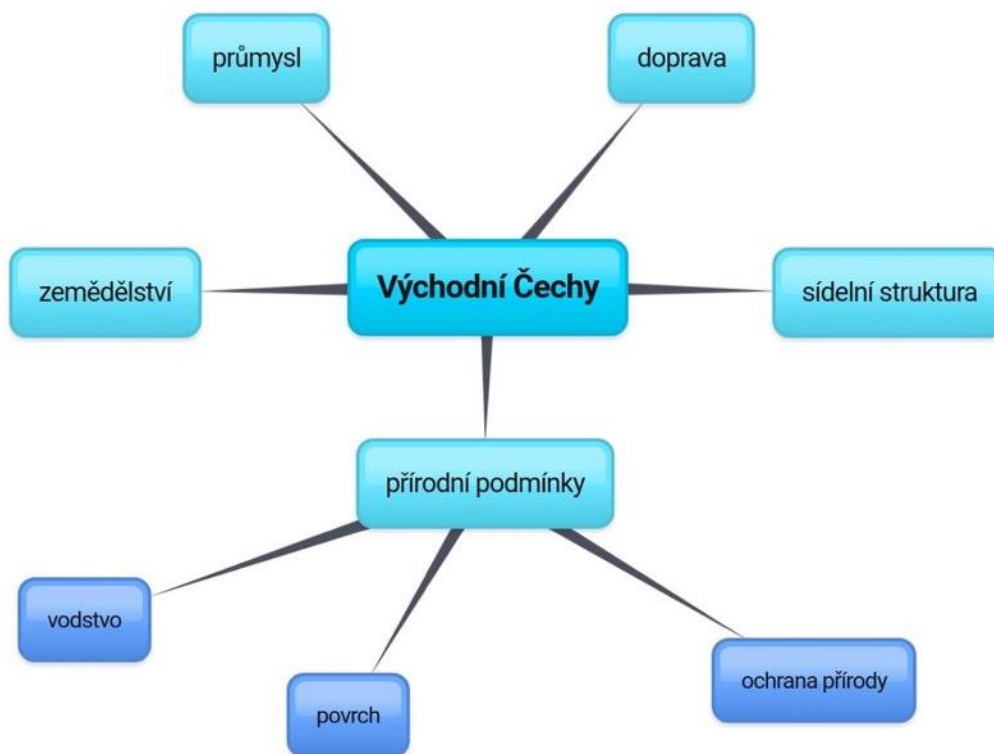
ČINNOST	ČAS
Administrativní záležitosti	3 minuty
Průmysl v regionu – práce s atlasem	12 minut
Myšlenková mapa – tvorba	15 minut
Shrnutí regionu (kontrola myšlenkové mapy) + zakreslení do velké mapy	15 minuty

Vyčti z atlasu, který průmysl v regionu převažuje, jaké specifická odvětví zde najdeme?

Ústně společně přiřadit z prezentace, zapsat do sešitu.

- Auto Kvasiny
- Petrof
- ETA
- PARAMO
- KAROSA (IVECO)

S pomocí atlasu se pokusíme vytvořit myšlenkovou mapu regionu. Žákům dáme k dispozici okruhy, ze kterých mohou vycházet. Pracovat budou ve skupině (lze rozřadit podle různých možností např. čísla, losování atd.). Použít mohou i mobilní telefon s připojením k internetu či tablet. Žákům poskytneme čas na vypracování a společně pak utvoříme jednu mapu na tabuli.

Obr. 46: Návrh základních bodů myšlenkové mapy pro žáky (zdroj: vlastní zpracování na bubbl.us)

Na konec hodiny je k celkovému shrnutí regionu připraven pracovní list. Obsahuje odlišné úkoly od těch, které byly využity u předchozích pracovních listů a to: práci s chybou, vysvětlování pojmu a popis obecného jevu. Pracovní list není časově náročný, na jeho vypracování postačí maximálně 10 minut. Odpovědi si s žáky zkontrolujeme a hodinu zakončíme zakreslováním do nástěnné mapy.

Test bude následovat přes příští vyučovací hodinu, neboť na další vyučovací hodinu je připraveno celkové opakování Čech s využitím hry.

Test:

- 1) Čím láká turisty oblast CHKO Broumovsko?
- 2) V čem spatřujete výhody a nevýhody blízkosti krajských měst?
- 3) Které řeky protékají regionem?
- 4) Co vyrábí firma Petrof?
- 5) Popište rozdíly v zemědělské produkci napříč regionem.

4.5.4 Opakovací pracovní list – Východní Čechy

1) Vysvětli pojem „Střecha Evropy“.

2) Vyjmenuj 3 průmyslové podniky regionu a napiš, jaké produkty vyrábí.

a) firma: produkt:

b) firma: produkt:

c) firma: produkt:

3) Popiš specifika krajských měst regionu.

4) Jak se mění zemědělská produkce s nadmořskou výškou?

5) Najdi v textu chyby a oprav je:

Krajským městem Královéhradeckého je Dvůr Králové nad Labem. Regionem protékají řeky Chrudimka, Úpa, Labe, Metuje a další. Jednou z nejkrásnějších přehrad u nás je přehrada Les císařství. Krajina se napříč regionem značně mění – od nejvyšší hory Česka se dostáváme až do úrodného Poohří.

4.6 Opakování – „Máme rádi Česko“

Namísto opakovací hodiny prostřednictvím testu nebo pracovního listu si s žáky zasoutěžíme. Hra slouží k opakování celého probraného učiva o Čechách. Je inspirována televizní show „Máme rádi Česko“. Některé složky hry byly převzaty právě z této televizní show, ale přizpůsobeny věku žáků, a zvláště pak tématu opakování.

Hra bude probírat celou hodinu, a protože čas nejde přesně odhadnout, každý vyučující musí brát v potaz konkrétní třídu a její aktuální rozpoložení, a případně některé úkoly vynechat či zkrátit. Žáci se rozdělí do dvou týmů, přičemž existuje mnoho možností, jak to udělat. Pro příklad si uveďme postupné rozdělování na první a druhé, či losování ze sáčku, kde jsou lístky dvou barev, zajímavá by byla i varianta dívky proti chlapcům, pokud by to umožnil poměr jejich zastoupení ve třídě. Na začátek je třeba zdůraznit pravidla, která musí všichni dodržovat.

Pravidla hry:

- týmy odpovědi nevykřikují – první přihlášený tým odpovídá – trestá se udělením bodů soupeři
- pokud má soutěžit jeden člen z týmu ostatní mu neradí – porušení se trestá přičtením bodů druhému týmu
- vítězný tým získává jedničku

Žáci si uzpůsobí pracovní místo tak, aby mohli sedět vedle sebe a všichni viděli na všechny. Vyučující si připraví úkoly, které bude žákům zadávat z připravené prezentace. Pokud to bude nutné (u některých úkolů), je třeba dataprojektor „zmrazit“, aby žáci slyšeli pouze zvukový záznam a neviděli název, ze kterého ukázka pochází. V ideálním případě je k dispozici dataprojektor s tabulí, na kterou lze psát fixem whiteboard, pokud tato možnost není, vytvoří si vyučující šablonu a žákům dá vytištěnou slepou mapu krajů. Vyučující by si též měl rozplánovat konkrétní ohodnocení otázek body a připravit tabulku, do které bude body zapisovat. Na konci hry se body sečtou, vítězný tým získá jedničku.

Tab. 8: Návrh úkolů a bodového hodnocení jednotlivých týmů při hře (zdroj: vlastní zpracování)

	MODRÝ TÝM	ČERVENÝ TÝM
1) Poznej obrázek max. 16 bodů		
2) Poznej skladbu 2 body		
3) Bomba časový limit 4 minuty		
4) Slepá mapa 5 pojmů – max 15 bodů		
5) Poznej skladbu a interpreta 2 body		
6) Vyhraješ nebo prohraješ? podle vsazených bodů		

1) Poznej obrázek – hrají jednotlivci

Vyučující si připraví prezentaci. Žáci si vyberou ze svého týmu 4 zástupce a pošlou je k tabuli. Soutěží vždy dva žáci (po jednom z každého týmu) proti sobě. Obrázky jsou připraveny v prezentaci a promítnuty na dataprojektoru. První přihlášený odpovídá. Za správnou odpověď dostává tým 2 body, v opačném případě dostává 2 body soupeř.

2) Poznej skladbu – hádá celý tým

<https://www.youtube.com/watch?v=qQ9rt0NAzKo>

Žákům bude puštěna skladba, jejich úkolem je uhádnout název skladby. Soutěží celý tým, první přihlášený odpovídá, za správnou odpověď získá tým 2 body, za špatnou odpověď 2 body putují k soupeři. Po přihlášení se ihned hudba vypíná.

3) Bomba – odpovídají jednotlivci

Vyučující si připraví přibližně 20-30 otázek – některé otázky takové, aby žáci museli odpovídat konkrétně, některé výběrové ano - ne. Střídavě odpovídají členové

jednotlivých týmů, hra se posouvá k zástupci druhého týmu vždy po správné odpovědi týmu předchozího. Vyučující tedy pokládá otázky každému tak dlouho, dokud neodpoví správně. Časový limit pro tuto část hry je 4 minuty, vyučující si nastaví stopky, s koncem časového limitu hra končí. Tým, jehož člen je v tu chvíli na řadě s odpovědí, nezískává žádné body, vítězem této části hry je druhý tým, který získává tolik bodů, kolik měl správných odpovědí. Každý odpovídá sám bez nápovědy ostatních. Před spuštěním časomíry dostanou žáci možnost se dohodnout v jakém pořadí budou odpovídat a podle toho se posadit za sebou v řadě.

Otázky:

- 1) Jmenuj největší českou metropoli.
- 2) Které město je větší? Pardubice – Liberec
- 3) Ve kterém roce Česká republika vstoupila do Evropské unie?
- 4) Je vyšší Smrk nebo Ještěd?
- 5) Město Vrchlabí se nachází v Libereckém nebo Královéhradeckém kraji?
- 6) Jmenuj státy, se kterými sousedí ČR.
- 7) Řeka Morava se slévá do Dyje. Ano nebo ne?
- 8) Je Středočeský kraj nejlidnatějším krajem? Ano nebo ne?
- 9) Jmenuj dvě jaderné elektrárny v Česku.
- 10) Je pravda, že se zvyšuje míra vzdělanosti v Česku? Ano nebo ne?
- 11) Nejnavštěvovanějším městem Česka je Český Krumlov. Ano nebo ne?
- 12) Je pravda, že v Česku najdeme 11 památek UNESCO? Ano nebo ne?
- 13) V jaké nadmořské výšce leží nejvyšší hora Česka?
- 14) Jmenuj nejdelší řeku Čech.
- 15) Která propast u nás je nejhlubší?
- 16) Do kterého úmoří moře řadíme Labe?
- 17) Nejdelší státní hranici má Česká republika s Polskem nebo s Německem?
- 18) Jmenuj největší vodní nádrž Česka.
- 19) Je Máchovo jezero jezerem nebo rybníkem?

- 20) Jak se nazývají dva české výběžky?
- 21) Které město se nachází v Severních Čechách – Kodaň nebo Kadaň?
- 22) Jak se nazývá město v Západních Čechách, jehož název se skládá pouze ze dvou písmen?
- 23) Jmenuj dvě města/obce, které mají v názvu slovo Český, Česká, České
- 24) Vřídlo v Karlových Varech je nejteplejším minerálním pramenem. Má 73 nebo 47 stupňů?
- 25) Protéká Labe Pardubicemi? Ano nebo ne?
- 26) Je pravda, že vodní nádrž Švihov zásobuje Prahu pitnou vodou? Ano nebo ne?
- 27) Jak se nazývá nejznámější český komplex skal?
- 28) Který národní park je největší?
- 29) Stéká se v Děčíně Labe s Ohří nebo Ploučnicí?
- 30) Jak se nazývá české pohorie, které má v názvu jméno dravce?

4) Slepá mapa – hraje celý tým

Vyučující si připraví do prezentace vždy na jeden snímek jeden pojem, který mají žáci uhodnout na základě některých zobrazených písmen: např. -A---VY V--Y, po uhodnutí pojmu se přesouvá žák, který správně odpověděl k zakreslení pojmu do slepé mapy. Zde tolerujeme určitou odchylku. Vyučující buď využije dataprojektoru či si připraví šablonu, kde bude mít veškerá zadaná místa zakreslená (např. vytvoření šablony v prostředí ArcMap). Za uhodnutí pojmu udělujeme bod, za správnost umístění v mapě další 2 body.

5) Poznej skladbu a interpreta – hádá celý tým

<https://www.youtube.com/watch?v=GBNSDD2oif8> spustit od 0:30

Žákům bude puštěna skladba, jejich úkolem je uhádnout název skladby a interpreta. Soutěží celý tým, první přihlášený odpovídá, za správnou odpověď získá 2 body, za částečnou odpověď pouze názvu skladbu nebo pouze interpreta 1 bod bez možnosti druhého týmu získat body. V případě špatné odpovědi nikdo nezískává ani neztrácí bod. Při přihlášení se ihned ukázka zastavuje.

6) Vyhraješ nebo prohraješ?

Na závěr hry vsadí žáci určitou část nebo všechny dosud získané body na otázku, kterou předem neznají. Vyučující sdělí aktuální bodový stav obou týmů. Poté se týmy poradí a vsadí body. Otázku získají až po uzavření sázek obou týmů. V případě správné odpovědi získá tým vsazený počet bodů, v opačném případě stejný počet bodů ztrácí. Na zodpovězení otázky má tým 30 vteřin.

Otázka pro modrý tým:

Nejnižší položený bod v Čechách je v nadmořské výšce 115 m. n. m. U jakého města se toto místo nachází?

Otázka pro červený tým:

Největší jezero v Čechách má plochu 18,4 ha. Jak se nazývá?

5 Tipy ke zpestření výuky a na terénní výuku

Geografie začíná za oknem a sebelépe vybavená učebna nenahradí venkovní prostředí – tak by se dal charakterizovat význam terénní výuky. Vyučující by měl sledovat akce muzeí, výstavišť, galerií či jiných institucí, které bývají zaměřeny na geografické jevy a nachází se v blízkosti školy. Každé oživení výuky představuje pro žáka novou motivaci. Množství využitých netradičních metod je v kompetenci každého vyučujícího – někteří je využívají hojně, jiní téměř vůbec.

Pro vyučující zeměpisu na základních školách jsou níže uvedeny tipy (náměty) na terénní výuku a tipy na mobilní a webové aplikace, které je možné v hodinách zeměpisu zmínit nebo využít pro samotnou výuku. V poslední části jsou pak zmíněni odborníci z praxe, kteří by do výuky mohli přinést nejen oživení, ale především přidanou hodnotu. Pedagog, ač vysokoškolsky vzdělaný, nemůže mít přehled o všech odvětvích geografie do takových podrobností jako odborník z praxe. Ten může žákům přinést nejen pohled z reality, ale pro některé i motivaci k dosažení zajímavého budoucího povolání.

5.1 Tipy na terénní výuku

- Naučné stezky – společně s vyučujícím tělesné výchovy naplánovat společně se žáky cyklistický výjezd po naučných stezkách v okolí či při terénní výuce, naučné stezky je množné mnohdy pouze projít pěšky
- Projekty měst (míst) - Praha sdílená a rozdělená (<http://praha.mkc.cz>) – Interaktivní prohlídka Prahou, možnost zaměření se na určité téma (podle toho se vybírají zastávky), příležitost nechat pracovat žáky samostatně s mapou, mobilní aplikací, možnost mezipředmětového propojení – zde je na místě se domluvit na výuce mimo školu spolu s vyučujícím dějepisu či občanské výchovy a předměty tak propojit.
- Města a památky UNESCO – Kutná Hora – žáci si mohou sami navrhnout terénní výuku, jak se do města dostanou, co všechno chtějí navštívit, zjistit nejlevnější vstupenky (možno dvoj vstupenek/troj vstupenek), opět možnost mezipředmětového propojení s dějepisem a spojení s dalším pedagogem (lze aplikovat u jakýchkoli měst v ČR, zvláště u památek UNESCO).
- Národní parky či další chráněná území – NP České Švýcarsko – ukázka skalního útvaru a nejnižší položeného místo v České republice, kde řeka Labe opouští naši vlast, návštěva kteréhokoli národního parku či chráněné krajinné oblasti

(i maloplošné chráněné území). Lze přizvat místního odborníka z praxe, který místa přesně zná, žáky místy provede a odborně jim vysvětlí problematiku daného místa. Dalším příkladem může být je Dům přírody Českého ráje – výukové programy pro děti všech věkových kategorií, seznámení s nejstarší chráněnou krajinnou oblastí v České republice, základními principy, způsoby a důvody ochrany přírody a krajiny Českého ráje. Takto možné navštívit různá velkoplošná i maloplošná chráněná území.

- Průmyslové závody – Někteří výrobci energií nabízejí speciální programy pro školy, kde představují jejich složitý chod. Například tepelná elektrárna Veolia Kolín pořádá pro žáky prohlídky celým objektem pod vedením pracovníka společnosti. Žákům je vysvětlený celý mechanismus výroby energie i vedlejších produktů (např. páry, která zásobuje město teplou vodou) a využití vody z řeky Labe k chlazení turbín.

Se žáky můžeme též naplánovat návštěvu nejbližšího automobilového závodu, který pořádá pro žáky exkurze, leckdy doplněné o workshopy. Žáci dostávají pracovní listy, které postupem prohlídky doplňují a získávají přehled o tom, jak firmy pracují, co která profese obnáší. Dále pak můžeme navštívit pivovary, třídírny odpadů, čističky odpadních vod a další.

- Žákovský projekt – Projekty lze formulovat jako úkol pro žáky ve skupině, ale i jako jednotlivce. Možnost zadat jako domácí úkol navíc. Dát čas na vypracování (např. týden), poté v jedné hodině skupiny (jednotlivci) představí své zájezdy a jeden z nich uskutečnit.

Například:

Sestavte návrh zájezdu po Jižních Čechách tak, abyste dokázali navštívit několik míst během jednoho dne. Kompletně připravte den/dny včetně programu a způsobu dopravy. Zkuste vypočítat přibližnou cenu. Zájezd doplňte o doporučení na turistické mapy, webové stránky míst či profily na sociálních sítích. Zájezd vymyslete tak, aby byl reálně využitelný a cenově dostupný pro vaši třídu. Své nápady zaznamenejte do následujícího pracovního listu:

Tab. 9: Návrh zájezdu (zdroj: vlastní zpracování dle Prodos: Zeměpis 4 – pracovní sešit, str. 26)

Začátek (místo, den, čas)

<i>Konec (místo, den, čas)</i>	
	1. 3.
<i>Zastávky po trase – charakteristika</i>	2. 4.
<i>Zaměření zájezdu (historický, kulturní, zaměřený na přírodu atd.)</i>	
<i>Způsob dopravy</i>	
<i>Průvodce</i>	
<i>Doporučené roční období</i>	
<i>Doporučená turistická mapa</i>	
<i>Doporučení webové stránky/ facebook/instagram</i>	
<i>Předpokládaná cena (rozepsat jednotlivé částky)</i>	
<i>Autor zájezdu</i>	

- Vlastní projekty – Projekt o železniční dopravě v místě školy. Společně s žáky navštívit větší vlakové nádraží a pozorovat a zapisovat množství projetých vlaků a obsazenost vlaků. Své poznatky pečlivě zaznamenat do pracovního listu (viz níže). Z toho vyvodit, zda je vlaků na železnici dostatek, zda jsou vytížené nebo naopak některé předimenzované. Dále pak sledovat ceny, množství nabízených služeb či možnost cestování handicapovaného člověka. Následně pěšky projít po dalších zastávkách v daném městě a rozebrat si jejich problematiku. V našem případě bylo

zvoleno město Kolín, jako významná dopravní spojnice mezi Brnem a Prahou a bydliště a pedagogické působiště autorky.

Harmonogram projektu

1. Seznámení s projektem během hodiny zeměpisu (resp. předchozí hodinu zeměpisu) v tematickém celku „Místo, kde žiji“ či výuka Středních Čech – rozdělení do skupin a zvolení leadera.
2. V den předem domluvený sraz v 7:45 na hlavním nádraží – vypracování připraveného pracovního listu ve skupinách (každá skupina má jiné sledovat jiné vlaky a jinou zastávku)
3. Pěší přesun po dalších zastávkách a rozebrání problematiky jednotlivých zastávek po 9:15
4. Příchod ve 12:00 zpět do školy
5. Prezentace výsledků následující hodinu zeměpisu

Tento projekt byl měl dát žákům schopnost orientovat se ve městě, ve kterém žijí, používat přínosné mobilní aplikace a spolupracovat se spolužáky. Měli by být schopni porovnat kvalitu služeb jednotlivých dopravců a vhodně zvolit způsob dopravy. Nejlepší žáci by měli být schopni zhodnotit situaci a navrhnout možná řešení.

SKUPINA A

Doplňte tabulku:

ČÍSLO VLAKU	PRAVIDELNÝ PŘÍJEZD	POČÁTEČNÍ STANICE	CÍLOVÁ STANICE	ZPOŽDĚNÍ (v min.)	NÁSTUPIŠTĚ (číslem)
Os 9481					
	7:44				
Ex 522					
		Kolín	Praha – Mas. nád.		
LE 1351					

Doplňte a zakroužkujte:

Číslo vlaku	Vůz I. třídy		Jídelní vůz		Nízkopodlažní vůz		Kolik lidí vystupuje?				Kolik lidí nastupuje?			
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	0	do 10	10–30	30 a více	0	do 10	10–30	30 a více
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	0	do 10	10–30	30 a více	0	do 10	10–30	30 a více
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	0	do 10	10–30	30 a více	0	do 10	10–30	30 a více
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	0	do 10	10–30	30 a více	0	do 10	10–30	30 a více
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	0	do 10	10–30	30 a více	0	do 10	10–30	30 a více

VAŠE ZASTÁVKA KE ZPRACOVÁNÍ: KOLÍN – ZÁLABÍ

- NAKRESLETE JEDNODUCHOU MAPU ZASTÁVKY A SMĚR DOJEZDU
- JAKÉ TYPY VLAKŮ ZDE ZASTAVUJÍ?
- JAKÉ SPATŘUJETE PROBLÉMY ZASTÁVKY
- POKUŠTE SE NAVRHNOUT ŘEŠENÍ PROBLÉMU

5.2 Tipy na mobilní aplikace

Výuka s využitím tabletů či chytrých telefonů se stále více stává součástí vyučovacích hodin na základních školách. Záleží ale na konkrétním učiteli, zda tyto pomůcky do výuky zařadí. Využití chytrého zařízení samozřejmě sebou nese jisté klady i zápory. Mezi klady můžeme jmenovat rychlost vyhledávání relevantních informací či učení se kriticky hodnotit informace. Učitel má jedinečnou možnost naučit žáka s mobilním zařízením vhodně nakládat a motivovat ho k využíváním vhodných aplikací jak v každodenním životě mimo školu, tak právě ve vyučovacích hodinách. Níže je uveden krátký výřez aplikací využitelných v hodinách zeměpisu na základní škole či vhodné aplikace pro mimoškolní aktivity související se vzděláváním žáků v oblasti geografie.

- **Mapy.cz** – Aplikace použitelná pro mnoho výukových metod – hledání zajímavých míst, nejnavštěvovanější místa přímo s fotografií včetně výpočtu trasy a navedení na turistické trasy či cyklotrasy. Použitelné i při terénní výuce v místech, které žáci neznají.
- **Zeměpis ČR** – Mobilní aplikace sloužící k opakování učiva o České republice, procvičování je přímo v mapě. Obsahuje výuku o krajích ČR, nevýhodou aplikace je dostupnost pouze pro operační systém Android.
- **Klíč k památkám** – Aplikace slouží jako průvodce po českých památkách a zvýhodnění vstupného k těmto památkám. Pokud žáci předloží kód z aplikace při koupi vstupenky do určité památky, získávají každou šestou vstupenku zdarma.
- **Slepá mapa České republiky** – Pomocí této aplikace si žáci mohou procvičovat umístění v mapě. Žák zadá pojem do mapy a zobrazí se mu odchylka a přesná poloha v rámci České republiky. Žák si lépe pamatuje přesnější polohu daných míst a je schopen lépe si mapu vybavit, případně vytvořit mentální mapu.
- **Kahoot** – mobilní aplikace na základě které žáci odpovídají z možností, které jim aplikace nabídne. Vyučující si předem připraví otázky a žáci pak anonymně odpovídají a vyučujícímu se zobrazí vždy souhrnné odpovědi, pokud chce, tak i odpovědi jednotlivých žáků. Vyučující leckdy nemusí připravovat otázky do aplikace, spousta kahootů je již připravena a je možnost vybrat si z dostupných již vytvořených cvičení. Pak stačí zadat jen vygenerovaný kód. Z toho může usoudit, zda žáci téma pochopili (v rámci opakování). V aplikaci si žák může zvolit

jakoukoli přezdívku, v případě že vyučující nechce práci hodnotit. Ve hře jde jak o správnost odpovědi, tak i o rychlost. Aplikace vypočítává nejrychlejšího a nesprávnějšího řešitele, vyučující si dokonce výsledky může stáhnout do formátu pdf.

- Geocaching – Aplikace prostřednictvím funkce GPS vyhledává od nás nejbližší skryté schránky zvané „cache“. Je to hra na pomezí turistiky a sportu. Po objevení skříňky a zapsání se do „logbooku“ (případně výměně obsahu) ji opět schováme. Skříňky se umísťují na méně frekventovaná přesto nějakým způsobem zajímavá místa, která nejsou turisticky tolik navštěvovaná, není to ovšem pravidlem – umísťují se i na turisticky významná místa. V popisu „cache“ jsou uvedeny informace o místě s jeho specifiky, případně je součástí úkol.
- PaGamo – aplikace pro zvýšení soutěživosti ve třídě. Aplikace spíše zaujme mladší žáky, kteří jsou více soutěživí, je využitelná i v hodině zeměpisu. Žáci postupně sbírají body za jednotlivé úkoly, učitel si žáky může rozdělit v aplikaci do různých skupin a ve skupinách je poté i přesouvat. Aplikace nabízí různé možnosti obtížnosti a žáci plní tzv. mise. Pro vyučující je v těchto případech náročnější úlohy připravit, ale berme v potaz fakt, že pokud je jednou vytvoří, může digitálně rozvíjet i další ročníky žáků a používat je po mnoho let.
- Didakta – Zeměpis – tato aplikace (není mobilní) slouží též k zopakování učiva o České republice a dalších tematických celků k výuce zeměpisu na základních školách a nižších gymnáziích. Výhodou je interaktivita, možnost tisku pracovních listů a řešení některých úloh mimo dosah počítačové techniky. Velkou výhodou je i tisk učitelských verzí různých úloh. Výstupem jsou výsledky, které zaznamenávají všichni žáci a uloží se do souboru – použitelné jako test na známku. V souboru se zobrazí nejlepší řešitelé. Nevýhodou je dostupnost pouze pro operační systém Windows.

5.3 Zapojení odborníka z praxe do výuky

Cílem zapojení odborníka z praxe do výuky je prohloubení spolupráce pedagogických pracovníků právě s odborníky z praxe. Přinášet žákům nové podněty, novou autoritu a přehled o možnostech jejich budoucího uplatnění. Odborník z praxe přichází se zkušenostmi z terénu, vlastní fotodokumentací a odbornou přednáškou o jeho zaměření. Žáci tak lépe pochopí problematiku, se kterou přichází, protože je schopen poskytnout informace, ke kterým pedagog nemá přístup. Právě úzké propojení s reálnou praxí

doplňuje teoretické znalosti žáků, které získají ve škole. Žáci jsou s odborníky více aktivní a otevření diskuzi.

- Lesník – K tématu ochrany životního prostředí je možnost obrátit se na místního lesníka, lesního inženýra či hajného. Vysvětlení a diskuze o důležitosti ochrany přírody, o současném problému napadení stromů kůrovcem a jeho následky na lesy v České republice (případně regionu školy). To vše s doplněním vlastních poznatků odborníka a fotografií z terénu.
- Vodohospodář – K tématu vodstva ČR (jakéhokoli vodního toku) by k diskuzi a zajímavým informacím pro žáka měl přispět vodohospodář. Vysvětlení provozu a údržba vodních toků, zajišťování péče o kvalitu vody, stav vodních toků a problémy současného nedostatku vody a možná krizová řešení této situace.
- Geolog – Geologický vývoj České republiky by měl znát nejlépe geolog České geologické služby. Nejbližšího geologa dané školy je možno vyhledat zde: <http://www.geology.cz/extranet/onas/kontakty>. Pro Středočeský kraj se zdá být nejzajímavější Pracoviště Kutná Hora, kde sídlí oddělení vlivu důlní činnosti Kutná Hora
- Farmář – V otázce snižování množství orné půdy, chemického ošetřování plodin a vedení farmy se obrátit na místního farmáře či pracovníka místní zemědělské firmy. Podpora lokálních výrobců je žádoucí na půdě Evropské integrace. Dopady má toto téma i na žáky základních škol, kteří by měli dostávat zdravé potraviny a mohou být součástí projektu „Ovoce do škol“.
- Zaměstnanec odpadového hospodářství – firma AVE, Ekoselekt či další – třídírna odpadů mohou žákům přinést poznatky z hlediska třídění veškerého typu odpadů, možnosti a plánované změny. Otázka „zero waste“ a kam s odpadem.

Závěr

Cílem práce bylo vytvořit didaktický materiál pro výuku zeměpisu České republiky. Práce je použitelná pro vyučující zeměpisu, kteří mají tímto připravenou výuku do části 8. či 9. ročníku. Byly použity různé metody výuky k tomu, aby byla pro žáky pestrá a zajímavá, neboť klasická výuka podle krajů ve většině případů znamená stereotyp. V této práci byl kladen důraz na specifické rysy každého z vytvořených regionů. Zapojit žáky do takových aktivit, které by získali jejich pozornost, upustit od memorování číselných údajů a množství dat a zaměřit se spíše na praktické dovednosti a znalosti. Hojně využíváme práci s mapou, zapojujeme do výuky moderní technologie.

Nevýhodou práce je, že nebyly všechny naplánované vyučovací hodiny použity v praxi ve vyučovacím procesu. Jisté úseky byly ve škole vyzkoušeny, ale z časových důvodů nebylo možné za sebou odučit 16 vyučovacích hodin. Časové rozložení hodin je třeba proto brát s jistou rezervou. Ani zkušený pedagog leckdy nedokáže v paralelních třídách zachovat stejné rozložení vyučovacích hodin a odučit stejné množství látky.

Berme v potaz fakt, že navrhovaný koncept výuky byl zpracován začínajícím pedagogem a jeho pohled na vyučovací proces se může s přibývajícím praxí měnit. Práci tak bude třeba modifikovat postupem let, a především ověřit efektivitu navrhovaných aktivit a vhodnost rozvržení Čech do regionů.

6 Použité zdroje a literatura

Tištěné zdroje

BORECKÝ D., NOVÁK S., CHALUPA P., 2016. *Zeměpis 8, 2. díl – Česká republika*. Brno: Nová škola. 95 s. ISBN 978-80-7289-865-7.

GÉRINGOVÁ J., a kol. 2016. *Hravý zeměpis 8 – pracovní sešit*. Praha: Taktik. 60 s. ISBN 978-80-87881-99-6.

HANUS M., KOCOVARÁ T., 2016. *Zeměpis 8 – Pracovní sešit*. Praha: Fraus. 80 s. ISBN 978-80-7489-055-0.

HŮBELOVÁ D., 2017. *Zeměpis 8. ročník 2. díl – Pracovní sešit (Česká republika)*. Brno: Nová škola. 47 s. ISBN 978-80-7289-937-1.

CHALUPA P., HORNÍK S., DEMEK J., 2015. *Zeměpis 9 – Česká republika*. Praha: SPN. 112 s. ISBN 978-80-7235-563-1.

KASTNER J., a kol., 2009. *Zeměpis naší vlasti*. Praha: ČGS. 104 s. ISBN 978-80-86034-85-0.

KOTRBA T., LACINA L., 2011. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. Brno: Barrister & Principal. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.

KUBŮ E., OHEROVÁ P., 2018. *Hravý zeměpis 8 Česká republika*. Praha: Taktik. 88 s. ISBN 978-80-7563-152-7.

KŮHNOVÁ, H., 2006. *Zeměpis naší vlasti – Pracovní sešit*. Praha: ČGS. 40 s. ISBN 80-86034-51-8

KUJAL, B. a kol., 1967. *Pedagogický slovník. 2. díl. 1. vyd.* Praha: SPN. 533 s. ISBN 14-011-67.

KYRIACOU CH., DVOŘÁK D. KOLDINSKÝ M., 2008. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Praha: Portál. 155 s. ISBN 978-80-7367-434-2.

MAŇÁK J., JANÍK T., ŠVEC V. 2008. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido. 127 s. ISBN 987-80-7315-175-1.

MAŇÁK J., KNECHT P., 2007. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido. 140 s. ISBN 978-80-7315-148-5.

- MAŇÁK J., ŠVEC V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
- MARADA M., HANUS M., a kol., 2016. *Zeměpis 8 – nová generace*. Praha: Fraus. 136 s. ISBN 978-80-7489-057-4.
- MAZÁČOVÁ N., 2014. *Vybrané problémy obecné didaktiky*. Praha: UK. 94 s. ISBN 978-80-7290-667-2
- PRŮCHA J., 2002. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. 481 s. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA J., 2006. *Učebnice: teorie, výzkum a potřeby praxe*. Brno: Paido. 124 s. ISBN 80-7315-124-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. 258 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RAMBOUSEK V., 1989. *Technické výukové prostředky*. Praha: SPN. 302 s. ISBN 80-7066-227-1.
- RUX J., VANĚČKOVÁ M., 2009. *Zeměpis 9 – Pracovní sešit*. Praha: SPN. 64 s. ISBN 798-80-7235-440-5.
- SKALKOVÁ J., 2007. *Obecná didaktika*. Praha: Grada. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
- ŠUPKA J., HOFMANN E., 1990. *Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie*. Brno: PdF MU. 66 s. ISBN 8021001828.
- VÁVRA J., 2006. *Didaktika geografie 1. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpisu na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán*. Liberec: TUL. 93 s. ISBN 80-7372-083-3.
- VOŽENÍLEK V., SZCZYRBA Z., 2015. *Zeměpis 4 Česká republika pracovní sešit*. Olomouc: Prodos. 63 s. ISBN 978-80-7230-118-8.
- VOŽENÍLEK V., SZCZYRBA Z., 2018. *Zeměpis 4 Česká republika*. Olomouc: Prodos. 112 s. ISBN 978-80-7230-117-1.

Internetové zdroje

ARCDATA PRAHA, ČÚZK, ČSÚ. *ArcČR 500* [digitální vektorová databáze]. 1:500 000. Dostupné z: <http://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Runway 06-24*. [cit. 2019-02-12]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10999616145-runway-06-24>.

ČHMÚ. *Úhrn srážek v roce 2017*. [cit. 2019-03-24]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/mapy-charakteristik-klimatu#>.

ČSÚ. *Počet a věkové složení obyvatel za rok 2017 – územní srovnání*. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM01&z=T&f=TABULKA&skupId=606&katalog=30845&pvo=DEM01&str=v33&evo=v866_!_VUZEMI97-100_1&c=v3~2__RP2017MP12DP31.

ČSÚ. *Zemědělská produkce ČR v roce 2018*. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=5&pvokc=100&uroven=30&w=>.

FIALKOVÁ, L. *Regionalizace – sociologická encyklopedie*. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Regionalizace>.

FOUKACÍ CHROMATICKÁ HARMONIKA ŠKOLA HRY. Okolo Třeboně. cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qQ9rt0NAzKo>.

HEINZELOVÁ H., a kol. *CHKO Broumovsko desetiletá*. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/chko-broumovsko-dvacetileta/>.

HUDEC S., 2019. *Dálnice v České republice*. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://www.ceskedalnice.cz/image/mapa-velka.png>.

CHINASKI. *Vrchlabí* [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GBNSDD2oif8>.

JANKO T. 2015. *Srovnávací analýza typů nonverbálních prvků v současných českých a německých učebnicích školní geografie*. Pedagogická orientace. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/3421>.

KOŠINOVÁ M. 2009. *Přírodní rezervace a památky v CHKO Třeboňsko*. [cit. 2019-03-21]. <https://www.parkgeo.cz/moldanubikum.htm>.

Kraje a okresy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku k roku 1950. [cit. 2019-02-19].
Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_krajů_v_Česku#/media/File:České_okresy_1950.png.

Krásy Severních Čech objektivem. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=SSChaUXxTC8>.

MARADA M., ŘEZNÍČKOVÁ D. a kol., 2017. *Koncepce geografického vzdělávání.*
[cit. 2019-03-29]. Praha: UK. 103 s. Dostupné z:
<https://www.egeografie.cz/egeografie/metodika.pdf>.

MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (verze platná od 1. 9. 2017, úplné znění upraveného RVP ZV). Národní ústav pro vzdělávání [online].
Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.

My mind map – tvorba myšlenkové mapy. Dostupné z: bubble.us.

ODBOR ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ MĚSTA MOST. *Úspěšné rekultivační projekty na Mostecku.* [cit. 2019-03-21]. Dostupné z:
<http://www.mesto-most.cz/uspesne-rekultivacni-projekty-na-mostecku/gs-1364>.

OPELKOVÁ T., 2018. *Slova jižních Čech.* [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:
<https://create.kahoot.it/details/slova-jiznich-cech/a76f9e67-5019-4758-967d-18e2d03c0dfe>.

Osobnost pedagoga. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:
<https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/osobnost-pedagoga/#styly>.

PERLÍN R., 2010. *Typologie venkovského prostoru.* [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:
<http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6438321>.

POVODÍ ODRY. *Plán dílčího povodí Horní Odry.* [cit. 2019-03-24]. Dostupné z:
https://www.pod.cz/plan-Horni-Odry/kapitola-0/kapitola-0.html#a_2.

Praha sdílená a rozdělená. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://praha.mkc.cz>.

Prachovské skály. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z:
<https://www.prachovskeskaly.com/cs/historie>.

Protektorát Čechy a Morava se Sudety. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://historie.lusa.cz/ceskoslovenska-republika/druha-republika/protektorat-cechy-a-morava-se-sudety/>.

ŘSD. *Postup a realizace*. [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://www.dalniced3.cz>.

ŠMÍDOVÁ T. *Důležitost pedagogické reflexe*. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/11-planovani-a-struktura-clil-hodin/12-7-dulezitest-pedagogicke-reflexe.html>.

ÚSTAV VÝZKUMU GLOBÁLNÍ ZMĚNY AV ČR. 2019. *Aktuální stav sucha*. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.intersucho.cz/cz/?from=2019-02-13&to=2019-03-13¤t=2019-03-10>.

VÁVRA J., 2011. *Proč a k čemu taxonomie vzdělávacích cílů?* [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11113/proc-a-k-cemu-taxonomie-vzdelavacich-cilu-.html/>.

7 Přílohy

Seznam příloh

Příloha A: Řešení pracovního listu – Automobilový průmysl

Příloha B: Řešení opakovacího pracovního listu – Střední Čechy

Příloha C: Řešení testu – Střední Čechy

Příloha D: Řešení opakovacího pracovního listu – Jižní Čechy

Příloha E: Řešení testu – Jižní Čechy

Příloha F: Řešení pracovního listu – Co trápí Karlovarsko?

Příloha G: Řešení opakovacího pracovního listu – Západní Čechy

Příloha H: Řešení testu – Západní Čechy

Příloha I: Řešení pracovního listu – Sídla Severních Čech

Příloha J: Řešení opakovacího pracovního listu – Severní Čechy

Příloha K: Řešení testu – Severní Čechy

Příloha L: Řešení pracovního listu – Křížovka

Příloha M: Řešení pracovního listu – Doprava na Pardubicku

Příloha N: Opakovací pracovní list – Východní Čechy

Příloha N: Řešení testu – Východní Čechy

Příloha O: Řešení otázek hry „Máme rádi Česko“

Příloha A: Řešení pracovního listu – Automobilový průmysl

Dokážeš doplnit tabulku? ☺ Dopln vynechaná místa tabulky – logo, název firmy, místo výroby a co daná firma vyrábí. Použít můžeš internet!

Logo firmy				
Název firmy	Škoda	T.P.C.A.	Aero	Jawa
Místo výroby	Mladá Boleslav	Kolín	Vodochody	Týnec nad Sázavou
Dopravní prostředek	osobní automobily	osobní automobily	výroba vojenské a civilní letecké techniky	motocykly

Zdroje obrázků:

<http://www.hybrid.cz/nove-logo-skoda-auto-designove-studie>

<http://www.rousol.cz/polep/moto/jawa/slides/jawa-logo.html>

<http://en.tpca.cz/for-media/download/>

<https://en.wheelsage.org/aero/logotypes/486052/>

Příloha B: Řešení opakovacího pracovního listu – Střední Čechy

1. Popiš, čím je region Středních Čech specifický a jedinečný.

Jako jediný kraj Čech obklopuje všechny ostatní kraje Čech, není kompaktní zemí, obsahuje další území (kraj Prahu). Obyvatelé mají vše na dosah (dojíždka do zaměstnání, do školy atd.)

2. Jmenuj dva přítoky Vltavy ve Středních Čechách.

Berounka, Sázava

3. Napiš dvě středočeská města, ve kterých najdeme památky UNESCO.

Praha, Kutná Hora

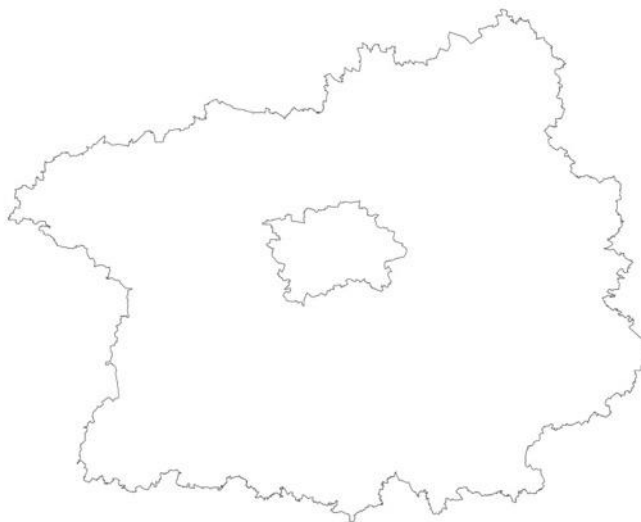
4. Poznej, o jaké místo se jedná: Chráněná krajinná oblast na jihozápadě regionu. Typická je pro těžbu vápence. Nedaleko najdeme Koněpruské jeskyně.

Český kras

5. Popiš zemědělskou produkci regionu.

Úrodná teplá oblast výhodná k zemědělství. Největší produkce v rámci republiky, nejvíce v úrodném Polabí.

6. Zakresli do mapy: Labe, nádrž Švihov, Český ráj, Příbram, Poděbrady

Příloha C: Řešení testu – Střední Čechy

1) Proč jsou cementárny a vápenky soustředěny na jihozápadě regionu?

Český kras – krasové jevy

2) Vyjmenujte alespoň **tři** firmy, které jsou nejvýznamnější ve výrobě dopravních prostředků.

Škoda, Aero, T.P.C.A, Jawa

3) Vypište nejdůležitější dopravní tepny regionu.

D1, D5, D11 atd. I. železniční koridor – Praha – Brno, Mezinárodní letiště Václava Havla

4) Čemu říkáme „druhé bydlení“? Uveďte příklad oblasti „druhé bydlení“ v regionu.

Chataření, chalupaření – oblast Posázaví

5) Které město Středních Čech bylo významným středověkým centrem s těžbou stříbra a ražením pražských grošů?

Kutná Hora

Bonusová otázka: Navštívil/a jsi některé ze středočeských měst? Napiš, jaké a co tě v něm zaujalo ☺

Příloha D: Řešení opakovacího pracovního listu – Jižní Čechy

1. Doplň text:

V Jižních Čechách se rozkládá národní park **Šumava**. Třeboňsko je ptačí oblastí, rybníkářským regionem a je **biosférickou** rezervací, která je chráněna celosvětovým dědictvím UNESCO. V regionu najdeme dvě **jaderné** elektrárny, a to **Temelín** a **Dukovany**.

2. Popiš rozdíly mezi životem ve městě a na vesnici.

Město – pracovní příležitosti, velké množství služeb, škol, zábavy, anonymita obyvatel

Vesnice – nutnost dojížděky do zaměstnání, do školy, za zábavou, sousedské vztahy, klid

3. Spoj, co k sobě patří

Holašovice	největší český vodní tok
České Budějovice	selské baroko
Vltava	historické centrum, památka UNESCO
Temelín	zámek, dějiště mnoha pohádek
Telč	jaderná elektrárna
Hluboká nad Vltavou	krajské město, univerzita

4. Krajinu Jižních Čech člověk značně přetvořil. Víš jak?

Stavby rybníků

Příloha E: Řešení testu – Jižní Čechy

1) Který národní park a CHKO jsou chráněny jako biosférické rezervace?

Šumava, Třeboňsko

2) Popište, jak se liší život na vesnici a ve městě.

Město – pracovní příležitosti, velké množství služeb, škol, zábavy, anonymita obyvatel

Vesnice – nutnost dojížděky do zaměstnání, do školy, za zábavou, sousedské vztahy, klid

3) Vyjmenujte 4 památky UNESCO, které se nachází v tomto regionu.

Telč, Český Krumlov, Třebíč, Holašovice, Žďár nad Sázavou

4) Jaké faktory vedly k výstavbě jaderné elektrárny v tomto regionu? Elektrárny vyjmenujte.

Stabilita podloží

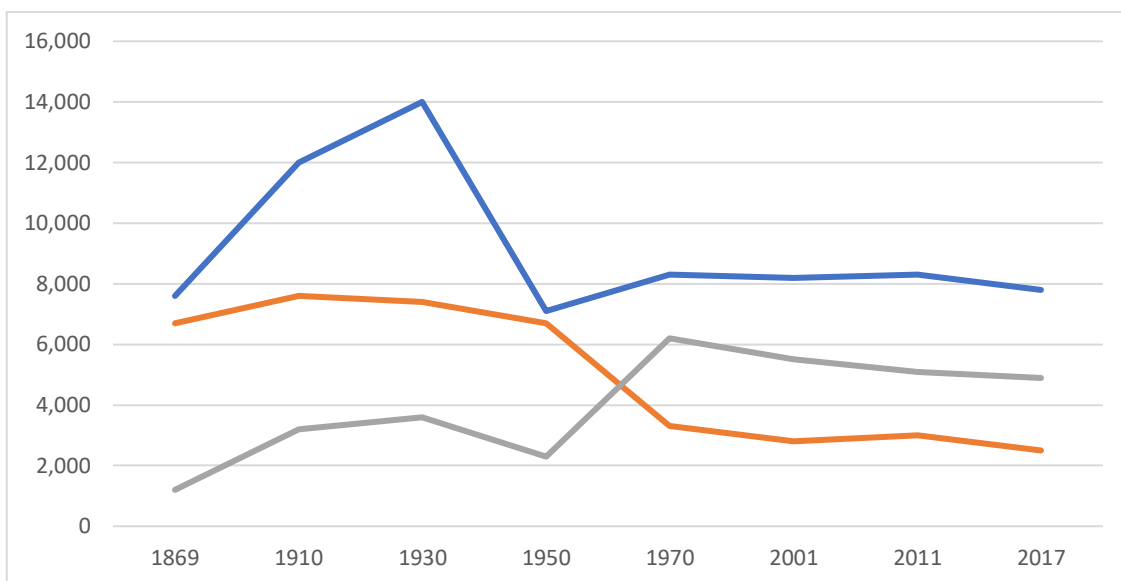
5) Čím byla ovlivněna přeměna krajiny v regionu?

Rybníkářstvím

Příloha F: Řešení pracovního listu – Co trápí Karlovarsko?

1) V tabulce jsou zapsány počty obyvatel třech obcí na Karlovarsku v letech 1869-2011.
Vytvořte graf vývoje počtu obyvatel.

	1869	1910	1930	1950	1970	2001	2011	2017
Nejdek	7 600	12 000	14 000	7 100	8 300	8 200	8 300	7 800
Jáchymov	6 700	7 600	7 400	6 700	3 300	2 800	3 000	2 500
Habartov	1 200	3 200	3 600	2 300	6 200	5 500	5 100	4 900

2) Vysvětlete rozdíly ve vývoji počtu obyvatel těchto tří obcí. Proč tomu tak je? Nápomocná Vám může být i následující mapa ☺

Jáchymov – zničení města při válce
Nejdek – odchod Němců z pohraničí
Habartov – stabilnější rozvoj města

3) Jaké spatřujete důvody odchodu mladých lidí z regionu?

Absence vysoké školy, města se od období války razantně nevyvíjí, málo pracovních příležitosti (nejméně zalidněný kraj)

4) Co vás by do regionu přivedlo?

Vysoká škola, pracovní příležitosti, levné bydlení

5) Přemýšlejte o výstavbě vysoké školy na Karlovarsku. Které zaměření by měla mít?

Cestovní ruch/ lázeňství

Příloha G: Řešení opakovacího pracovního listu – Západní Čechy

1) Zkus porovnat Západní Čechy s Jižními Čechy z hlediska cestovního ruchu.

Jižní Čechy – památky UNESCO, národní park, biosférické rezervace

Západní Čechy – lázeňství, relaxace, odpočinek

2) Pokus se porovnat region se Středními Čechy z hlediska nabídky pracovních pozic a možností pro života pro mladé.

Střední Čechy – velké množství příležitostí, drahé náklady na život

Západní Čechy – výrazně menší možnost příležitosti, levnější bydlení a životní náklady

3) Zakroužkuj správnou odpověď

vi. Firma Škoda v Plzni nevyrábí:

a) osobní automobily

b) tramvaje

c) lokomotivy

vii. Nejteplejším karlovarským pramenem je:

a) Karlův pramen

b) Břídlo

c) Vřídlo

viii. Odsuny Němců z pohraniční stanovy:

a) Benešovy dekrety

b) Masarykovy dekrety

c) Husákovy dekrety

ix. Které z následujících měst neřadíme do regionu Západních Čech?

a) Domažlice

c) Tachov

c) Písek

x. Který z následujících problémů svazuje Karlovarsko?

a) nezaměstnanost

b) odchod mladých lidí

c) kvalita ovzduší

Příloha H: Řešení testu – Západní Čechy

1) Která města regionu jsou průmyslová a proč?

Plzeň – výroba lokomotiv, metra, tramvají, piva

Sokolov – energetika

2) Jaké byly příčiny nerovnoměrného osídlení a vývoje regionu?

Protektorát Čechy a Morava, dále odsuny Němců

3) Vyjmenujte tři střediska lázeňství v regionu.

Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Jáchymov, Konstantinovy Lázně,
Kynžvart

4) S jakými problémy se vypořádává Karlovarsko? Popište dva z nich.

Odchod mladých lidí z regionu

Problémy s rozvojem měst

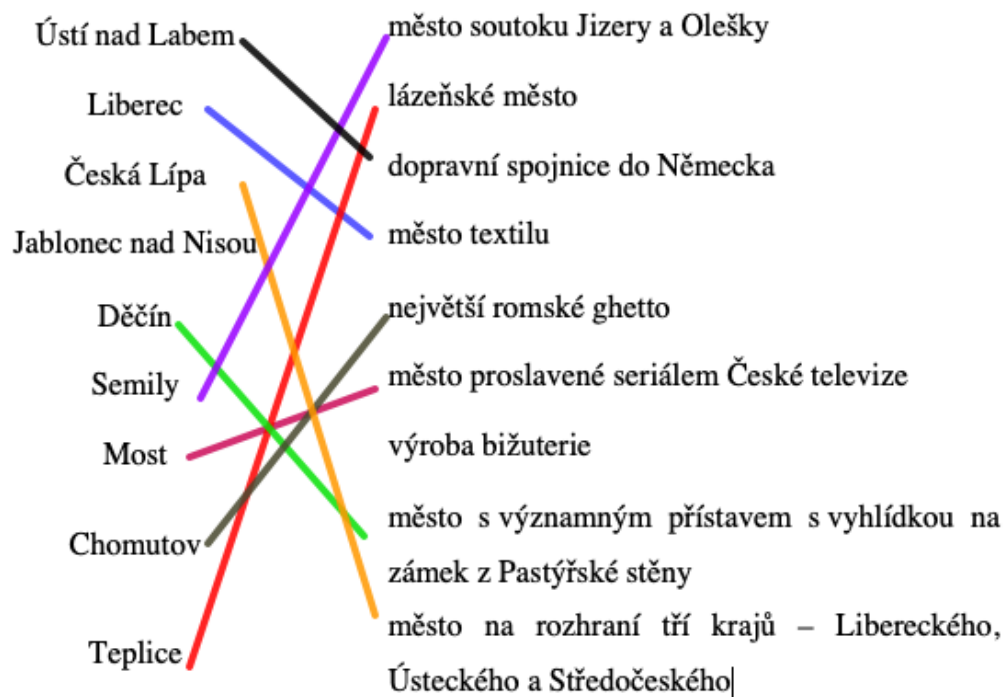
Absence vysoké školy

5) Které řeky se v Plzni stékají v jeden tok?

Úhlava, Úslava, Radbuza, Mže

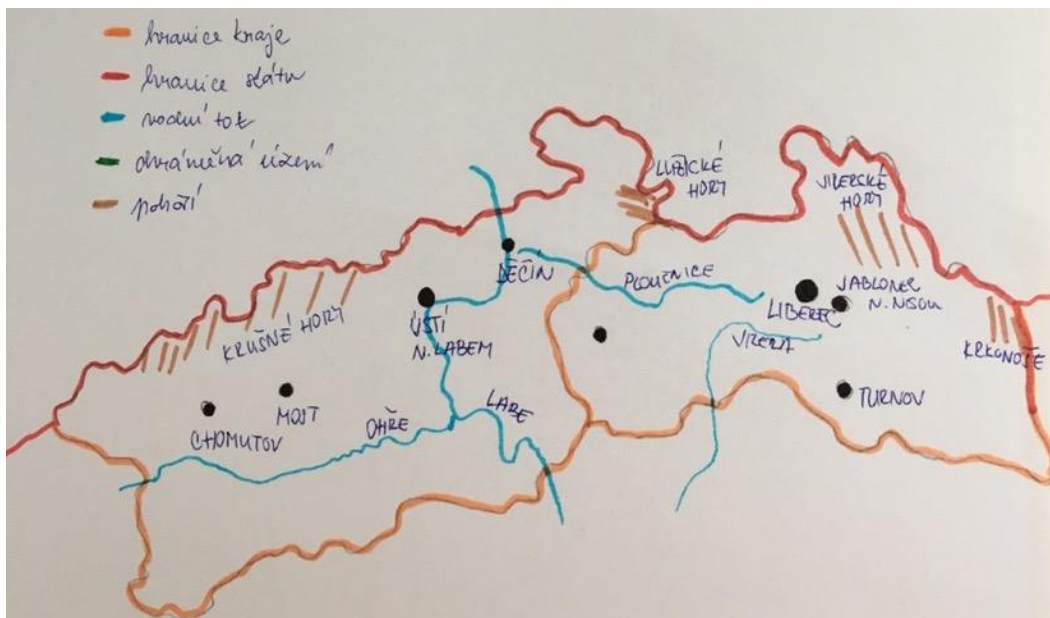
Příloha I: Řešení pracovního listu – Sídla Severních Čech

Přiřaď, co k sobě patří:

Příloha J: Řešení opakovacího pracovního listu – Severní Čechy

1) Vytvořte vlastní mapu, bez použití atlasu či webové mapy. Pokuste se do ní zakreslit státní hranici, hranici kraje, krajská města (či další města), vodní toky, pohoří a chráněná území.

2) Zamyslete se, jak se liší Severní Čechy a Západní Čechy. Pokuste se formulovat co nejvíce rozdílů (např. z hlediska přírodních podmínek, otázky problematiky regionů v různých směrech, z hlediska zemědělství či průmyslu). Pokud shledáváte podobnosti, zapište je.

Severní Čechy – srážkový stín, pěstování chmele, Jizerské hory – velké množství srážek, problémy se zaměstnaností, textil, bižuterie

Západní Čechy – odchod mladých z regionů, ovlivnění 2. světovou válkou, lázeňství, výroba piva

Společné – těžba uhlí, tepelné elektrárny

3) Rozhodni, zda je tvrzení správné či nikoli.

f) V Ústeckém kraji se těží černé uhlí.	ANO – NE
g) Ústecko patří mezi kraje s největší nezaměstnaností.	ANO – NE
h) Do Liberecka zasahuje KRNAP.	ANO – NE
i) O území Libereckého a Ústeckého kraje se vedly spory.	ANO – NE
j) Na Českolipsku nalezneme tzv. Panskou skálu.	ANO – NE

Příloha K: Řešení testu – Severní Čechy

1) Které energetické suroviny se v regionu těží? Napiš, u jakého města/měst je těžba nejvýznamnější.

hnědé uhlí – Most

2) Jaká plodina je typická pro pěstování v sušší oblasti regionu?

chmel

3) Uveďte příklad příhraniční spolupráce (euroregionu).

Euroregion Nisa, Labe

4) Vyjmenujte 4 významná sídla regionu.

Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Turnov, Semily, Česká Lípa, Most atd.

5) Jak se liší množství srážek, které spadne na návětrné a závětrné straně hory?

srážky spadnou na návětrné straně, v závětrné části spadne výrazně menší množství srážek

Příloha L: Řešení pracovního listu – Křížovka

1.				Ř	Í	P														
2.				P	A	N	S	K	Á	S	K	Á	L	A						
3.				H	R	A	C	H	O	L	U	S	K	Y						
4.	J	E	Š	T	Ě	D														
5.				L	U	Ž	I	C	K	É	H	O	R	Y						
6.				L	A	B	E													
7.	T	E	X	T	I	L	N	Í												
8.					C	H	M	E	L											
9.					Č	E	S	K	Ý	R	Á	J								

1. památná hora v Ústeckém kraji
2. přírodní památka s pozůstatkem čedičového návrší (tzv. varhany)
3. vodní nádrž v Plzeňském kraj
4. televizní vysílač s hotelem a restaurace
5. pohoří v severních Čechách
6. jeden z největších toků ČR
7. průmysl typický pro Liberecký kraj
8. plodina nutná k výrobě piva
9. chráněná oblast ve Středočeském kraji

Příloha M: Řešení pracovního listu – Doprava na Pardubicku

Napiš, s jakými kraji sousedí Pardubický kraj, a s pomocí internetu doplň tabulku. Do ní zapiš kraj, krajské město a jaký způsob dopravy je nejrychlejší + vyhledej spoj, který jede první po 8. hodině ranní.

Kraj	Krajské město	Typ dopravy	Konkrétní spoj
Středočeský	Praha	železniční	R 894
Královéhradecký	Hradec Králové	autobusová	600660 3
Vysočina	Jihlava	železniční	R 894 R 977 Os 28311
Olomoucký	Olomouc	železniční	SC 241 Pendolino
Jihomoravský	Brno	železniční	RJ 1041

Příloha N: Řešení opakovacího pracovní listu – Východní Čechy

1) Vysvětli pojem „Střecha Evropy“.

Kralický Sněžník jako místo tří evropských rozvodů.

2) Vyjmenuj 3 průmyslové podniky regionu a napiš, jaké produkty vyrábí.

a) firma: Petrof	produkt: klavíry
b) firma: ETA	produkt: elektronika
c) firma: PARAMO	produkt: motorové oleje

3) Popiš specifika krajských měst regionu.

blízkost krajských měst, dojížděka x konkurence

4) Jak se mění zemědělská produkce s nadmořskou výškou?

v oblasti Krkonoš pěstování brambor, řepky olejné, Polabí – obiloviny (pšenice, ječmen), slunečnice, ovoce

5) Najdi v textu chyby a oprav je:

Krajským městem Královéhradeckého je Dvůr Králové nad Labem (**Hradec Králové**).

Regionem protékají řeky Chrudimka, Úpa, Labe, Metuje a další. Jednou z nejkrásnějších přehrad u nás je přehrada Les císařství (**Les království**). Krajina se napříč regionem značně mění – od nejvyšší hory Česka se dostáváme až do úrodného Poohří (**Polabí**).

Příloha N: Řešení testu – Východní Čechy

1) Čím láká turisty oblast CHKO Broumovsko?

Broumovské stěny – skalní město

2) V čem spatřujete výhody a nevýhody blízkosti krajských měst?

dojíždka x konkurence

3) Které řeky protékají regionem?

Labe, Metuje, Chrudimka, Orlice, Úpa

4) Co vyrábí firma Petrof?

klavíry, piana, pianina

5) Popište rozdíly v zemědělské produkci napříč regionem.

v oblasti Krkonoš pěstování brambor, řepky olejné, Polabí – obiloviny (pšenice, ječmen), slunečnice, ovoce

Příloha O: Řešení otázek hry „Máme rádi Česko“

- 1) Jmenuj největší českou metropoli. **Praha**
- 2) Které město je větší? Pardubice – **Liberec**
- 3) Ve kterém roce Česká republika vstoupila do Evropské unie? **2004**
- 4) Je vyšší Smrk nebo Ještěd? **Smrk**
- 5) Město Vrchlabí se nachází v Libereckém nebo **Královéhradeckém kraji?**
- 6) Jmenuj státy, se kterými sousedí ČR. **Německo, Polsko, Slovensko, Rakousko**
- 7) Řeka Morava se slévá do Dyje. **Ano** nebo ne?
- 8) Je Středočeský kraj nejlidnatějším krajem? **Ano** nebo ne?
- 9) Jmenuj dvě jaderné elektrárny v Česku. **Temelín, Dukovany**
- 10) Je pravda, že se zvyšuje míra vzdělanosti v Česku? **Ano** nebo ne?
- 11) Nejnavštěvovanějším městem Česka je Český Krumlov. Ano nebo **ne?**
- 12) Je pravda, že v Česku najdeme 11 památek UNESCO? Ano nebo **ne?**
- 13) V jaké nadmořské výšce leží nejvyšší hora Česka? **1604 m. n. m.**
- 14) Jmenuj nejdelší řeku Čech. **Vltava**
- 15) Která propast u nás je nejhlubší? **Hranická**
- 16) Do kterého úmoří moře řadíme Labe? **Severního moře**
- 17) Nejdelší státní hranici má Česká republika s Polskem nebo s **Německem?**
- 18) Jmenuj největší vodní nádrž Česka. **Lipno**
- 19) Je Máchovo jezero jezerem nebo **rybníkem?**
- 20) Jak se nazývají dva české výběžky? **Šluknovský, Frýdlantský**
- 21) Které město se nachází v Severních Čechách – Kodaň nebo **Kadaň?**
- 22) Jak se nazývá město v Západních Čechách, jehož název se skládá pouze ze dvou písmen? **Aš**
- 23) Jmenuj dvě města/obce, které mají v názvu slovo Český, Česká, České **Český Krumlov, České Budějovice, Český Šternberk, Česká Lípa, Česká Kamenice**

- 24) Vřídlo v Karlových Varech je nejteplejším minerálním pramenem. Má 73 nebo 47 stupňů?
- 25) Protéká Labe Pardubicemi? **Ano** nebo ne?
- 26) Je pravda, že vodní nádrž Švihov zásobuje Prahu pitnou vodou? **Ano** nebo ne?
- 27) Jak se nazývá nejznámější český komplex skal? **Prachovské skály**
- 28) Který národní park je největší? **Šumava**
- 29) Stéká se v Děčíně Labe s Ohří nebo **Ploučnicí**?
- 30) Jak se nazývá české pohoří, které má v názvu jméno dravce? **Orlické hory**